

O C G L

Jaarboek

DE MIJNEN EN LANDGRAAF

O C G L

Jaarboek 1997-1998

DE MIJNEN EN LANDGRAAF

**Een uitgave van de Heemkundevereniging
Oudheidkundig en Cultuurhistorisch Genootschap Landgraaf**

**Deze uitgave kwam tot stand
onder redactie van:**

W. Miséré

A. Verreck

H. Dortants

W. Packbiers

H. Mulders

Eindredeactie: H.Mulders

Landgraaf, najaar 1998

Inhoud

Voorwoord door A. Verreck	blz 6
De Nederlandse Steenkoolmijnen in Limburg door W. Miséré	blz 7
Steenkool; een fossiele brandstof <i>Mineralisatie</i> <i>Inkolingsproces</i> <i>Inkolingsgraad</i> <i>Soorten steenkool</i>	blz 7
Oude Ontginning	blz 14
De twaalf mijnen <i>De Particuliere Mijnen</i> <i>De Staatsmijnen</i>	blz 16
Concessies in Landgraaf <i>Particuliere concessies</i> <i>Staatsconcessies</i>	blz 59
De Mijnsluitingen	blz 62
Oranje Nassau Groep	blz 68
Laura & Vereeniging	blz 71
Herinrichten mijnterreinen	blz 74
Hydrologische gevolgen van de mijnsluitingen	blz 76
Sanering mijnterreinen	blz 77

Literatuurlijst **blz 80**

Verhalen in en rond de mijn **blz 83**
verzameld en bewerkt door H. Mulders & W. Packbiers

De eerste sjiech
Naar de mijn
Bouw O.N. III
D'r Koelsjtamp
Van leesjongen tot meesterhouwer
Over stoflongen en pruimtabak
Wat deden de mijnen tegen stof
Inne hollensje huijer
D'r Koelgees I
D'r Koaleboer
Noa de koel
D'r Koelgees II
Een oud mijnwerker vertelt
Mijnwerkersgedicht
Mijnwerkersvrouwen
Ton uit Waubach
D'r Pastoeër mit de koelheng
D'r Joeën, d'r oetgekokde
Het mijnwerkersfamilie Haan
Viefentwintig joar noa de letste sjiech

St. Barbara **blz 147**
door W. Miséré

Bruinkoolconcessie "Paul" te Ubach over Worms **blz 155**
door W. Miséré

Kasteel Strijthagen en de mijnbouw **blz 161**
door W. Miséré

Mijnbouw en numismatiek (munt- en penningkunde) **blz 165**
door W. Miséré

Mijnbouw en filatelie (postzegels)
door W. Miséré

blz 167

Koelwöad
Door W. Packbiers & H. Mulders

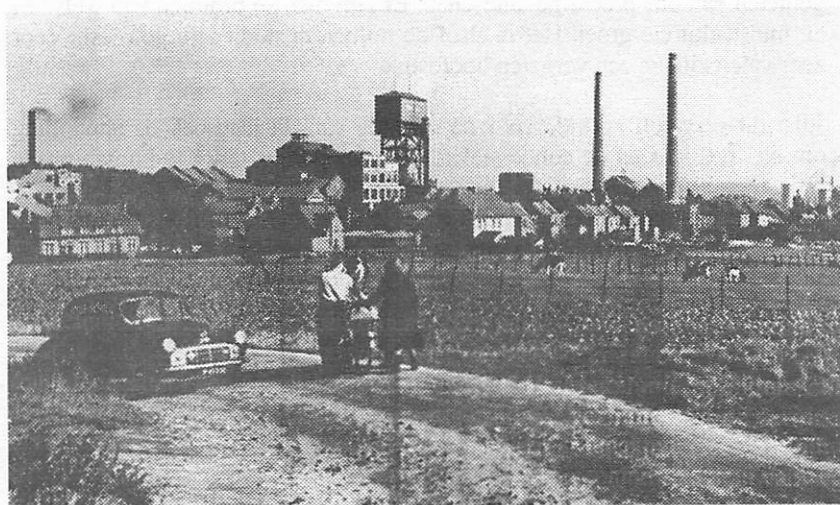
blz 169

Bibliografie
door H. Dortants

blz 195

Jaarkroniek 1997
door A. Verreck

blz 205

Mijn Laura & Julia, op voorgrond de oude weg naar Terwinselen

VOORWOORD

100 jaar geleden, in 1898, werd de concessie verleend voor de ontginning van de latere Oranje Nassau II. Een besluit met vergaande gevolgen voor de traditionele samenleving in het gebied van de huidige gemeente Landgraaf. Meer dan 60 jaar zou de mijn allesbepalend worden voor leven en werken in onze dorpen. Mijschachten, steenberg, kolenwasserijen met de erbij behorende zwarte en vervuilde beken, sirenes en het botsgeluid van kolenwagens werden bepalend voor het landschap van onze streek. De welvaart nam onvoorstelbaar toe. Van heinde en ver kwamen mensen hier hun geluk beproeven, zodat er een multiculturele gemeenschap ontstond, lang voordat onze bestuurders zich zorgen erover maken.

Intussen is dit alles weer verdwenen. De mijnsterreinen zijn omgebouwd tot woon- en recreatiegebieden. De beken zijn schoon, toeristen komen genieten van ons prachtige landschap. Er zijn nieuwe bronnen van welvaart en multiculturele groei. Het is alsof de mijnen er nooit zijn geweest. Voor zeer velen zijn ze een vergeten hoofdstuk.

Juist dit vergeten vormde voor de redactie van dit jaarboek de aanleiding om nu, 100 jaar na de concessieverlening, nog eens terug te komen op de mijn.

Niet om de geschiedenis te herschrijven. Dat is vaak en uitstekend gebeurd, zoals blijkt uit de uitgebreide literatuurlijst die is opgenomen.

Wel om een vraagbaak te bieden die zonder veel omhaal van woorden antwoord biedt op vragen als: wat was de mijn eigenlijk ? hoe werkte ze in op het leven van alledag ? welke taal werd er gesproken ? wat hadden die mijnwerkers toch met Barbara ? welke concessies waren er ? waar lagen de mijnzetels ? hoe groot waren ze, hoe diep gingen de schachten ? hoeveel mensen werkten er ? waarom precies moesten de mijnen dicht ? en hoe is die grondige opruiming van de mijnen in zijn werk gegaan ?

Wij hopen met dit Jaarboek voor velen uit Landgraaf een hulpmiddel te bieden om de herinnering aan een korte maar ingrijpende episode uit de geschiedenis van onze streek tastbaar en levend te houden.

De Nederlandse Steenkolenmijnen in Limburg

Steenkool; een fossiele brandstof

Een fossiele brandstof is afkomstig van levende materie. Resten van vooral planten en soms ook dierlijke herkomst leveren het uitgangsmateriaal van onder andere steenkool. Een nalatenschap van tussen de 286 miljoen en 360 miljoen jaar oud.

Het Carboon of steenkooltijdperk is een van de verschillende tijdperken waarin de geologische geschiedenis van de aarde is verdeeld. Dit tijdperk wordt nog onderverdeeld in Onder-Carboon 360-333 miljoen jaar geleden en Boven-Carboon 333-286 miljoen jaar geleden.

In de oostelijke helft van het voormalig Zuid-Limburgse mijngebied, de - 'oude Mijnstreek' - ligt het carboon met zijn kolenlagen op voor mijnbouw vrij geringe, 20 tot 200 m diepte. Het komt zelfs plaatselijk, net over de grens in Duitsland, maar binnen het concessieveld van de voormalige Domaniale Mijn, aan de oppervlakte. Hier heeft de Worm door erosie een dal in het Carboon ingesneden, zodat de koollagen aan het daglicht treden. Het is dan ook in dit gebied waar reeds in de vroege middeleeuwen steenkool door dagbouw werd ontgonnen.

Mineralisatie (Omzetting van organisch materiaal)

Levende wezens stellen een eenheid samen tussen allerlei organisch-chemische verbindingen van koolstof met vooral waterstof en zuurstof. Deze geven het organisme de stevigheid die het nodig heeft voor het milieu waarin het leeft en om energie voor eigen gebruik te verzamelen. Zonne-energie wordt daarbij omgezet in chemische energie, die telkens wanneer nodig wordt verbruikt en door voeding telkens ook weer wordt

aangevuld. Zo vertegenwoordigt ieder levend organisme een voorraad omgezette zonne-energie, die tijdens het leven in stand en op peil wordt gehouden.

Bij het afsterven van organisme blijven stoffen zoals suikers, eiwitten, plantaardige en dierlijke vetten enz. achter, die een voedingsbodem vormen voor allerlei schimmels en bacteriën. Het materiaal verrot onder aanwezigheid van zuurstof. Van de door het levende wezen opgebouwde stoffen blijft uiteindelijk niets anders over dan de eenvoudigste stabiele bouwstenen: CO₂ (kool dioxide), H₂O (water) en CH₄ (methaan of mijngas). Dit proces noemt men mineralisatie.

In de natuur komen omstandigheden voor waarbij dit vervalproces wordt gewijzigd en sterk vertraagd. Het gevolg ervan is dat na miljoenen jaren, zelfs honderden miljoenen jaren, organische verbindingen in sedimenten worden aangetroffen, die nog een aanzienlijke energie-inhoud bezitten. Zijn deze stoffen winbaar dan spreekt men van fossiele brandstoffen. Dit is het geval indien het organisch materiaal na afsterven in een zuurstofarme of zuurstofvrije omgeving terecht komt. Dit gebeurt zelden terstond. Zolang er nog zuurstof bij komt gaan gewone bacteriën hun gang met het afbreken van het organisch materiaal. Is de zuurstof opgebruikt, dan zetten bacteriën dit werk nog enige tijd voort. Uiteraard leveren de resten van de bacteriën op hun beurt een bijdrage tot het overblijvende organisch materiaal. Bacterieel leven is boven een temperatuur van 60 à 80° C niet meer mogelijk. In de loop van de geologische geschiedenis kan afzettingsgesteente met het eventueel daarin achtergebleven organisch materiaal op grotere diepte in de aardkorst komen te liggen. Daarbij stijgt de temperatuur als gevolg van de aardwarmte en zet een z.g. geochemische omzetting van de organische materie in. Daarbij moet wel steeds een drempelwaarde worden overschreden. Hoge temperatuur, bijvoorbeeld tussen 100 en 180° C is daarvoor nodig. Reactievertragers, zoals sommige kleimineralen, bevorderen dit langzame verval ook. Tijd is eveneens essentieel om het effect ervan in de natuur merkbaar te doen zijn. Het

proces zet zich voort tot al het organisch materiaal uiteindelijk is omgezet in methaan en koolstof, de eenvoudigste componenten in afwezigheid van zuurstof. Het ligt voor de hand, dat de producten die in de loop van dit vervalproces ontstaan, afhankelijk zijn van de aard van het uitgangsmateriaal.

Inkolingsproces

De omzetting van landplanten tot steenkool is redelijk te volgen omdat steenkool tot de winning ervan zich nog op de oorspronkelijke plaats van vorming bevond. Landplanten komen sinds het Devoon, rond 360 miljoen jaren geleden, voor. De kolen die in de loop der tijden ontstonden, zijn van steeds andere flora's en soorten afgeleid. Onder gunstige omstandigheden hebben grote hoeveelheden plantenmateriaal

carboonwoud met schub- en zegelbomen, varens en reuze paardestaarten

zich kunnen ophopen. Uitgestrekte kustmoerassen in tropische klimaten zoals tijdens het Boven-Carboon in West-Europa, konden zich miljoenen jaren door langzame bodemdaling op dezelfde plaats handhaven. In vooregenoemd tijdperk waarin steenkool is gevormd, lag het gebied, dat aan voortdurende daling onderhevig was, gelijk met of even boven de zeespiegel. Door voortdurende aanvoer van zoetwater door rivieren

onstond een zoetwater-moeras. Op de vochtige vlakte ontwikkelde zich een weelderige plantengroei, mede beïnvloed door het toen heersende klimaat. Kwam tengevolge van een sterke bodemdaling het carboonwoud onder het waterniveau te liggen, dan eindigde de plantengroei en kwamen de plantenresten op de natte moerasbodem terecht. Uiteindelijk vormde zich een steeds dikker wordende laag plantenresten. Een wijziging van verbindingen vond plaats bij dit veenvormingsproces waarbij veen tot bruinkool werd. De substantie is dan nog betrekkelijk zacht, enigzins aardachtig en bruinzwart van kleur. Hoe dik de laag plantenresten werd hing af van de tijdsduur waarover de plantengroei zich kon handhaven. Er zijn lagen plantenresten gevormd van enkele meters dikte tot zestig meter en meer. Het door de rivieren meegevoerde materiaal bezonk en zette zich af op de laag plantenresten. De laag zand, klei enz. werd afhankelijk van de tijdsduur en de hoeveelheid meegevoerd materiaal steeds dikker. Kwam door verminderde bodemdaling of door snellere ophoging de vlakte weer gelijk met of boven de zeespiegel te liggen, dan kon de beschreven gang van zaken zich herhalen. Zo hebben we meerdere planten-, klei- en zandlagen boven elkaar gekregen.

De temperatuur is tijdens de eerste fase van het inkolingsproces waarbij bruinkool ontstaat, van grote betekenis. Temperatuurstijging is veelal een gevolg van voortgezet afzetten van gesteente, gepaard met langzame bodemdaling. Hierdoor komt bruinkool dieper beneden de oppervlakte te liggen waar een hogere temperatuur heerst als gevolg van de aardwarmte. Chemische en fysische veranderingen vinden plaats, niet alleen onder invloed van de temperatuur, maar ook van tijd en druk. Het is een continu proces. Processen die actief waren in het bruinkoolstadium, zetten zich nog voort, terwijl nieuwe op gang werden gebracht. Bij voortschrijdende inkoling werden steeds andere verbindingen afgebroken. Dit proces is weerspiegeld in de verhouding waarin zuurstof en waterstof in de steenkool tot de hoeveelheid koolstof voorkomt. Aanvankelijk gaat water verloren, daarna ook kooldioxide

(CO²), waardoor het zuurstofgehalte sterk vermindert. Pas als in een later stadium de zuurstof uitgeput raakt, worden ook verbindingen die relatief veel waterstof bevatten en methaan (CH₄) leveren uitgestoten. Hiervan blijft een zeer gering percentage als mijngas in de kolenlaag achter. Het meeste zal via het nevengeesteente ontsnappen en een weg naar de oppervlakte zoeken.

Na zeer lange tijd ontstonden uiteindelijk onder toename van druk en temperatuur steenkoollagen, van elkaar gescheiden door lei- en zandsteenlagen. Dit wordt inkolingsproces genoemd. Voor een koollaag van twee meter dikte was ongeveer een veertig meter dikke laag plantenresten nodig.

Inkolingsgraad

Men heeft uiteraard belang bij de inkolingsgraad van een bepaalde kool vast te stellen. De waarde van de kool wordt er door bepaald. Hiertoe staan verschillende methoden ter beschikking, die alle voor een bepaald beperkt bereik bruikbaar zijn. Voor producten uit vroege inkolingsstadia zoals gasvlamkolen moet men zijn toevlucht nemen tot bepaling van het vochtgehalte of de calorische waarde. Voor die uit latere fasen (vetkolen, magere kolen, anthraciet) wordt de inkolingsgraad vooral gemeten aan de hand van het gehalte aan vluchtige bestanddelen.

Na het constateren van toenemend koolstofgehalte naar de diepte formuleerde Hilt (1873) zijn wet, dat de inkolingsgraad met de diepte toeneemt.

Daarnaast is het belangrijk te vermelden dat het vermogen tot lichtreflectie van kooldeeltjes onder de microscoop in het algemeen met hogere inkolingsgraad groter wordt en maximaal is voor grafiet. Het reflectievermogen verschaft ons een middel om snel een indruk te krijgen van de inkolingsgraad.

Nu komen niet in alle geologische formaties kolenlagen voor, maar fijne verkooldde plantenrestjes zijn in sommige formaties onder de microscoop vrij algemeen te vinden. Hun inkolingsgraad correspondeert met de temperatuursomstandigheden waaraan de betrokken formatie blootgesteld is geweest.

Soorten steenkool

Tijdens de inkoling wordt het percentage koolstof steeds groter. De andere bestanddelen ontwijken uit de plantenresten. Het percentage waterstof, stikstof en zuurstof wordt steeds minder. Deze stoffen ontwijken in de vorm van gassen, zoals mijngas en koolzuur. Deze gassen noemt men vluchtige bestanddelen. Afhankelijk van het percentage vluchtige bestanddelen, dat nog in steenkool is overgebleven, kan men de verschillende soorten steenkool bepalen.

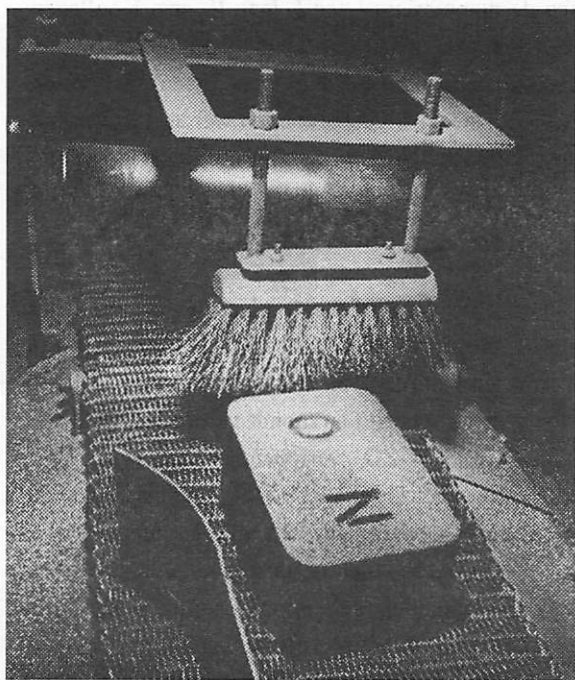
We krijgen dan de volgende indeling van de steenkool:

anthraciet	- minder dan 8%	vluchtige bestanddelen
magerkolen	- 8 tot 12%	“ “
esskool	- 12 tot 20%	“ “
vetkool	- tot 33%	“ “
gaskool	- meer dan 33%	“ “

In het Zuid-Limburgse mijngebied neemt het percentage vluchtige bestanddelen van de steenkool van het Zuid-Oosten naar het Noord-Westen toe.

Een andere verdeling van de steenkool gaat uit van de afmetingen. De door een wasproces van de stenen gescheiden steenkool werd door sorteervezen naar grootte verdeeld in nootjes en fijnkool. Vetkoolnootjes werden gebruikt in de industrie, magerkoolnootjes dienden als huisbrand. Esskoolnootjes werden zowel in de industrie als voor huisbrand gebruikt.

Fijnkool van vetkool werd in cokesfabrieken verwerkt tot cokes, magerfijnkool werd verwerkt tot briketten. Essfijnkool werd zowel op de cokesfabriek als ook in de briketfabriek gebruikt. De koollagen hebben oorspronkelijk vrijwel horizontaal gelegen. Gebergtevormende bewegingen hebben echter later zeer grote

Een van fijnkool geperst briket van de Oranje-Nassau Mijnen

spanningen in de aardkorst veroorzaakt. Als gevolg van deze enorme spanningen zijn de gesteentelagen met de er tussen liggende koollagen geplooid. In het Zuid-Oosten van Limburg zijn de lagen hoger opgestuwd en sterker geplooid dan in het Noord-Westen. Door latere bewegingen zijn de afschuivingen ontstaan. De voornaamste grote afschuivingen in het mijngebied zijn; de Feldbiss, de Heerlerheidstoring en Benzenraderstoring.

Men kon de koollagen een historische benaming geven, die voor alle Limburgse Mijnen gold, maar men kon ze ook nummeren in de volgorde, waarin ze bij het afdiepen van de schacht werden aangetroffen. Deze nummering gold alleen voor de betreffende mijn. In het eerste geval kreeg men namen als: Furth, Merl, Steinknipp, Finefrau enz. In het tweede geval kreeg men de nummering: Laag I, laag II, enz. Koollagen welke boven laag I zijn gelegen, maar door hun helling niet bij het schachtafdiepen werden aangetroffen, werden later (nadat ze op de verdieping bij het drijven van steengangen gevonden werden) aangeduid met een hoofdletter van het alfabet, bijvoorbeeld laag A, laag B enz.

Oude ontginning

De oudste Europese steenkoolontginning heeft plaatsgevonden in het gebied van het riviertje de Worm. De Worm heeft haar bronnen in de omgeving van Aken, vormt ten Noorden van Herzogenrath een deel van de grens van Zuid-Limburg met Duitsland en mondt verder noordelijk in de rivier de Roer uit. De NW-ZO verlopende, ongeveer door Herzogenrath onder ca 80° naar het NO hellende, als Feldbiss bekende verschuiving scheidt dit gebied in twee gedeelten, nl. een zuidwestelijk deel, waar de uit anthraciet en magere kolen bestaande kolenlagen aan of nabij de oppervlakte voorkwamen en een noordoostelijk deel, waar aldaar ter plaatse uit vet- en gaskolen bestaande kolenlagen ca 200 m dieper voorkwamen. De Worm heeft zich in dit terrein tot 60 m diep ingeneden en daardoor in het zuidwestelijk deel, de kolenlagen op verschillend plaatsen blootgelegd. Het is dan ook duidelijk dat de kolen in dit deel het eerst werden ontdekt en ook ontgonnen, omdat magere kolen voor huisbrandstof geschikt waren. In het begin werd steenkool echter slechts door arme mensen gebruikt, want 'meer aanzienlijken' stookten hout. De ontginning in het zuidwestelijk deel vond plaats in het begin van de 12e eeuw, terwijl de exploratie van het noordoostelijk deel pas na 1840 een aanvang nam, waarop na 1850 de exploitatie begon.

De oudste ontginning in het zuidwestelijk deel vond plaats in de omgeving van het klooster Rode. In de Annales Rodenses, de kroniek van dit in 1104 gestichte klooster, werd tussen 1113 en 1117 vier maal het woord “kalculen” als plaatsbepaling voor door het klooster verworven grondbezit gebruikt, dat als “kolengroeven” werd vertaald. (mogelijk vond er zelfs winning in de Romeinse tijd plaats). In het begin werden de kolen aan de oppervlakte gewonnen, welke dagbouwperiode (volgens Wagner) tot de 14e eeuw duurde. Vervolgens werden tunnels vanuit het wormdal en ondiepe schachten aangelegd. De steenkool werd nu van economische betekenis. Sedert het begin van de 16e eeuw werden ook kolen beneden het niveau van de Worm gewonnen. De Abdij van Rolduc liet in die tijd haar koolgroeven exploiteren door particuliere “koolgrevere” of “köhlers” genaamd en later door kleine verenigingen. Uit deze periode zijn verschillende mijnexploitatie-vergunningen bekend waaruit het belang van de Abdij bij de kolenwinning blijkt. Steeds meerdere mijnbouwkundige bekwaamheid werd aan de dag gelegd en alhoewel natuurlijk nog geen gebruik werd gemaakt van springstof en/of machinale werktuigen, werden toch reeds bewonderingswaardige werken tot stand gebracht op het gebied van schachtbouw en galerijen drijven. Door middel van een windas, ros- of tredmolen, vlak boven of bij de mond van de ondiepe schachtjes geplaatst, werden de manden met kolen aan een touw omhoog getrokken. In 1616 werd een nieuwe ontginningsperiode ingeleid, doordat abt von Horpusch het eerste waterrad voor het ontwateren (oppompen van het in de diepbouwen verzamelde mijnwater) van een mijn bij Maubach in de Worm liet plaatsen. Ofschoon de Abdij reeds kort daarna dit zelf bouwen van mijnbouwinstallaties staakte, trachtte zij zoveel mogelijk invloed op de mijnbouwondernemerscoöperaties te verkrijgen. Deze coöperaties waren ontstaan nadat, in verband met de grotere kosten aan de mijnbouw verbonden, het risico voor een enkele mijnondernemer te groot werd. In 1723 ontving de Abdij van Rolduc van Keizerin Maria Theresia het recht van mijnexploitatie, doch het duurde nog tot het midden van de 18 eeuw

alvorens een werkelijke mijn werd geopend. In 1742 besloot de Abdijs van Rolduc de exploitatie van de koolgroeven zelf ter hand te nemen, waardoor het mijnbedrijf, vooral door de arbeid van de Rolducse Abt Chaineux, die als een van de beste geologen en mijnningen van zijn tijd gold, aanmerkelijk werd uitgebreid. Reeds tot op een diepte van 300 meter werden toen steenkolen ontgonnen, terwijl meer dan 800 kolendelvers in dienst van de Abdijs waren. Om de mijnproducten gemakkelijk te kunnen afzetten, liet de Abdijs van Rolduc de nu nog steeds bestaande kunstwegen van Kerkrade naar Valkenhuizen en van Geilenkirchen naar Richterich, tot een gezamenlijke lengte van 20 km aanleggen. In 1795 maakten de Fransen zich meester van Rolduc en de kolenmijnen. De exploitatie van de mijnen, welke vele jaren door de monikken ter hand was genomen en een grote toekomst tegemoet ging, kwam tot stilstand doordat de mijn tot Staatsdomein werd verklaard. (Vandaar de naam Domaniale Mijn). In 1797 werden de bovengrondse bezittingen van de Abdijs openbaar verkocht. De mijn zelf bleef in het bezit van de Franse Staat. Uit de destijds geconsolideerde mijnvelden werd het concessiegebied van de latere Domaniale Mijn gevormd. Door de val van 'Napoleon's Rijk' en met de stichting van het Koninkrijk der Nederlanden in 1815 werd de Nederlandse Staat eigenaar van de mijnen.

De twaalf mijnen

De mijnbouw in Zuid-Limburg dateert dus uit de 12e eeuw, maar is pas rond de jongste eeuwwisseling op industriële schaal tot ontwikkeling gekomen. De oudste mijn, de Domaniale (Kerkrade) kwam na de Franse bezetting (1795 - 1815) een tijdlang in handen van de staat, maar werd in 1845 weer een particuliere onderneming.

Achtereenvolgens kwamen daarna in exploitatie: Oranje Nassau I (1899), Willem-Sophia (1902), Oranje Nassau II (1904), Laura (1905), staatsmijn Wilhelmina (1906), staatsmijn Emma (1911), Oranje Nassau

III (1914), staatsmijn Hendrik (1915), staatsmijn Maurits (1923), Julia (1926) en de Oranje Nassau IV (1927).

De exploitatie van de koollagen heeft plaatsgevonden tot een diepte van 1050 m onder maaiveld. Bijna uitsluitend werd huisbrandkool gewonnen. In de bloeiperiode van deze vrij kleine mijnen werd een netto productie van bijna 0,5 tot 1,4 miljoen ton kolen per mijn per jaar bereikt. In hun 40 tot ruim 70 jarige productiviteit, sedert het begin van deze eeuw, is door deze mijnen gezamenlijk ruim 200 miljoen ton steenkool gewonnen. Om redenen van politiek-economische aard zijn de mijnen in Zuid-Limburg geleidelijk gesloten en is de steenkoolwinning in Nederland per ultimo 1974, met de sluiting van de laatste nog producerende mijnen in het oostelijk mijngebied, geëindigd. Met de thans nog resterende kleine en verspreid liggende reserves zijn deze concessies/mijnen als uitgeput te beschouwen.

In 1965 werd een begin gemaakt met de geleidelijke sluiting van de mijnen. Als eerste staakte de Maurits de produktie (augustus 1967) en als laatste sloot de Oranje Nassau I (december 1974). Op het terrein van de Maurits verrees het chemiecomplex van DSM.

De Particuliere Mijnen

Domaniale Mijn te Kerkrade (Dom)

De ontginningszetel van de Domaniale Mijn werd door de Nederlandse Staat in 1828 in Kerkrade aangelegd, doch zoals hieronder zal blijken werd de exploitatie eerst in het jaar 1846 ernstig ter hand genomen, nl. toen de Nederlandse Staat het exploitatierecht overdroeg aan de Aken-Maastrichtse Spoorweg-Maatschappij. Het afzetgebied van de Domaniale Mijn bleef in eerste tijd slechts tot de naaste omgeving beperkt. In 1842 deed de regering pogingen om Maastricht met Aken voor rekening van de Staat door een spoorweg te verbinden, om

zodoende de Domaniale Mijn in het groot-verkeer te doen delen, doch tevergeefs, want van de volksvertegenwoordiging kon geen toestemming worden verkregen. Van particuliere zijde werd concessie aangevraagd

voor de aanleg van de lijn Aken-Maastricht, welke werd verleend. De regering stelde daarbij onder meer de eis, dat de nieuwe Maatschappij, die genoemde spoorlijn zou bouwen, tevens de Domaniale Mijn op kosten van de Maatschappij door een zijtak met de nieuwe spoorweg zou verbinden. Als equivalent voor het grote risico, verbonden aan de aanleg en de exploitatie van een spoorweg in de dun bevolkte en door handel en industrie weinig produktieve Nederlandse Provincie Limburg, werd door Z.K.H. Koning Willem II bij de Wet van 19 juni 1845 (Staatsblad no. 29) het vruchtgebruik van de Domaniale Steenkolenmijn aan de toekomstige concessionarissen van de lijn Aken-Maastricht, voor de tijd van 99 jaar bekrachtigd. Bij Koninklijk Besluit van 4 september 1845 werden de statuten van de te Maastricht geconstitueerde naamloze vennootschap "Aken-Maastrichtsche Spoorweg-Maatschappij" goedgekeurd. De 30e januari 1846 volgde de wettelijk vereiste goedkeuring van de statuten van de te Aken onder de naam van Aachen-Mastrichter Eisenbahn-Gesellschaft" geconstitueerde naamloze

vennootschap bij concessie- en bevestigingsoorkonde van Z.K.H. Friedrich Wilhelm, Koning van Pruisen. Deze beide vennootschappen gezamenlijk hadden tot doel voor gemeenschappelijke rekening bedoelde spoorweg aan te leggen, uitgaande van het vroegere Rheinische station van Aken via Laurensberg naar Maastricht. Tengevolge van de Wet van 19 juni 1845 werd bij overeenkomst van 8 april 1846 te 's-Gravenhage en van 4 april 1846 te Maastricht, de overdracht van de mijn tussen Z.E. de Minister van Financiën ter ene zijde en de vertegenwoordigers van de Aken-Maastrichtsche Spoorweg-Maatschappij ter andere zijde voltrokken. De 11e mei 1846 werden de Domaniale Steenkolenmijnen door de Aken-Maastrichtsche Spoorweg-Maatschappij in beheer genomen. Omstreeks 1895 maakt zich vooral in Pruisen en België het streven kenbaar, alle spoorlijnen, die door de Maatschappij werden beheerd, voor de Staat te naasten en het gehele spoorwegbedrijf onder Staatsbeheer te stellen. De enorme vlucht van de steenkolenindustrie, welke in het begin van de nieuwe eeuw inzette, oefende ook haar gunstige invloed uit op de produktie van de Aken-Maastrichtsche Spoorweg-Maatschappij. Het in 1880 gewijzigde contract van 1846, tussen de Staat der Nederlanden en de Aken-Maastrichtsche Spoorweg-Maatschappij aangegaan en dat de verhouding tussen de Staat en de Concessionarissen met betrekking tot de winstverdeling naar een andere maatstaf regelde, bleek later een ernstige belemmering te zijn voor de ontwikkeling van de exploitatie, aangezien de omstandigheden intussen geheel waren veranderd. De exploitatie leverde dan ook voortdurend verlies op, terwijl de Staat nochtans aanspraak bleef maken op de uitkering, oorspronkelijk bedoeld als aandeel in de winst. Sedert 1911 was er bij de Regering op aangedrongen het bestaande contract naar de geest en de bedoeling van de toen contracterende partijen te wijzigen, echter zonder succes voor de Maatschappij. Eindelijk na langjarig onderhandelen om een gewijzigde overeenkomst tot stand te brengen, vond de Maatschappij succes in het sluiten van een nieuw contract, bekrachtigd bij de Wet van 28 mei 1925 (Staatsblad no. 203), waarbij de

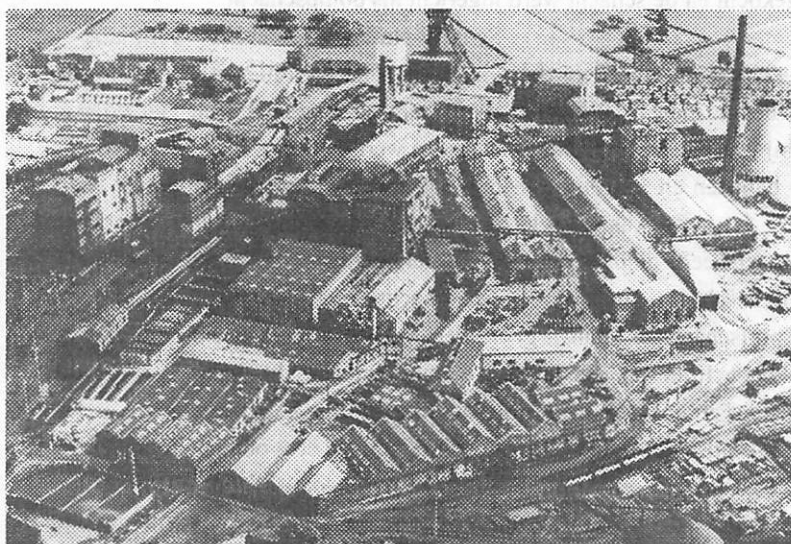
verhouding tussen Staat en vruchtgebruikster van de Domaniale Mijnen opnieuw werd geregeld. In juni daar opvolgend werd de bestaande Aken-Maastrichtse Spoorweg-Maatschappij omgezet in de Domaniale Mijn-Maatschappij N.V.. De concessie van de Domaniale Mijn-Maatschappij had een totaaloppervlakte van 690 ha. waarvan een gedeelte groot 173 ha. onder Duits gebied lag. Voor 1816 was de grensscheiding tussen de Nederlandse Staat en Pruisen een andere dan tegenwoordig, doch bij grenstractaat van 1816 werd bepaald, dat met de wijziging van de landsgrenzen geen verandering noch enig nadeel mocht voortvloeien voor de Domaniale Mijn en dat de Pruisische Regering onder geen voorwendsel hoe genaamd ook, zich met de exploitatie enz. zou mogen bemoeien. In 1960 werd het concessiegebied van de Domaniale Mijn-Maatschappij N.V. uitgebreid door aankoop van de concessie Neuprick ter grootte van 85 ha.

De Maatschappij had ten doel de exploitatie van de aan de Staat der Nederlanden toebehorende Domaniale Steenkolenmijnen te Kerkrade, het verwerken van haar produkten en de handel daarin, enz. en had een duur van 75 jaar en zou eindigen op 30 april 2000. Zover is het echter niet gekomen, op 12 maart 1998 werd de Maatschappij geliquideerd (opgeheven) en ging alles weer over aan de Staat.

In het overzicht van iedere afzonderlijke mijn worden benamingen gebruikt als schachten, verdiepingen en dikke dekterrein. De schachten vormden de verbindingswegen tussen de ondergrondse en bovengrondse mijnbedrijven. Door deze schachten, die als ronde tunnels loodrecht de grond ingaan, vond alle vervoer plaats van mensen, kolen en materialen. Dit geschiedde met behulp van liftkooien en skipinstallaties die via ophaalmachines in de schachttorens werden bediend. Door de schachten liepen de elektriciteits- en telefoonkabels, de leidingen voor perslucht en de buizen waardoor het mijnwater naar de oppervlakte werd gepompt. Voorts waren de schachten de toe- en afvoerwegen voor de verse en de gebruikte lucht in de mijn (In- en uittrekkende schacht). De schachtkoker doorsneed een watervoerend en zanderig dekterrein dat in Zuid-

Limburg van het zuid-oosten naar het noord-westen in dikte toeneemt. Hieronder bevindt zich het carboon waarin steenkoollagen voorkomen. In Limburg werd de zgn. horizontale mijnbouw toegepast. Dit wil zeggen, dat op verschillende verdiepingen in het vaste gesteente (carboon) van uit de schacht het mijnveld vrijwel in een horizontaal vlak werd opengelegd door de aanleg van een aantal rechte tunnels (steengangen en galerijen) om aldus toegang te verkrijgen tot de steenkoollagen.

Domaniale Mijn Kerkrade (Dom)

Exploitatiemaatschappij:	N.V. Domaniale Mijn Mij
Gesticht:	1925
Concessie:	Diverse mijnen
Concessie grootte:	855 ha (incl. conc. Neuprick)
Aanvang aanleg:	1815 ontginningszetel Staat 1828 aanleg 1845 particuliere zetel
In productie:	(1113) 1847 (17.039 ton)

Verdiepingen: 8: 75, 150, 200, 260, 330/380,
500, en 620 meter

Schachten: 7:
Schacht Willem I (393,4 meter)
Schacht Willem II (804,3 meter)
Buizenschacht (498,4 meter)
Schacht Beerenbosch I (482,0 meter)
Schacht Beerenbosch II (502,0 meter)

Dit laatste mijnterrein werd door de Eschweiler Bergwerksverein aangekocht en de schacht werd ingericht als pompschacht.

Schacht Nulland: Nadat het ventilatie-systeem van de mijn door de eerste twee schachten niet meer toereikend was, begon men in 1907 met de aanleg van deze schacht. Het unieke hierbij was dat er vanuit twee richtingen werd gewerkt. Van bovengronds naar beneden en van de bestaande 150 meter verdieping loodrecht naar boven. In 1909 was de schacht met een inwendige breedte van 3,80 meter en een diepte van 150 meter gereed. Hij deed dienst als ventilatieschacht, maar om de schacht in een later stadium als transportschacht te kunnen gebruiken werden in de schacht geleidingen voor twee liften en een ladderafdeling, aangebracht. In 1913 werd de schacht verder afgediept tot op de 200 meter verdieping. Het bovengrondse gedeelte bestond toen nog uit een eenvoudige ronde pijp met daaromheen enkele lage gebouwen. Nadat hij in 1919 verder afgediept werd tot 260 meter kreeg de schacht in 1921 zijn huidige aanzien. De bestaande pijp werd verhoogd en om de trekkracht van de stoomophaalmachine op te vangen, van schoorbogen voorzien. Na het stilleggen van de steenkoolproductie in 1969 werd een jaar later de schacht op de hoogst gelegen verdieping (63 meter) met een betonprop afgedicht en daarna met mijnstenen gevuld. In 1974 werd besloten de schacht als mijnmonument te erkennen en kon met de restauratie begonnen worden zodat deze schacht als een van de weinige 'mijnrelikwieën' bewaard is gebleven. (347,5 meter)

(Schacht Neuland 241,2 meter diep werd in een eerder stadium verlaten, evenals een aantal andere schachten.)

Schacht Baamstraat (20,9 meter)

Steenstort: Een steenstort was gelegen aan de Baamstraat, terwijl het tweede bij de Beerenbosch lag.

Dikte dekterrein: Schacht Willem I, II $\pm$ 42 meter,
Schacht Beerenbosch I, II $\pm$ 47meter,
Schacht Neuland $\pm$ 40 meter en
Schacht Baamstraat $\pm$ 14 meter.

Max. netto productie: 1.037.000 ton in 1933

Max. ondergronders: 2489 in 1923

Max. bovengronders: 1086 in 1954

Sluiting: 29 augustus 1969

Mijn Neuprick Bleijerheide Kerkrade

Exploitatiemaatschappij: N.V. Domaniale Mijn Mij

Gesticht: 1925

Concessie: Prickoul en Bleijerheide

Concessie grootte: 85 ha

Aanvang aanleg: 1847

In productie: 1852

Einde productie: 1860

In productie: 1868

Verdiepingen: 7: 66, 90, 122, 170, 212, 235 en 270 m.

Schachten: 1: Neu Prick

Max. netto productie: 62.000 ton in 1901 en 1903

Max. ondergronders: 125 in 1903

Max. bovengronders: onbekend

Sluiting: 1904

Willem-Sophia Spekholzerheide Kerkrade

Daar, waar de “Bergwerkvereniging Nederland” haar uiterste krachten ingespannen had om schachten af te diepen, begon op 12 oktober 1898 de “Société Anonyme des Charbonnages Neerlandais Willem et Sophia” haar werkzaamheden. In 1899 begon men twee schachten af te diepen in het veld Willem. Deze schachten waren de eerste in Nederland, die volgens de bevriesmethode gebouwd werden. In 1900 werd op ongeveer 60 meter diepte het vaste gesteente bereikt en kort daarop de eerste kolenlaag. Aan de eerste schacht is 20 maanden gewerkt, aan de tweede schacht, die dienst deed als luchtschacht, 18½ maand.

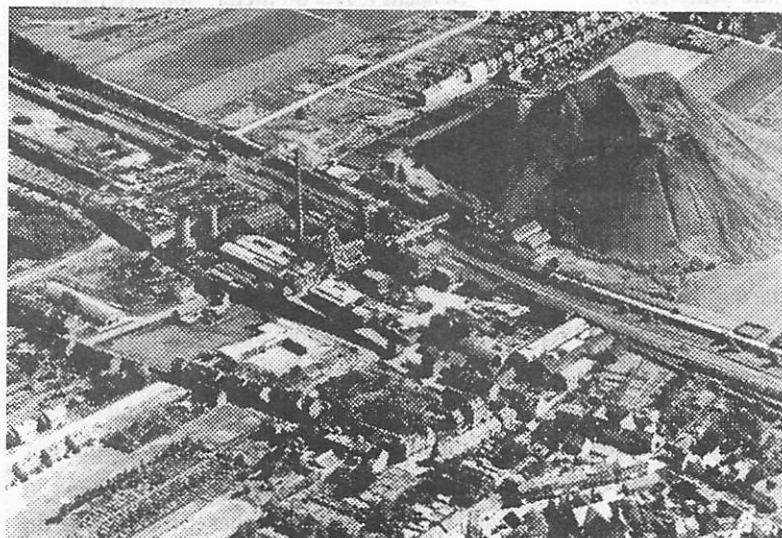
De mijn Willem-Sophia, die gevestigd was te Spekholzerheide, had de eerste productie in 1902 van 23.723 ton met een totale bezetting van 288 man. In het topjaar 1937 bedroeg dit 503.000 ton steenkool en in 1929

was het aantal arbeiders het hoogst en bedroeg 1695 man.

Het veld Sophia werd verbonden door de concessie Prins Hendrik, verleend bij Koninklijk Besluit van 2 juli 1923.

Willem-Sophia Spekholzerheide Kerkrade (WS)

Exploitiatiemaatschappij:	Société Anonyme des Charbonnages Néerlandais Willem et Sophia
Gesticht:	1898
Concessie:	Willem 458 ha Sophia 713 ha
Concessie grootte:	1600 ha
Aanvang aanleg:	1899
In productie:	1902
Verdiepingen:	8: 105/180, 217/240, 296, 395, 485, en 590 m.
Schachten:	6: Schacht I (590,0 meter) Schacht II (651,0 meter) Sophia schacht (328,1 meter)

	Schacht Ham I (onbekend)
	Schacht Ham II (73,8 meter)
	Schacht Melanie (230,3 meter)
Dikte dekterrein:	Schacht I, II $\pm$ 60 meter, Sophiaschacht 126,0 meter, Schacht Ham II $\pm$ 20 meter, Schacht Melanie $\pm$ 65 meter.
Max. netto productie:	503.000 ton in 1937
Max. ondergronders:	1310 in 1925
Max. bovengronders:	650 in 1952
Sluiting:	april 1970

Laura & Vereeniging

Wat op 26 juni 1899 te Brussel Société Anonyme des Charbonnages Réunis Laura & Vereeniging werd, begon reeds op 26 april 1859 met boorwerkzaamheden te Bärenbosch (Beerenbos) nabij Rolduc in de gemeente Kerkrade. Deze boringen bereikten op 63 meter diepte het carboongesteente en doorboorden enkele dunne koollaagjes.

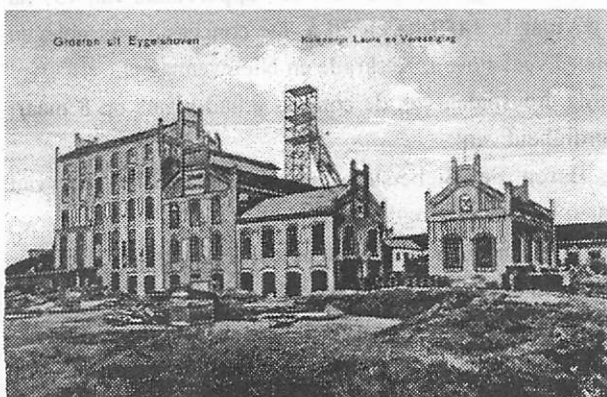
Op 14 oktober 1860 vroegen de eigenaren van het Bärenbosch, de Graven de Marchand d' Ansembourg, Alfred Frederik Maria, rentenier te Brussel en diens broer Oscar, wonende ten kastele Neubourg te Gulpen concessie aan voor de delving van steenkolen en andere delfstoffen.

De heren de Marchand d' Ansembourg verkochten echter op 18 april 1861 het Bärenbosch ten overstaan van notaris W.J. Daelen te Nieuwenhagen, in de herberg van Johan Jozef Karel Conen, meester slotsmit te Kerkrade, aan de Handelsfirma Eltsbacher en Cie te Amsterdam.

Nadat deze firma de houtopstanden van Bärenbosch had gekapt, verkocht zij de terreinen aan Antoon Wackers te Herzogenrath en Gustaaf Schümmer te Klinkheide.

Wackers en Schümmer deelden op 24 augustus 1872 aan de Ingenieur der Mijnen Bogaerts mede, dat zij eigenaars waren geworden van Bärenbosch, alsmede van de op perceel B 1116 zich bevindende

boorwerken, die reeds in de periode 1859 - 1861 door Conen (meester slotsmid) voor rekening van de Graven de Marchand d'Ansembourg waren uitgevoerd. Zij deelden tevens mede, dat zij de boorwerkzaamheden zouden voortzetten, en dat zij zich alle rechten op concessie voorbehielden.

De door Wackers en Schümmer voortgezette boringen hadden tot resultaat, dat op 1 januari 1873 op een diepte van 154,455 meter een laag kolen werd aangetroffen van 0.74 meter dikte; bij verder boren bleek op 20 januari 1873 deze laag met een onderbreking van een laagje schiefer van 23,8 cm, een dikte te hebben van 1,14 meter.

Dit resultaat was voor Wackers en Schümmer aanleiding om reeds op 14 januari 1873 bij Gedeputeerde Staten van het Hertogdom Limburg, onder de naam Laura (dit was de voornaam van de vrouw van Wackers) concessie aan te vragen voor een oppervlakte van 1489 ha en 20 a in de gemeenten Kerkrade, Eygelshoven, Nieuwenhagen en Schaesberg.

De verlening van de concessie vlotte echter niet zo best, omdat er tussen de regering en de concessie-aanvragers geschillen waren omtrent de uitgestrektheid van de concessies en mede omdat meerdere aanvragen waren voor diezelfde velden of voor elkaar overlappende gedeelten van velden, maar tevens omdat de regering in de concessievoorwaarden een

bepaling had opgenomen dat de concessionarissen de verplichting op zich dienden te nemen een waarborgsom te storten, waardoor de regering enige zekerheid kreeg dat inderdaad tot exploitatie zou worden overgegaan.

Het zou dan ook tot 9 september 1876 duren, voordat bij Koninklijk Besluit no. 24 concessie werd verleend voor een oppervlakte van 457 ha in plaats van de gevraagde 1489 ha en 20 a. De concessie was gelegen onder de gemeenten Eygelshoven, Kerkrade en Nieuwenhagen.

Het uitzetten van de grenspalen van de concessie had plaats op 8 maart 1877 in tegenwoordigheid van:

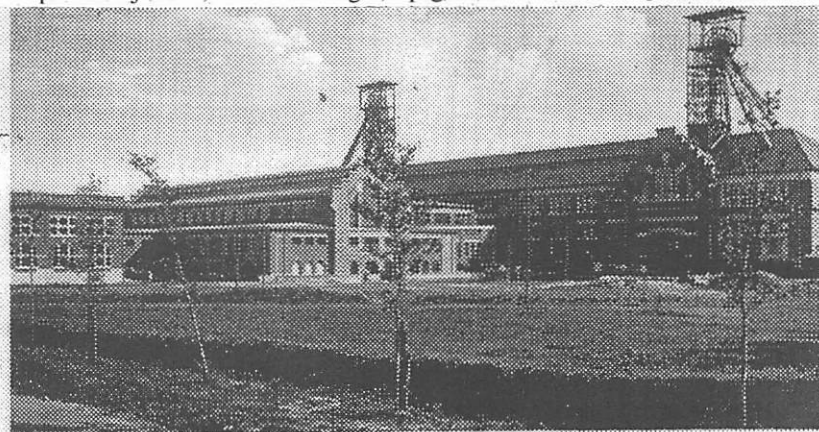
- . Mr. P.G.E.M. Baron de Bieberstein Rogalla Zawadsky, lid van Gedeputeerde Staten van het Hertogdom Limburg.
- . J.M.H. Merkelbach, eveneens lid van Gedeputeerde Staten.
- . E. van der Elst, Ingenieur der Mijnen, Kerkrade.
- . Wijnand Franssen, Burgemeester van Kerkrade.
- . Frans Valkenberg, oudste Wethouder der gemeente Eygelshoven, bij ontstentenis van burgemeester Win. Dom. Wimmers.
- . P.M.W.H.J. Jongen, Burgemeester van Nieuwenhagen.
- . Antoon Hubert Wackers, Herzogenrath.
- . Gustaaf Adolf Schümmer, Klinkheide-Pannesheide.

Tot zekerstelling van een juiste naleving van de concessievoorwaarden moesten de concessionarissen volgens artikel 19 van het concessiebesluit, bij het Ministerie van Financiën een waarborgsom storten van f 30.000,- in verband met de ongunstige tijdsomstandigheden hebben Wackers en Schümmer tot 1 maart 1889, telkens voor twee jaar uitstel gevraagd en verkregen.

Op een perceel bouwland sectie B 1029 in het Kommerveld te Eygelshoven, ongeveer de plaats waar de schachten van de mijn Laura stonden, werd op 11 juni 1873 op een diepte van 105,21 meter een laag kolen aangeboord ter dikte van 0,66 meter. Korte tijd later werd een nieuwe laag aangetroffen, dik 0,69 meter, op een diepte van 114,90 meter. Het Vereenigd Gezelschap voor Steenkoolontginning in het

Wormdistrict, dat deze boring uitvoerde, vroeg op 18 juli 1873 onder de naam "Vereeniging" bij Gedeputeerde Staten van het Hertogdom Limburg concessie aan voor een mijnveld groot 1400 ha in de gemeenten Kerkrade, Eygelshoven, Rimburch, Ubach over Worms, Nieuwenhagen, Schaesberg en Heerlen.

Na uitvoerige briefwisseling met Gedeputeerde Staten, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en de Ingenieur der Mijnen over aantasting van rechten door andere gegadigden voor nagenoeg hetzelfde veld of delen daarvan, werd uiteindelijk bij Koninklijk Besluit no. 24 van 18 februari 1877 concessie verleend voor een terrein groot 454 ha in de gemeenten Eygelshoven, Kerkrade, Nieuwenhagen en Ubach over Worms. Opmerkelijk was, dat het boorgat, op grond waarvan de concessie werd

Eygelshoven - Steenkolenmijn "Julia"

verleend, buiten het geconcedeerde veld kwam te liggen.

Op 9 augustus 1877 werden de grenspalen der concessie gecontroleerd in aanwezigheid van:

- . L.H.A. Magneé, lid van Gedeputeerde Staten.
- . L.P.G.M. de Rijk, lid van Gedeputeerde Staten.
- . E. van der Elst, Ingenieur der Mijnen.
- . Frans Valkenberg, eerste wethouder der gemeente Eygelshoven.
- . Jozef Jongen, Burgemeester van Nieuwenhagen.

. Pieter Dominicus Pelzer, Burgemeester van Ubach over Worms.
. Karel Joseph Hilt, Speciaal Directeur van het Vereenigd Gezelschap voor Steenkoolontginning in het Wormdistrict.

Ook de concessionarissen van "Vereeniging" konden, evenmin als die van "Laura" op grond van de algemeen heersende financiële en industriële crisis, aan hun verplichting tot storting van de waarborgsom voldoen. De Minister van Binnenlandse Zaken verleende telkens voor twee jaar uitstel, tot 1891.

Op 14 december 1887 ging de concessie "Laura" door verkoop over op de Eschweiler Bergwerks-Verein te Eschweiler-Pumpe en het Vereenigd Gezelschap voor Steenkoolontginning in het Wormdistrict te Kohlscheid. De verkoopprijs bedroeg f 23.529,40.

De comparanten bij de verkoop voor notaris Moors te Kerkrade waren:
Antoon Hubert Wackers, molenaar te Herzogenrath.

Rosalie Beckers, echtgenote van Gustaaf Schümmer te Klinkheide-Pannesheide.

Eduard Othberg

Gustaf Hoffmann;

de twee laatsten, directeuren te Eschweiler-Pumpe, als zijnde het bestuur van de Eschweiler Bergwerks-Verein.

De nieuwe eigenaren waren evenmin als hun voorgangers in staat de waarborgsom van f30.000,- te betalen. Zij kregen tot uiterlijk 9 maart 1891 uitstel. Op 21 maart 1891 werd aan deze voorwaarde voldaan door overdracht aan het Ministerie van Financiën van 32 schuldbekentenissen à f 1.000,- van de Nationale Schuld met een dagwaarde van f 32.280,- voor de concessie "Laura" en nog eens 40 certificaten der Nationale Schuld à f 1.000,- berekend tegen de beursprijs van 19 december 1891 met een waarde van f 31.600,- voor de concessie "Vereeniging".

Uitbreiding concessie "Vereeniging" met een gedeelte van het Mijnveld "Eendracht".

17 september 1903 werd door Laura & Vereeniging bij Gedeputeerde Staten van Limburg een concessie-aanvraag ingediend voor een mijnveld groot 410 ha in de gemeenten Rimburg en Ubach over Worms, zulks ter uitbreiding van de concessie "Vereeniging". De concessie-aanvraag werd in het register van de Provinciale Staten ingeschreven onder no. 108 en gepubliceerd in de Limburger Koerier van 29-09-1903. Deze concessie-uitbreiding voor ontginning van steenkolen in dit gebied over een oppervlakte van 290,9 ha in de gemeente Ubach over Worms werd verleend bij Koninklijk Besluit no. 104 van 2 juli 1923. Tevens werd er vergunning verleend tot het wijzigen van de grenzen tussen de velden "Laura" en "Vereeniging". In de verstreken 20 jaar werd heel wat gediscussieerd en gecorrespondeerd voor deze uitbreiding omdat deze gelegen was in het 'reservegebied' van de Staatsmijnen.

Laura Eygelshoven Kerkrade Landgraaf (La)

Exploitatiemaatschappij: Société des Charbonnages réunis Laura et Vereeniging S.A. te Brussel.
Maatschappij tot Exploitatie der Steenkolenmijnen Laura & Vereeniging te Eygelshoven.

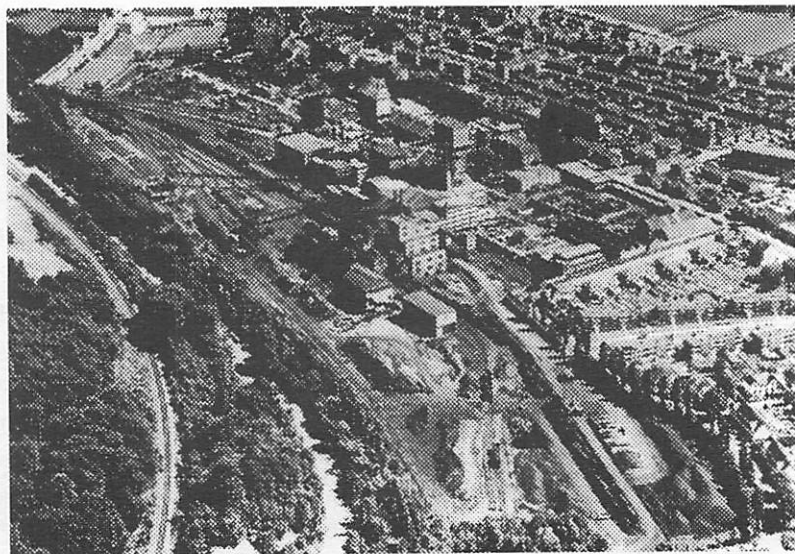
Gesticht: 26 juni 1899

Concessie: Laura.

De concessie op 9 september 1876

toegewezen aan A.H. Wackers, molenaar te Herzogenrath en aan zijn zwager G.A. Schümmer, industrieel te Klinkheide-Pannesheide, droeg de voornaam van de echtgenote van Wackers "Laura". De concessie kwam in 1887 door aankoop in het bezit van de "Vereinigungsgesellschaft für

Steinkohlenbergbau im Wurm Revier" te Kohlscheid en van de "Eschweiler Bergwerks Verein" te Eschweiler-Pumpe.

Concessie grootte:	512 ha
Mijnzetel:	Laura. Evenals de concessie, de voornaam van de echtgenote van Wackers.
Aanvang aanleg:	1900
In productie:	1905
Verdiepingen:	7: 120/128/153, 183, 274, 378, 550 en 680 m.
Schachten:	2: Schacht I [Wilhelmina] (729,7 meter) Schacht II [Hendrik] (401,0 meter)
Dikte dekkerrein:	± 99 meter
Max. netto productie:	800.000 ton in 1929
Max. ondergronders:	1839 in 1930
Max. bovengronders:	599 in 1965
Geïntegreerd in	
Julia:	1968
Sluiting:	eind 1974

Julia Eygelshoven Kerkrade (Ju)

Exploitatiemaatschappij: Société des Charbonnages réunis Laura et Vereeniging S.A. te Brussel.
Maatschappij tot Exploitatie der Steenkolenmijnen Laura & Vereeniging te Eygelshoven.

Gesticht: 26 juni 1899

Concessie: Vereeniging.

De concessie Vereeniging werd op 18 februari 1877 verleend aan de "Vereinigungsgesellschaft für steinkohlenbergbau im Wurm Revier" te Kohlscheid. Vereenigd Gezelschap voor Steenkoolontginning in het Wormdistrict of hier de naam Vereeniging van is ontleend is aannemelijk maar niet met zekerheid te stellen.

Concessie grootte: (900 ha) 690 ha

Mijnzetel: Julia. Werd genoemd naar de echtgenote van de oprichter en eerste president van de Maatschappij Albert Thys.

Aanvang aanleg: 1922

In productie: 1926

Verdiepingen: 3: 303, 365 en 540 m.

Schachten: 2:

Schacht I (547,4 meter)

Schacht II (567,8 meter)

Dikte dekterrein: ± 214 meter

Max. netto productie: 837.000 ton in 1952

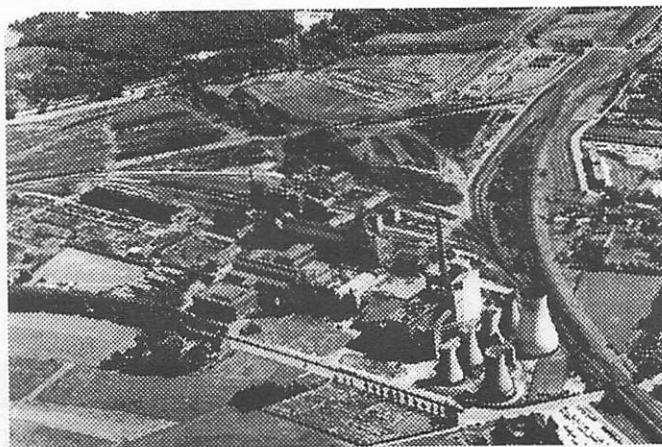
Max. ondergronders: 1846 in 1958

Max. bovengronders: 1110 in 1958

Sluiting: eind 1974

Toen de NAVO in 1978 besloot het materieel voor 3 extra US divisies in Europa op te leggen, in zgn. PONSS (Prepositioned Operational Material Storage Sites) werden o.a. in Eygelshoven op terrein van de

Julia opslagloodsen gebouwd met een afmeting van 55x60 meter. Verder werden er opstelplaatsen, kantine, wapenopslag, administratiegebouwen,

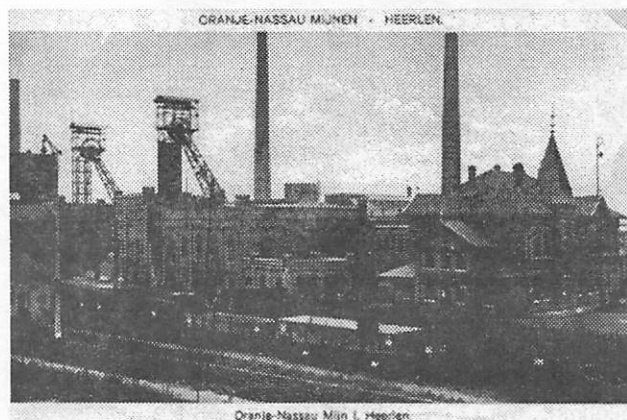
werkplaatsen e.d. gerealiseerd. In Eygelshoven werden voornamelijk tactische reservevoorraden opgelegd.

De Oranje Nassau Mijnen

Bij Koninklijk Besluit van 2 mei 1893 werd een concessie verleend onder de benaming "Oranje Nassau mijn". Deze concessie omvatte de oude concessies Prins Hendrik, Willem III, Oranje, George en een groot deel van Aurora. Bovendien kwam hierbij het veld Pauline, waar door Sarolea en Honigmann boringen waren uitgevoerd. In hetzelfde jaar werd deze concessie ingebracht in de nieuw opgerichte "N.V. Maatschappij tot Exploitatie van de Limburgse Steenkolenmijnen, genaamd Oranje Nassau Mijnen".

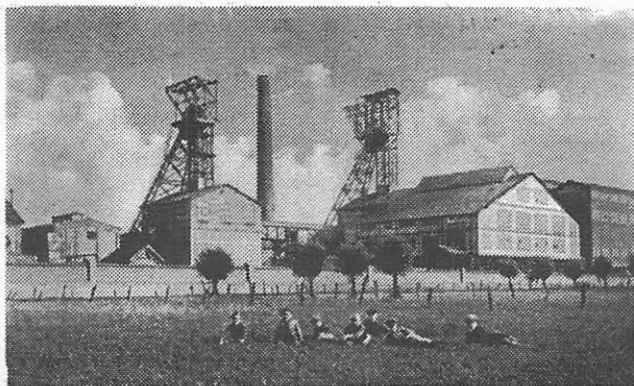
De heer H.L.C.H. Sarolea was de baanbreker voor het ontstaan van een belangrijke mijnindustrie in Nederland. Sarolea werd geboren in Maastricht in het jaar 1844 en overleed in Heerlen in 1900. Hij ging als

jonge man naar Nederlands Indië en werd aangesteld bij de spoorwegen op Java. Toen hij in 1885 naar Nederland terugkwam, vestigde hij zich te Heerlen. Als spoorwegbouwer maakte hij plannen voor de bouw van een verbinding tussen Heerlen en Sittard. Hij richtte daartoe de Nederlandse Zuider-Spoorweg op. Op 30 april 1896 werd de lijn

Sittard-Heerlen-'s Hertogenrade plechtig geopend. Krachtig werd Sarolea bijgestaan door de toenmalige directeur van de Staatsspoorwegen en de burgemeester van Heerlen, wijlen de heer de Hesselle. Deze laatste was ook Sarolea's steun bij de oprichting van de Oranje-Nassau Mijnen. Bovendien kregen zij de steun van de heren Carl en Frits Honigman uit Aken. In 1894 kocht de maatschappij tot exploitatie van Limburgse Steenkolenmijnen, de concessie Carl, groot ongeveer 444 ha gelegen bij Schaesberg, de latere Oranje Nassau II. Op 1 oktober 1893 begon de bouw van de Oranje Nassau Mijn I te Heerlen, o.l.v. de heer E. Honigmann. In 1895 was de eerste schacht op de diepte gekomen van 75 m., de tweede, die men later begon, op een diepte van 40 m. Honigmann had een nieuwe methode gevonden om de schachten af te diepen, bestaande uit een enigszins gewijzigde zinkschachtmethode met verhoogd waterniveau. Bij deze methode werd

de grond op de bodem van de schacht los geboord. De brei, die daar ontstond, werd met het water, dat de schacht tot aan de rand vulde, door een stoompomp opgezogen en peperst naar een klaarvijver, waar kiezel

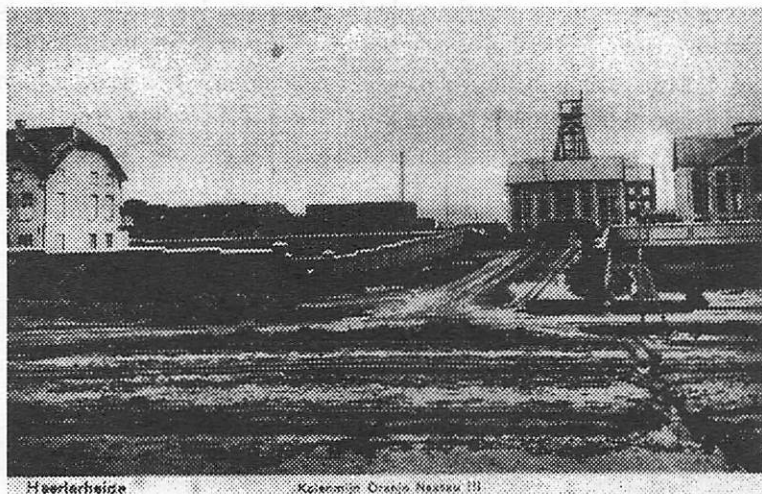

Industriele Zone

Steenberg Nijmegen Nassau I

en zand zich konden afzetten, terwijl het kleihoudende water naar de schacht teruggepompt werd. De schachtwanden werden opgehouden door deze zogenoemde dikspoeling. Een dun kleilaagje bleef achter als 'n soort vlies. De eerste 24 meter werden direct bekleed met ijzeren schachtringen, de laatste 45 meter werden opgehouden door de druk van het water. Nu liet men een tweede stel ringen af, zodat de schachtringen een geheel vormden van ongeveer 68 meter hoogte. Begin augustus 1897 bereikte men op een diepte van 97 meter het steenkoolgebergte. Na zes jaar hard werken, waarbij men telkens nieuwe moeilijkheden ondervond, waren beide schachten gereed. Later in 1912 werd de derde schacht op de Oranje Nassau I afgediept die bestemd was voor het vervoer van personeel en de gedolven steenkool, terwijl de twee oude schachten toen vrijwel uitsluitend dienden voor de luchtversersing. De derde schacht is later geheel gemoderniseerd. De eerste kolen werden in 1899 afgeleverd, namelijk ongeveer 44.000 ton gedolven uit de voorbereidingswerken. Het jaar daarop bedroeg de gehele produktie 143.000 ton steenkool, er

waren toen 564 personen in dienst bij de Oranje Nassau I (280 personen in 1899). Ondergronds werd 9 uur en bovengronds 11 uur gewerkt, het gemiddelde loon bedroeg toen 2,33 gulden. Ondertussen was in 1898 een begin gemaakt met het afdiepen van twee schachten op het mijnveld Carl. Na 4½ jaar werken kwam de eertse schacht gereed, de andere in 1904. De methode, die bij het afdiepen gebruikt werd, was eveneens het boren met dikspoeling volgens de methode Honigmann. Een regelmatige produktie werd op de Oranje Nassau II in het concessieveld Carl pas bereikt in 1906 toen deze mijn een aansluiting kreeg op de spoorlijn van Heerlen naar 's-Hertogenrade.

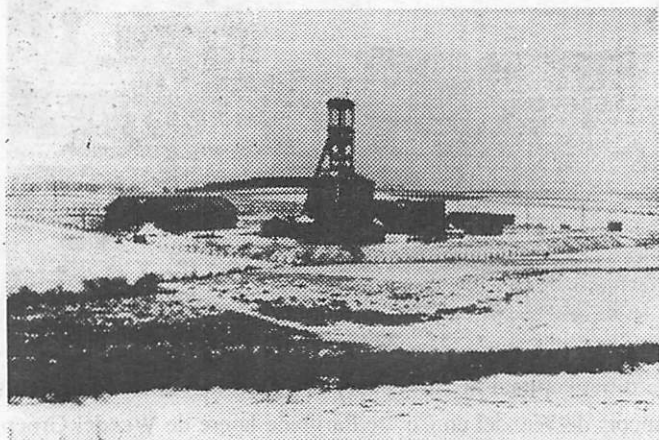

Heerterheide

Kolenmijn Oranje Nassau III

In 1908 werd het kapitaal in zijn geheel overgenomen door “Les Petits Fils de François de Wendel en Co” te Parijs de latere de Wendel Groep, de meest vooraanstaande staalproducent in Frankrijk. De oorspronkelijke opzet, nl. toelevering van cokes aan de Franse hoogovens, is slechts zeer beperkt gerealiseerd. De nieuwe eigenaren hadden de Oranje-Nassau Mijnen krachtig uitgebreid. In 1912 werd een schacht met een middellijn van 6 meter (dubbele schacht) gedolven te Heerlerheide. Deze schacht is afgediept volgens de bevries-methode. Men begint bij deze methode met

een krans van diepboringen in de waterhoudende deklagen tot aan het vaste steenkolengebergte. In deze boringen circuleerde in buizen een door ijsmachines diep onder nul gekoelde loog. Na tal van maanden ontstond een zuil van hard bevroren grond, in het midden waarvan de schacht werd uitgehouwen. De schacht werd tot op het vaste gesteente bekleed met gietijzeren ringen, waarvan de naden met lood waren gedicht. Het afdiepen ging sneller dan met de dikspoeling boormethode van Honigmann. De schacht van de Oranje-Nassau III te Heerlerheide kwam in de recordtijd van 11½ maand gereed. In 1914 werd besloten een luchtschacht te bouwen bij de Hessenberg. Ook bij de bouw van deze schacht werd de bevroersmethode toegepast. Tengevolge van de eerste wereldoorlog trad hier stagnatie op en het werk werd pas in 1920 hervat. Deze perioden van stilstand niet meegerekend, werd de schacht in 17½ maand voltooid. Later is deze luchtschacht verbouwd tot een

Oranje-Nassau IV

nieuwe mijnzetel, de Oranje-Nassau IV. De exploitatie begon in 1928. Het mijnveld van de Oranje-Nassau Mijnen werd in 1923 uitgebreid door overname van een terrein van 174 ha. van de Staatsmijnen, zodat de totale oppervlakte toen 4016 ha. bedroeg. De Oranje-Nassau Mijnen

beschikten over vier mijnzetels. In het topjaar 1937 hadden de mijnen een produktie van 2.930.340 ton steenkool, terwijl de bezetting het hoogst was in het jaar 1931 toen deze 8088 man bedroeg. Sedert 1902 was een briketfabriek in gebruik op de Oranje-Nassau I. Deze fabriek werd later gemoderniseerd. Ook de Oranje-Nassau II had een briketfabriek, die slecht eierbriketten van 15 tot 45 gram vervaardigde. Bij de behandeling van de Mijnwet in de Tweede Kamer in 1903 zei de toenmalige Minister van Waterstaat, sprekende over de Oranje-Nassau Mijnen, wel zeer terecht: "Aan deze maatschappij komt de verdienste toe de stoot te hebben gegeven aan de uitbreiding van de mijnindustrie in Limburg. De Oranje-Nassau Mijnen groeiden uit tot een op zich staande industriële onderneming op het gebied van huisbrandkoolwinning en gelieerde activiteiten. Na de sluiting van de Oranje-Nassau Mijnen werden de Duitse belangen aan Ruhrkohle AG. verkocht.

Oranje Nassau mijn I Heerlen (ON I)

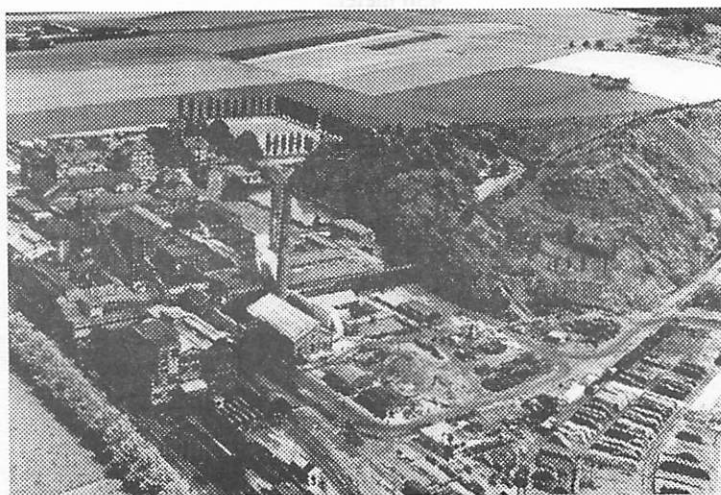
Exploitatiemaatschappij:	N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Limburgsche Steenkolenmijnen genaamd “Oranje Nasaumijnen”
Gesticht:	1893
Concessie:	Oranje Nassau, verleend bij K.B. van 2 mei 1893.
Concessie grootte:	1518 ha (4 ON mijnen samen 4016 ha)
Aanvang aanleg:	1893
In productie:	1899
Verdiepingen:	7: 120, 136, 166, 210, 250, 340 en 420 m.
Schachten:	3: Schacht I (254,5 meter) Schacht II (470,3 meter) Schacht III (440,9 meter)
Dikte dekkerrein:	± 96 meter
Max. netto productie:	691.000 ton in 1965
Max. ondergronders:	1602 in 1924
Max. bovengronders:	2047 in 1964
Sluiting:	eind 1974

Oranje Nassau mijn II Schaesberg Landgraaf (ON II)

Carl Blumberg, wonende te Sterkrade (Pruissen), vroeg op 3 november 1874 de concessie “Carl” aan. Deze concessie omvatte gedeeltelijk de gemeenten Heerlen, Schaesberg, Nieuwenhagen en Kerkrade en had een oppervlakte van ± 550 ha. Deze aanvraag werd echter, wegens het niet voldoen aan gestelde voorwaarden op 3 mei 1878 vervallen verklaard. De naam Carl blijft echter aan de concessie verbonden. Het is dus Carl Blumberg waaraan de concessie en in de beginjaren de “Mijn Carl” zijn naam dankte en niet zoals vaak beweerd wordt aan Carl Honigmann. De

concessie werd in 1874 aangevraagd terwijl van Carl Honigmann pas sprake was in 1893 tijdens de verkoop van de concessie.

Op 2 mei 1893 werd aan Sarolea de concessie "Oranje Nassau" verleend bij Koninklijk Besluit no. 45. Deze concessie ontstond door het geheel of gedeeltelijk samenvoegen van de concessies Georg, Aurora, Willem III en Prins Frederik alsmede de concessies Avondster en Noordster in 1893 en had een oppervlakte van 3398 ha. De op 2 december 1893 opgerichte N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Limburgsche Steenkolenmijnen genaamd Oranje Nasaumijnen nam in 1893 de concessie Carl (ON II) over, waardoor de oppervlakte met 444 ha. tot een oppervlakte van 3842 ha. werd uitgebreid. De uiteindelijke oppervlakte verkreeg men na overname in 1923 van het voor de Staatsmijnen gereserveerde terrein van 174 ha., zodat de totale oppervlakte 4016 ha. bedroeg en zich uitstreckte onder de gemeenten Heerlen, Voerendaal, Hoensbroek, Schaesberg, Nieuwenhagen, Simpelveld en Bocholtz. In 1898 werd

begonnen met twee schachten af te diepen. Terwijl reeds in 1904 (4000 ton) en in 1905 (10.000 ton) kolen tijdens voorbereidingswerkzaamheden gedolven werden, begon de eigenlijke

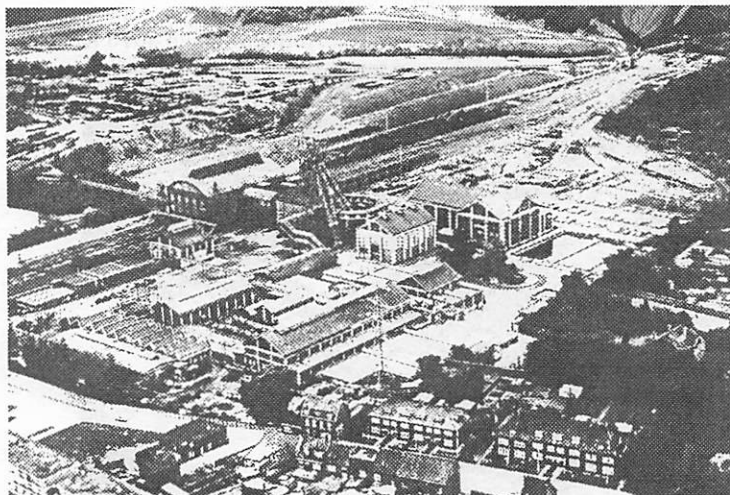
productie in 1906 (46.000 ton). De topproductie was in 1937 nml. 782.000 ton netto. Het maximum aantal ondergronders bedroeg in 1922: 1465. De hoogste prestatie in kg netto per mandienst van 8 uur was in 1970 nml.: 4917 kg.

Exploitatiemaatschappij:	N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Limburgsche Steenkolenmijnen genaamd "Oranje Nasaumijnen"
Gesticht:	1893
Concessie:	Carl
Concessie grootte:	819 ha (4 ON mijnen samen 4016 ha)
Aanvang aanleg:	1898
In productie:	1904
Verdiepingen:	8: 163, 210, 225, 260/320, 360/390 en 430 meter
Schachten:	2: Schacht I (476,7 meter) Schacht II (432,6 meter)
Dikte dekterrein:	± 130 meter
Max. netto productie:	782.000 ton in 1937
Max. ondergronders:	1465 in 1931
Max. bovengronders:	571 in 1951
Sluiting:	1 juli 1971

Oranje Nassau mijn III Heerlerheide Heerlen (ON III)

Exploitatiemaatschappij:	N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Limburgsche Steenkolenmijnen genaamd "Oranje Nasaumijnen"
Gesticht:	1893

Concessie:	Oranje Nassau
Concessie grootte:	963 ha (4 ON mijnen samen 4016 ha)
Aanvang aanleg:	1912
In productie:	1914
Verdiepingen:	6: 225, 318, 420, 545, 700 en 825 meter
Schachten:	I:

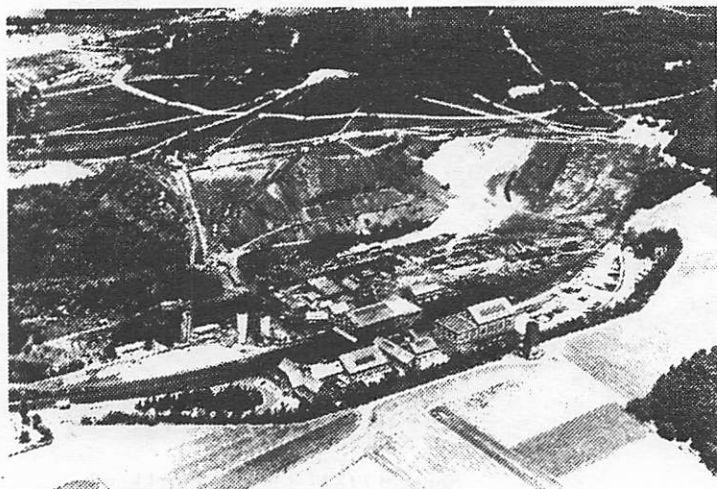
Schacht I (844,3 meter) Intrekkende
schacht

Uittrekkende schacht schacht ON IV

Dikte dekkerrein:	± 148 meter
Max. netto productie:	1.022.000 ton in 1937
Max. ondergronders:	2015 in 1926
Max. bovengronders:	644 in 1955
Sluiting:	1 juli 1973

Oranje Nassau mijn IV Robroek Heksenberg Heerlen (ON IV)

Exploitatiemaatschappij:	N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Limburgsche Steenkolenmijnen genaamd "Oranje Nasaumijnen"
Gesticht:	1893
Concessie:	Oranje Nassau
Concessie grootte:	716 ha (4 ON mijnen samen 4016 ha)

Aanvang aanleg:	1913
In productie:	1927
Verdiepingen:	4: 240, 340, 420 en 545 meter
Schachten:	1: Schacht I (740,2 meter) Uittrekkende schacht Intrekkende schacht schacht ON III
Dikte dekkerrein:	+/- 189 meter
Max. netto productie:	505.000 ton in 1937
Max. ondergronders:	1187 in 1931

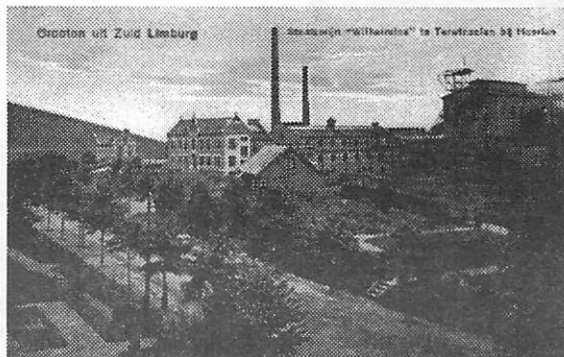
Max. bovengronders: 299 in 1955

Geïntegreerd in ON III: 1967

Sluiting: 1 juli 1973

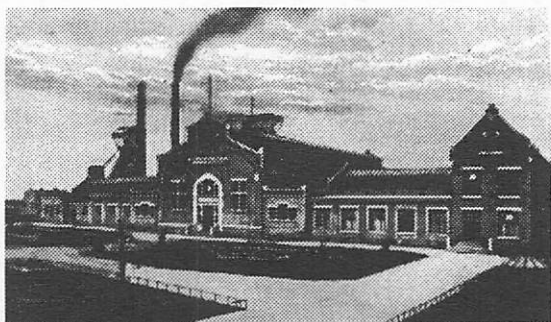
De Staatsmijnen

In de jaren 1896 tot 1900 werden in geheel Oostelijk Zuid-Limburg talrijke boringen uitgevoerd. Het gevolg was een stroom van concessieaanvragen. De Mijnwet, die momenteel nog geldig is in

Nederland is afkomstig uit de Napoleontische tijd (1810). Het vinden van steenkool gaf slechts 't recht van voorkeur op het verkrijgen van een concessie. Het vinden van steenkool moest ambtshalve geconstateerd worden, dat wil zeggen bij het boren door de steenkool moest een rijksambtenaar aanwezig zijn. De Regering bleef vrij de concessie te weigeren of aan een ander te verlenen. In het laatste geval moest echter de vinder schadeloos gesteld worden. De aanvrager van een concessie moest bovendien beschikken over de nodige technische bekwaamheid en voldoende geldmiddelen. Tot dusver had men hier dikwijls geen rekening mee gehouden en de bepalingen van de Duitse wet laten gelden,

waarin bepaald werd, dat het vinden van steenkolen recht gaf op een concessie. Er was hierdoor zulk een verwarring ontstaan, er dreigden enige dozijnen kleine mijnen te ontstaan, dat de regering moest ingrijpen. Reeds in 1897 had Dr. Nolens in de Tweede Kamer gewezen op de onvoldoende ontginningen van steenkolen in Zuid-Limburg. Hij stelde een verandering van de mijnwet voor, waardoor een geregelde en betere

Steenkolengroeven in Zuid-Limburg. Steenkolen Eindhoven.

ontginning van de concessies gewaarborgd werd. De regering stelde in 1899 een staatscommissie in, aan welke werd opgedragen te onderzoeken;

1. De juiste omvang van het steenkolenveld in Limburg.
2. Of het beschikbare steenkolenveld van staatswege in ontginning kon worden gebracht.

3. Welk gedeelte voor dit doel aan te wijzen zou zijn.

4. Hoe het overblijvende steenkolenveld verdeeld moest worden voor ontginning door particulieren. Een jaar later bracht deze staatscommissie rapport uit en adviseerde een gebied ter grootte van 16.400 ha. voor ontginning van staatswege te laten reserveren. Door de toenmalige minister van Waterstaat, Ir. Lely, werd aan de Staten-Generaal een wetsontwerp ingediend, waarbij de exploitatie van

steenkolnmijnen door de Staat geregeld werd. Deze wet werd goedgekeurd en op 24 juni 1901 in het staatsblad gepubliceerd. Bij Koninklijk Besluit van 29 mei 1902 werd de dienst van het Staatsmijnbedrijf alsmede de Mijnraad, welk laatste orgaan belast werd met het toezicht op dat bedrijf en de minister van advies moest dienen omtrent zaken betreffende het mijnwezen, in het leven geroepen. Het Staatsmijnbedrijf was werkelijkheid geworden. Als eerste Directeur-Generaal werd benoemd Ir. H.J.E. Wenckebach; hem werden twee ingenieurs toegevoegd, namelijk Dr. J.C.F. Bunge en Ir. R. de Kat. De Staatsmijnen in Limburg vormden de grootste van de Nederlandse

mijnondernemingen. Zij exploiteerden vier mijnen. Deze droegen de namen Wilhelmina, Emma, Hendrik en Maurits. Zij waren achtereenvolgens gevestigd te Terwinselen, Treebeek, Brunssum en Geleen. Een vijfde mijn, de Beatrix te Vlodrop Herkenbosch is nooit in exploitatie geweest. Behalve deze mijnen bezaten de Staatsmijnen een aantal kolenveredelingsbedrijven namelijk de Cokesfabriek Maurits te Geleen, de Cokesfabriek Emma te Beek en het Stikstofbindingsbedrijf te Geleen. De overige bedrijven van de Staatsmijnen waren de Haven Stein aan het Julianakanaal te Stein, het Spoorweg- en Expeditiebedrijf,

gevestigd geweest te Hoensbroek, een chemisch researchlaboratorium: het Centraal Laboratorium te Geleen en een mijnbouwkundig researchinstituut: het Centraal Proefstation te Treebeek.

Als een commercieel beheerde buitendienst exploiteerde Staatsmijnen de aan de staat toegewezen steenkolenmijnconcessies en fabriceerde zij uit steenkolen af te leiden produkten, zoals cokes, cokesovengas, chemische gronstoffen en produkten. Namens de staat participeerde Staatsmijnen vanaf 1963 via maatschappen met oliemaatschappijen en via de Gasunie in de winning, in- en verkoop en distributie van aardgas. In 1966 wordt Staatsmijnen geprivatiseerd tot NV Staatsmijnen/DSM en in 1989 finaal geprivatiseerd door verkoop van aandelen aan derden.

Op 23 november 1872 vroeg W. Weuste te Mülheim a. d. Roer (Pruisen) een particuliere concessie aan op grond van het Algemeen reglement van maart 1694. Geregistreerd 26 november 1873 no. 33 onder de naam

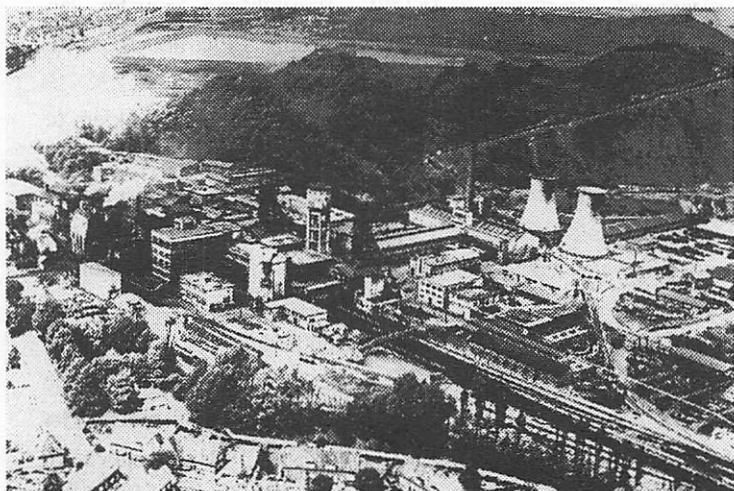
Ernst. Groot 595 ha. gelegen in de gemeente Heerlen, Kerkrade en Schaesberg.

Verleend over een uitgestrektheid van 540 ha. bij K.B. 10 mei 1876 no. 21. Van 1 januari 1891 als vervallen te beschouwen wegens niet storten van het waarborgkapitaal van f 35.000,-. Beschikking Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 4 augustus 1890 no. 165 afd. Handel en Nijverheid.

Op 28 maart 1894 vraagt de firma Hering Vrijthoff en Co. Bankiers te Maastricht opnieuw concessie Ernst aan. Groot ± 540 ha. Deze wordt afgewezen en ingevolge de wet van 24 juni 1901, Stbld. 170 wordt dit gebied voor staatsexploitatie aangewezen en bij K.B. 8 januari 1903 no. 15 verleend onder de naam "Staatsmijn B". "Staatsmijn Wilhelmina". (K.B. 15 januari 1907 no. 51). Kort daarop begon "Eismaschinen- und Internationale Tiefbaugesellschaft von Gebhard und Koenig uit Nordhausen met het afdiepen van twee schachten volgens de beviessmethode. De schachten hadden een doorsnede van 4,5 meter. Met het afdiepen van schacht II werd op 14 december 1904 begonnen. In schacht II, die luchtschacht moest worden, bereikte men op 95 meter diepte het vaste gesteente. Met het afdiepen van schacht I werd in juli 1905 begonnen waarna in september op 96,8 meter top carboon werd bereikt. Schacht II kwam einde 1905, schacht I begin 1906 gereed. Eind 1944 bereikte men in schacht I de diepte van 822 meter. Op 9 juli 1946 vond ondergronds een mijnramp plaats waarbij acht mijnwerkers het leven verloren. Augustus 1947 werd schacht II omgebouwd van de 331 m naar de 506 m verdieping. In schacht I werd in 1949 met de aanleg van de 785 m verdieping begonnen.

Exploitatiemaatschappij:	Staatsmijnen in Limburg
Gesticht:	1902
Concessie:	(Ernst) Staatsmijn B
Concessie grootte:	607 ha
Aanvang aanleg:	1903

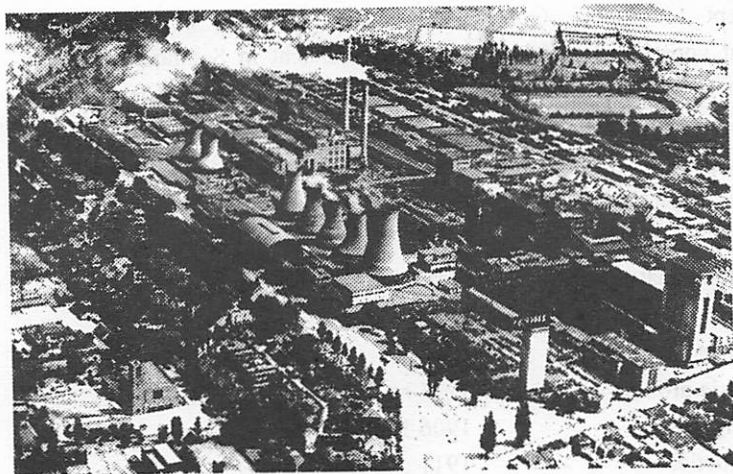
In productie: 1906
 Verdiepingen: 6: 162, 253, 331, 420, 506 en 785 meter
 Schachten: 2:
 Schacht I (824,9 meter)

Schacht II (539,3 meter)
 Ondergronds gangenstelsel: 75 km.
 Dikte dekkerrein: 99 meter
 Max. netto productie: 1.481.000 ton in 1941 (jaarlijks ±
 1. miljoen ton)
 Max. ondergronders: 3201 in 1958
 Max. bovengronders: 1637 in 1952
 Sluiting: 1 augustus 1969
 (sluiting synthracietfabriek (SIWA) eind
 juni 1973)

Staatsmijn Emma Treebeek Hoensbroek (Ea)

De staatsmijn Wilhelmina was nog niet geheel gereed, toen men reeds plannen had om een nieuwe mijn, de Emma aan te leggen bij Hoensbroek. In 1905 waren daar enige boringen uitgevoerd om de ondergrond nog eens nauwkeurig te onderzoeken, maar door moeilijkheden bij de aankoop van de nodige terreinen, kon men pas in 1908 met de aanleg van de schachten beginnen. Ook deze schachten werden afgediept volgens de beviessmethode. Op 31 december 1909 was de delving in schacht I tot 100 meter gevorderd en had men op 99 meter het vaste gesteente het krijt, bereikt. Op 198,65 meter kwam men in het

steenkoolgebergte, maar er werd gedolven tot een diepte van 236,10 meter. In november 1910, ongeveer 33 maanden na het begin van de werkzaamheden, was schacht I gereed. Op 25 juni 1910 begon men met schacht II en hier bereikte men op 198,10 meter de steenkolenrots waarop het delven bij 202,15 meter gestaakt werd. De aanleg van deze schacht had 24 maanden geduurd. Op 26 april 1911 deed zich een zwaar ongeval voor in schacht I. Door het omlaagstorten van de stijgleiding van

de hangende schachtpomp werden vier personen gedood, vier zwaar en veertien minder zwaar of licht gewond. In 1912 bereikte men in schacht I een diepte van 330 meter en in schacht II een diepte van 428 meter. Een derde schacht werd op de Emma in 1938 begonnen. Deze schacht is, evenals schacht I, een dubbele schacht, doch van een zeer moderne constructie en kwam in 1939 gereed. Tengevolge van de vertragingen bij de aanleg door de tweede wereldoorlog, werd schacht III van de Emma later in bedrijf genomen. Het was een fraai, 60 meter hoog schachtgebouw, dat aan de staatsmijn Emma een geheel nieuw uiterlijk gaf. In 1947 begon men met het afdiepen van schacht I van de 546m verdieping naar de 700 m verdieping. Schacht III werd in 1947 verder afgediept tot 700m. Ook werden voorbereidende werkzaamheden verricht voor het delven van een vierde schacht in Schinnen. In deze schacht IV bereikte men in 1951 op 237 m diepte top carboon waarna men met het verder afdiepen kon beginnen. De staatsmijn Emma beschikte over een uitgebreide cokesfabriek. De eerste cokesoven werd op 14 oktober 1919 in gebruik genomen.

Exploitatiemaatschappij:	Staatsmijnen in Limburg
Gesticht:	1902
Concessie:	Emma
Concessie grootte:	7235 ha
Aanvang aanleg:	1906 1908?
In productie:	1911
Verdiepingen:	6: 259, 325, 410, 546, 700 en 855 meter.
Schachten:	4: Schacht I (900,4 meter) Schacht II (570,2 meter) Schacht III (981,9 meter) Schacht IV (652,6 meter)
Ondergronds gangenstelsel:	195 km.

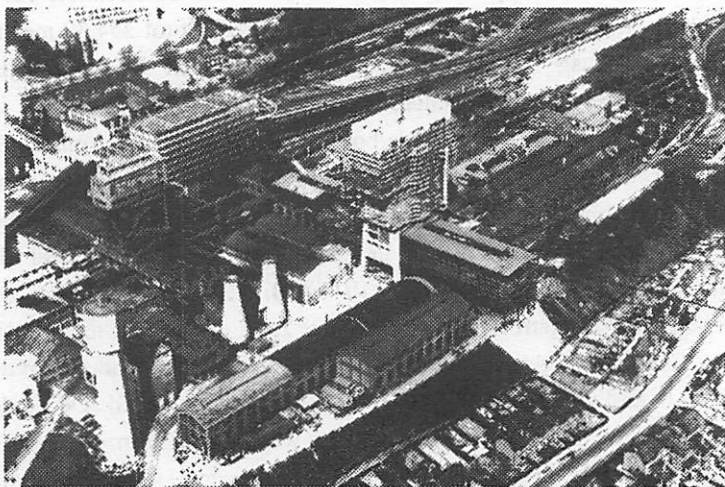
Dikte dekterrein:	± 200 meter, Schacht IV 215 meter
Max. netto productie:	2.601.000 ton in 1961 (jaarlijks ± 2,5 miljoen ton)
Max. ondergronders:	6443 in 1957
Max. bovengronders:	3688 in 1954
Sluiting:	1 december 1973

Staatsmijn Hendrik Rumpen Brunssum (Hk)

In 1910 was men in Rumpen begonnen met de plaatsbepaling voor de schachten van de staatsmijn Hendrik. Tegen het einde van 1911 kwam de tijdelijke schachtbok gereed en begonnen de werkzaamheden voor de aanleg van schacht I. Op 229,50 meter bereikte men de steenkolenrots, het delven en leggen van draagringen werd voortgezet tot 254,80 meter. Een bruinkoollaag van 6 meter, die niet bevroren bleek te zijn, veroorzaakte enige moeilijkheden. Na het ontdooien van de schacht in oktober 1913 bleek er water op de bodem van de schacht te komen. Er werd een ongeveer 4 meter dikke betonprop gestort, doch door moeilijkheden met de pompen kwam de schacht vol water te staan, dat later weer uitgepompt werd. Met de aanleg van schacht II, bedoeld als luchtschacht, begon men einde 1911. Bij 224 meter werd de steenkolenrots aangetroffen; met afdiepen zette men voort tot 245,10 meter. Voor de zekerheid werd direct een betonprop op de bodem van de schacht II gestort. Op 4 mei 1914 kwam de schacht gereed. De derde schacht van de staatsmijn Hendrik lag ver weg van de mijnzetel, op de Brunsummerheide in de buurt van Nieuwenhagen. De redenen, die dwongen tot de aanleg van deze schacht waren de grote uitgestrektheid van de ondergrondse werken in zuidelijke richting en het toenemende mijngas. Deze schacht werd gebouwd volgens een verbeterde methode Honigmann. Het werk werd op 29 november 1929 begonnen en begin oktober 1931 was de schacht gereed. Na 23 maanden werken had men

een diepte van 230 meter bereikt. De produktie op de Staatsmijn Hendrik begon in 1916, over dit jaar bedroeg de produktie 6.767 ton steenkool bij een bezetting van 591 man.

Exploitatiemaatschappij:	Staatsmijnen in Limburg
Gesticht:	1902
Concessie:	Hendrik
Concessie grootte:	2370 ha
Aanvang aanleg:	1910/1911
In productie:	1915 officiële in bedrijfeming 1 januari 1918
Verdiepingen:	8: 272, 316, 401, 537, 636, 730, 855 en 1008 m. 537 Hk = 546 Ea 401 Hk = 410 Ea

Schachten:	4:
	Schacht I (901,1 meter)
	Schacht II (855,0 meter)
	Schacht III luchtschacht (453,9 meter)

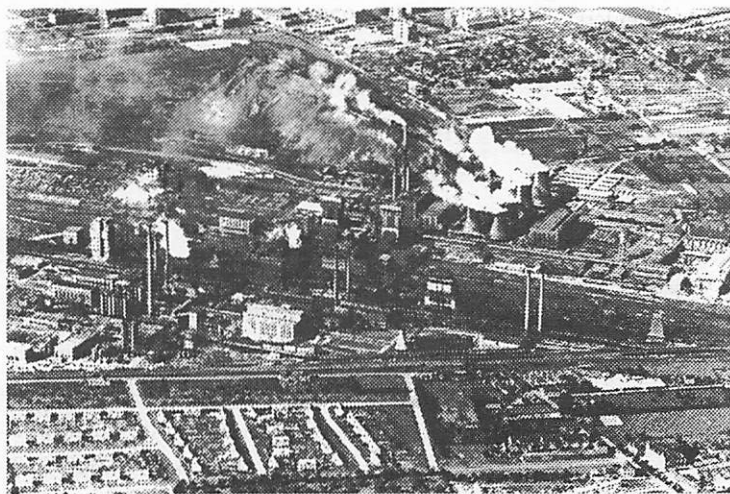
	Schacht IV (1056,8 meter)
Ondergronds gangenstelsel:	140 km.
Dikte dekterrein:	221 meter, bij schacht III 200 meter
Max. netto productie:	1.833.000 ton in 1932 (jaarlijks $\pm$ 1,5 miljoen ton)
Max. ondergronders:	3908 in 1927
Max. bovengronders:	2075 in 1954
Geïntegreerd in	
Stm. Emma in:	1964
Einde productie:	1967
Sluiting:	1969

Medio september 1966 kreeg het 1e Geniecommandement in Breda opdracht de nodige infrastructuur voor de Allied Forces Central Europe (AFCENT)-vestiging in Brunssum te bouwen met de boodschap erbij dat het geheel per 1 april 1967 gereed moest zijn. In hoofdzaak bestond het werk uit de verbouwing van de bestaande gebouwen van de Staatsmijn Hendrik. De verbouwingen betroffen het maken van 18.000 m² kantoorruimte, onderofficierslegering, magazijnen, garages, postkantoor, wapenmagazijn, keuken- en cafetariafaciliteiten e.d. in bestaande ruimtes. In het totaal werd 6.000 m² systeemwand verwerkt. Het werk mocht volgens de overeenkomst met de Staatsmijnen pas per 1 januari 1967 starten en moest op 15 maart 1967 ter beschikking zijn van de gebruiker. Op 1 juni 1967 werden de administratiegebouwen van het complex betrokken door AFCENT.

Staatsmijn Maurits Lutterade Geleen (Ms)

Reeds in 1912 waren proefboringen gedaan om de plaats te bepalen van een vierde staatsmijn. Naar aanleiding daarvan werd op 12 maart 1915 besloten de staatsmijn Maurits te bouwen bij het gehucht Lutterade. De staatsmijn Maurits werd de grootste mijn van Europa. Einde 1915 werden de werkzaamheden voor de aanleg van de schachten begonnen.

Ook bij het afdiepen van deze schachten werd de bevroesmethode toegepast. De bevroesing begon op 26 maart 1919, waarna het afdiepen kon beginnen. Hierbij ontstonden nog enige malen vertragingen, doch het jaar daarop bereikte men op een diepte van 302,20 meter het steenkolengebergte. In juni 1920 was schacht I gereed. De

werkzaamheden voor schacht II begonnen einde 1916 en op 13 juni 1920 was de bevroesinstallatie gereed; op 3 januari 1921 begon het delven. De kolenrots werd op het einde van dat jaar bereikt op 301,80 meter en kort daarop was ook deze schacht gereed. Schacht I werd in september 1933 verder afgediept tot 650 meter onder maaiveld en in 1934 tot 695 m. Schacht II werd in 1936 31 meter verder gedolven tot 660 m verdieping. In 1947 werd in schacht I begonnen met het afdiepen tot 810 m verdieping en werd in 1949 beëindigd op 855 m diepte. Schacht II reikte in 1948 tot een diepte van 795 m. De eerste productie had de Maurits in 1923, deze bedroeg 1.769 ton steenkool bij een bezetting van 503 man. Evenals de Emma beschikte de Maurits over een cokesfabriek. Van het gas, dat als bijproduct ontstond werd een deel gedistribueerd over vele gemeenten in Limburg en Noord-Brabant. Een ander deel werd gebruikt

gemeenten in Limburg en Noord-Brabant. Een ander deel werd gebruikt op het Stikstofbindingsbedrijf, dat in 1930 gesticht werd. Het S.B.B. was van grote betekenis voor de Nederlandse land- en tuinbouw en voor de chemische industrie. De Nederlandse mijnen moesten tot 1934 de steenkool uitsluitend per trein vervoeren. Door de Maaskanalise en aanleg van het Julianakanaal konden de steenkolen goedkoper en eenvoudiger vervoerd worden naar binnen- en buitenland. Voor de staatsmijnen Emma, Hendrik en Maurits werd een haven aan het kanaal te Stein aangelegd terwijl voor de staatsmijn Wilhelmina en de overige mijnen een haven in Born werd aangelegd.

Exploitatiemaatschappij:	Staatsmijnen in Limburg
Gesticht:	1902
Concessie:	Maurits
Concessie grootte:	4356 ha 5169ha
Aanvang aanleg:	1915
In productie:	1923
Verdiepingen:	5: 391, 455, 548, 660 en 810 m. 391 Ms = 410 Ea 548 Ms = 546 Ea
Schachten:	3 : Schacht I (854,8 meter) Schacht II (804,2 meter) Schacht III (894,7 meter)
Ondergronds gangenstelsel:	195 km.
Dikte dekterrein:	± 301 meter
Max. netto productie:	2.844.000 ton in 1950 (jaarlijks ± 2,5 miljoen ton)
Max. ondergronders:	6733 in 1952
Max. bovengronders:	3668 in 1952
Sluiting:	1 augustus 1967

Staatsmijn Beatrix Vlodrop Melick-Herkenbosch (Bx)

Verleend 27 september 1920, Staatsblad 752 tot uitbreiding van het Staatsmijnveld. Bij Koninklijk Besluit van 27 mei 1952, Staatsblad 292, werd bepaald, dat de in het Staatsmijnveld Vlodrop aan te leggen mijn de naam Staatsmijn Beatrix zou dragen.

Exploitatiemaatschappij: Staatsmijnen in Limburg

Gesticht: 1902

Concessie: Beatrix

Concessie grootte: 2200 ha

Aanvang aanleg: 1958

In productie: Niet. In de Roerstreek werd verslagen gereageerd op de beslissing van het kabinet om de staatsmijn Beatrix definitief niet in exploitatie te laten nemen. "We dreigen nu allemaal achter het net te vissen", aldus een teleurgestelde burgemeester F.M. Feij van Vlodrop, Melick en Herkenbosch. Hij eiste garanties dat de regering de streek tot 'kerngebied van industrievestiging' zou verklaren. "onze

Staatsmijn Beatrix 1960

gemeenten hebben zich vanaf 1952 voorbereid op de economische ontsluiting van het gebied door deze mijn", aldus de burgemeester. "Daarom hebben we niets meer gedaan aan de werving van andere industrieën. De gevolgen zijn heel navrant. We zijn daardoor jaren achterop geraakt. De regering heeft de plicht daar iets aan te doen." De ministerraad volgde met de beslissing om het werk aan de Beatrixmijn stop te zetten het advies van de hoofddirectie van de Staatsmijnen en de Mijnraad. Volgens minister de Pous van Economische Zaken "hebben de aardgasvondsten in Groningen de functie van de staatsmijn Beatrix overbodig gemaakt". Tot 1962 was 67 miljoen gulden in de mijn geïnvesteerd. Er was nog 244 miljoen gulden nodig om de mijn operationeel te maken. Maar volgens de prognoses zou de mijn nooit rendabel zijn.

Verdiepingen:	geen
Schachten:	2
	Schacht I: 717,5 meter
	Schacht II: 710,5 meter
Ondergronds gangenstelsel:	geen
Dikte dekkerrein:	480,5 meter
Max. netto productie:	n.v.t.
Max. ondergronders:	n.v.t.
Max. bovengronders:	onbekend
Sluiting:	1962

Concessies binnen Landgraaf

Particuliere Concessies

9 december 1856: 'Willem'

Aangevraagd door Mij "Bergwerkvereniging voor Nederland". In eigendom overgedragen aan L. Fontaine, C. Fontaine, A. Mauroy en E. Roulez d.d. 6 oktober 1886. Ten name gesteld van E. van Diest d.d. 26

mei 1898. Overgegaan aan Soc. An. des Charbonnages Néerlandais "Willem-Sophia" te Brussel d.d. 12 oktober 1898.

Gelegen in de gemeenten Simpelveld, Bocholtz, Eygelshoven, Kerkrade, Nieuwenhagen, Schaesberg, Heerlen en Voerendaal en had een oppervlakte van 4450 ha.

Verleend 28 januari 1860 voor 458 ha en 29 are in de gemeente Kerkrade.

23 november 1872: 'Ernst'

Aangevraagd door W. Weuste te Mülheim a.d. Roer (Pr.)

Gelegen in de gemeenten Heerlen, Kerkrade en Schaesberg en had een oppervlakte van 595 ha.

Verleend 10 mei 1876 voor 540 ha in genoemde gemeenten.

14 januari 1873: 'Laura'

Aangevraagd door A.H. Wackers te 's Hertogenrade (Pr.) en G. A. Schümmer te Kohlscheid (Pr.). In 1888 overgedragen aan de Eschweiler Bergwerkverein te Eschweiler en Vereenigd Gezelschap voor Steenkolenontginning in het Wormdistrict te Kohlscheid, welke de concessie in 1899 overdroegen aan de Soc. An. des Charbonnages réunis Laura et Vereeniging te Brussel.

Gelegen in de gemeenten Eygelshoven, Heerlen, Kerkrade, Nieuwenhagen en Schaesberg en had een oppervlakte van 1489 ha en 20 are.

Verleend 9 september 1876 voor 457 ha in de gemeenten Eygelshoven, Nieuwenhagen en Kerkrade.

18 juli 1873: 'Vereeniging'

Aangevraagd door Vereenigd Gezelschap voor Steenkolenontginning in het Wormdistrict te Kohlscheid (Pr.) Deze concessie kwam mede in handen van de Eschweiler Bergwerkverein te Eschweiler (Pr.). Beiden

hebben de concessie in 1899 overgedragen aan de Soc. An. des Charbonnages réunis Laura et Vereeniging te Brussel.

Gelegen in de gemeenten Kerkrade, Eygelshoven, Rimburch, Ubach over Worms, Nieuwenhagen, Schaesberg en Heerlen en had een oppervlakte van 1400 ha

Verleend 18 februari 1877 voor 454 ha in de gemeenten Eygelshoven, Kerkrade, Ubach over Worms en Nieuwenhagen.

8 juli 1878: 'Carl'

Aangevraagd door R. Dach te Alsteden bij Oberhausen (Pr.), domicilie kiezende bij notaris G. Smeets te Heerlen. Verkocht aan "A.G. für Bergbau" te Alsteden d.d. 23 november 1885. Verkocht aan C. en F. Honigmann te Aken d.d. 27 juli 1893. Overgegaan aan de N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Limburgsche Steenkolenmijnen genaamd 'Oranje Nassau' te Heerlen d.d. 24 juli 1894.

Gelegen in de gemeenten Heerlen, Schaesberg, Nieuwenhagen en Kerkrade en had een oppervlakte van 449 ha.

Verleend 28 april 1879.

5 maart 1891: 'Pauline'

Aangevraagd door H.L.C.H. Sarolea te Heerlen

Gelegen in de gemeenten Heerlen, Nieuwenhagen en Schaesberg en had een oppervlakte van 1398 ha, later bleek dit echter 1414ha te zijn.

Verleend 2 mei 1893 voor 1229 ha onder de naam Oranje Nassau, in vermelde gemeenten.

17 september 1903: 'Uitbreiding Vereeniging'

Aangevraagd door Soc. An. des Charbonnages réunis Laura et Vereeniging te Brussel

Gelegen in de gemeenten Ubach over Worms en Rimburch en had een oppervlakte van 410 ha

Verleend 2 juli 1923 voor 290,9 ha in genoemde gemeenten.

14 oktober 1920: 'Uitbreiding Oranje-Nassau en Carl

Aangevraagd door N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Limburgsche Steenkolenmijnen, genaamd "Oranje-Nassau" te Heerlen.

Gelegen binnen de gemeenten Schaesberg en Nieuwenhagen en had een oppervlakte van 174.5 ha

Verleend 2 juli 1923 voor een gebied gelegen binnen genoemde gemeenten.

Staatsconcessies

Staatsmijn Wilhelmina

Gelegen binnen de gemeenten Heerlen, Schaesberg en Kerkrade en had een oppervlakte van 607 ha

Aangewezen 24 juni 1901.

Uitbreiding Staatsmijn Hendrik

Gelegen binnen de gemeenten Nieuwenhagen en Ubach over Worms en had een oppervlakte van 246 ha

Aangewezen 14 april 1925.

Uitbreiding Staatsmijn Hendrik

Gelegen binnen de gemeenten Ubach over Worms, Nieuwenhagen en Schaesberg en had een oppervlakte van 692 ha

Aangewezen 5 januari 1940.

De Mijnsluitingen

In mei 1965 verzond de Mijnraad een nota aan de nieuw aangetreden minister van Economische zaken drs. J.M. den Uyl, waarin zij de stand van zaken in de steenkolenmijnen analyseert. De Raad kwam tot een cumulatief verlies van f 293 miljoen voor alle mijnen en van f 195

miljoen voor de zetel Maurits voor de periode 1965-1970. Dat het niet goed ging met de Nederlandse mijnindustrie had volgens de Raad en de Hoofddirectie van de Staatsmijnen, verschillende oorzaken:

- de vetkolen van de Staatsmijnen konden niet meer concurreren met aardolie, aardgas en kolen afkomstig uit landen buiten de EGKS (Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal);
- de binnenlandse markt voor vetkolen was verdwenen door de gasvondsten, dus kon prijsverhoging niet als optie beschouwd worden;
- de exportprijzen konden evenmin stijgen door de felle mededinging van aardolie en buitenlandse kolen. Bovendien waren de transportkosten hoog en voerden de overige lidstaten van de EGKS een protectionistische politiek. Vanuit het Nederlandse mijnwezen viel meer dan eens de klacht te beluisteren dat de lidstaten in tegenstelling tot de Nederlandse regering hun steenkolenmijnondernemingen wel in ruime mate ondersteunden;
- de productiekosten namen toe door de weerbarstige veldwinningsomstandigheden in Limburg, terwijl de productiviteit om dezelfde nog nauwelijks verhoogd kon worden. Bovendien werd de productiviteit negatief beïnvloed door het verloop onder Nederlandse mijnwerkers: veel van hen gingen werken in Duitse mijnen die beter betaalden. De mijnen waren dientengevolge vaak aangewezen op buitenlandse werknemers, hetgeen specifieke moeilijkheden meebracht betreffende communicatie en assimilatie in bedrijf en streek.
- er was sprake van een 'hollende looninflatie' die niet te compenseren viel doordat prijsverhoging van de kolen uitgesloten was.

De Mijnraad kwam tot de conclusie dat saneren van de mijnindustrie onontkoombaar was. Deze uitkomst had vergaande consequenties want Zuid-Limburg was economisch nauw verbonden met de mijnindustrie, waarin anno 1965 45.000 arbeiders, oftewel 50% van de in de industrie werkzame bevolking in de regio, werk vonden. Door sluiting kwamen tevens de arbeidsplaatsen van werknemers bij toeleveringsbedrijven in het gedrang.

Om de mijnindustrie te kunnen saneren was een omvangrijke sociaal-economische herstructurering van Zuid-Limburg nodig. Dit betekende dat intensief overleg en samenwerking moest plaatsvinden tussen departementen, provinciale overheid, mijndirecties en bedrijfsleven.

Op 14 december 1965 werd door de toenmalige bewindslieden van Economische Zaken, drs. J.M. den Uyl en drs. J.A. Bakker, de "Nota inzake de mijnindustrie en de industriële herstructurering van Zuid-Limburg", de zgn. Eerste mijnnota, aangeboden aan de Tweede Kamer der Staten Generaal. Deze nota bevatte regelingen om de steenkolenontginning in Zuid-Limburg geleidelijk te beëindigen en wel in een zodanig tempo, dat tijdig voor vervangende werkgelegenheid ten behoeve van het afvloeiende mijnpersoneel kon worden gezorgd. Andere beslissingen omtrent de toekomst van de steenkolenmijnindustrie in Nederland waren hier aan voorafgegaan: de Staatsmijn Beatrix zou niet worden voltooid, de steenkolenontginning in het zadel van Puth van de Staatsmijn Emma werd gestopt en de Staatsmijnen Emma en Hendrik werden samengevoegd. De integratie van laatstgenoemde mijnen was in 1967 voltooid; in feite kwam dit neer op de sluiting van de Staatsmijn Hendrik. Voor het eerst werden 4 grote mijnschachten afgesloten door het aanbrengen van afsluitende betonproppen ter hoogte van de bovenste verdieping. De daarboven gelegen schachtruimte werd tot aan het maaiveld toe gevuld met waterrij- of fijnere steenbergstenen. Volgens deze methode zouden later praktisch alle 37, in 1965 in gebruik zijnde, schachten worden afgesloten. Om de Staatsmijn Emma/Hendrik te vrijwaren van te grote watertoevloed uit de werken van het afgesloten

gedeelte van de Staatsmijn Hendrik waren tijdig zware, waterafsluitende dammen geplaatst op de daarvoor in aanmerking komende plaatsen. Soortgelijke maatregelen voor de bescherming van open blijvende mijnvelden zouden later op meer plaatsen in de mijnen worden genomen. Op 1 augustus 1967 werd de steenkolenproductie van de Staatsmijn Maurits gestaakt; de drie schachten werden in dat jaar en het daaropvolgende jaar afgesloten. De vetkoolproductie van de Staatsmijn Emma/Hendrik werd in de periode 1967 tot en met 1969 geleidelijk verminderd; gelijktijdig werd de productie van huisbrandkolen van deze mijnzetel in het Voerendaalveld opgevoerd.

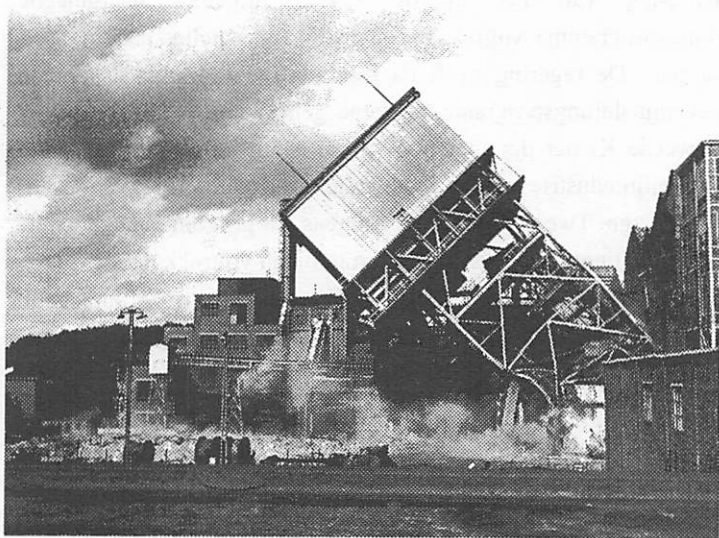
De Oranje-Nassau IV werd einde 1967 opgeheven door integratie met de Oranje-Nassau III. De enige schacht van deze mijnzetel bleef aanvankelijk nog dienst doen als luchtschacht en voor het transport van vulstenen. In 1973 echter kon ook deze schacht worden afgesloten en gevuld.

De uitvoering van het in de Eerste mijnnota neergelegde mijnsluitingsprogramma voltrok zich aanvankelijk sneller dan in 1965 was voorzien. De regering heeft daarom op 18 september 1969 een aangepast mijnsluitingsprogramma bekend gemaakt in de op die datum aan de Tweede Kamer der Staten Generaal aangeboden "Tweede nota inzake de mijnindustrie en de industriële herstructurering van Zuid-Limburg", de zgn. Tweede Mijnnota. Volgens dat programma hebben de verdere mijnsluitingen zich dan ook in grote lijnen voltrokken.

Op 1 augustus 1969 eindigde de steenkolenwinning op de Staatsmijn Wilhelmina. De beide schachten van deze mijn werden gedurende het tijdvak tot begin 1970 met betonproppen afgedicht en met mijnstenen opgevuld.

Tegen het einde van diezelfde maand kwamen op de oudste mijn, de Domaniale mijn, de laatste steenkolen aan de oppervlakte. Reeds in 1967 was de slechts 21 meter diepe schacht Baamstraat gevuld, in 1969 volgden nog drie andere schachten. Door de geringe diepte, waarop het carboongesteente in dit mijnveld is gelegen, kon in deze schachten

worden volstaan met een maximaal 50 meter hoge opvulling van betonmengsel tot an het maaiveld. In 1970 werden nog eens twee schachten op deze wijze gevuld. De schacht Beerenbosch II van de Domaniale mijn bleef open en diende als pompschacht voor het mijnwater ter bescherming van de nog in bedrijf zijnde mijnen zowel in het Nederlandse mijnbekken als in het aangrenzende Duitse mijnbekken. In 1969 was de integratie van de mijnen Julia en Laura van de N.V. Laura en Vereeniging tot stand gekomen. De steenkolenvoorraad, gelegen onmiddellijk rondom de schachten, kon nu vanuit de mijn Julia worden ontgonnen. Aangezien de schachten van de mijn Laura door deze steenkoolontginning ongetwijfeld zware schade zouden oplopen, werden deze tevoren opgevuld met een mengsel van vulstenen en beton om inwerking van die ontginning op de bovenste betonnen prop, die de afscheiding vormde tussen het carboongesteente en het dekterrein, te voorkomen.

Sloop van de 55 meter hoge schachtbok I van de mijn Laura op zaterdag 12 september 1970 om 12.00 uur.

In april 1970 stopte de mijn Willem-Sophia haar steenkolenproductie. De vijf schachten werden aan de hoogste verdieping met betonproppen afgedicht. Een van deze schachten, de Melanie-schacht, bleef boven de prop open en deed dienst als bluswater-reservoir. De schacht Ham II werd geheel met beton gevuld; de drie overige schachten werden volgestort met wasserijstenen.

Op 1 juli 1971 produceerde de Oranje-Nassau II haar laatste steenkolen. Door de geringe doorsnede van de beide schachten konden deze reeds twee maanden later worden afgedicht en opgevuld.

De geïntegreerde Oranje-Nassau III/IV beëindigde per 1 juli 1973 de steenkolenproductie. De schacht van de Oranje-Nassau III bleef hierna nog enige tijd in bedrijf om de in de Oranje-Nassau I gewonnen steenkolen naar bovengronds te vervoeren. Tegen het einde van 1973 werd ook deze schacht afgedicht en gevuld.

De laatste steenkolen uit de Nederlandse Staatsmijnen werden op 1 december 1973 gedolven in de Staatsmijn Emma/Hendrik. Gedurende het jaar 1974 werden de schachten I, II en III van de Staatsmijn Emma met betonproppen afgesloten, nadat in de ondergrondse werken de gebruikelijke ontmantelingswerkzaamheden waren voltooid. De in Schinnen gelegen schacht IV was reeds in 1971 afgesloten na het prijsgeven van de steenkolenvoorraad van het zadel van Puth. Aan de schachten I en III, alsmede aan een gedeelte van de mijnbouwkundige installaties en gebouwen, werden zodanige voorzieningen getroffen, dat een eventuele hervatting op vrij korte termijn van de Nederlandse steenkolenproductie vanuit deze mijn - zo dit gewenst bleek te zijn - tot de mogelijkheden bleef behoren.

Ultimo december 1974 staakte de Oranje-Nassau I haar uit de vorige eeuw stammende steenkolenproductie. De schacht I van deze mijn werd reeds in oktober 1974 afgesloten; de beide andere in 1975. Eveneens op het einde van 1974 werd de steenkolenproductie van de mijn Julia/Laura gestaakt. Tegen het midden van 1975 werden ook de beide schachten van de mijn Julia afgesloten.

Oranje Nassau Groep

De Oranje-Nassau Mijnen gaan hun basis verbreden door de komst van nieuwe industriële vestigingen in de mijnstreek te stimuleren. Deze koerswijziging werd mogelijk gemaakt op een buitengewone aandeelhoudersvergadering in Den Haag, waar een voorstel om de statuten in die geest te wijzigen werd goedgekeurd. Hiermee anticipeerde Oranje-Nassau op de aangekondigde mijnsluitingen.

Het was de bedoeling van Oranje-Nassau om de industrialisatie in Limburg te bevorderen via minderheidsparticipaties. Dit deed men door deel te gaan nemen in bestaande bedrijven en door samen met anderen nieuwe bedrijven op te zetten. Het bedrijf zei te weinig expertise te hebben om alleen de verantwoording in de nieuwe bedrijven te dragen. Daarom werden steeds partners gezocht die de technische en commerciële kennis wel bezaten. Oranje-Nassau zou onder meer deelnemen in de schroefboutenfabriek Everts en Van der Weijden, die van Helmond naar Heerlen werd verplaatst. Oranje-Nassau nam in dit bedrijf een belang van 15 procent. Everts en Van der Weijden was naar Zuid-Limburg gekomen vanwege de gunstige vestingsvoorwaarden. In deze fabriek konden mijnwerkers aan de slag die als gevolg van de samenvoeging van de zetels Oranje-Nassau III en IV moesten afvloeien. Daarnaast voerde de Oranje-Nassau besprekingen met de rubberfabriek ENBI in Nuth en werden er plannen gemaakt om een terrein bij de Oranje-Nassau IV vrij te maken voor de ontginning van kwartszanden (zilverzand). Tijdens en na het sluiten van de mijnbedrijven ontstonden in Nederland in toenemende mate activiteiten op het gebied van de energiedragers olie en gas. Met de opkomst van de energie-winning op het Nederlands deel van het Continentaal Plat in de Noordzee ontstond voor Oranje-Nassau Groep een nieuwe rol: op grond van hun positie uit het verleden plus de sterke kapitaalsbasis was de Groep voor buitenlandse partijen een ideale partner. Deze contacten hebben inmiddels geleid tot een groot aantal samenwerkingsverbanden met

andere oliemaatschappijen als operator. Bekende namen daarbij zijn NAM, Conoco, Amoco, BP, Marathon, Elf, Total, Wintershall en Placid. Tevens hebben deze relaties geleid tot activiteiten op het gebied van energiewinning in Egypte, Tunesië en de Volksrepubliek Kongo.

Daarnaast participeert ON in de energiewinning in de Verenigde Staten, gestructureerd via een samenwerkingsverband met Graham Resources. Recentelijk heeft Oranje-Nassau het initiatief genomen tot oprichting van Oranje-Nassau Participatie Maatschappij (samen met ABN, AMRO en Nationale Nederlanden) die omvangrijke investeringen pleegt in producerende velden, met name op de Noordzee. De resultaten hiervan

Productie- Accomodatie- en Puttenplatform P 6-A (Mobil) in combinatie met het booreiland Dixilyn Field 87 op het Nederlandse Continentale Plat

zijn tot dusverre zeer gunstig. Daarnaast bestaan energieactiviteiten samen met Pakhoed en Nedlloyd via joint ventures. Als uitvloeisel van de mijnactiviteiten beschikte ON over grote belangen in de vastgoedsfeer

en daartoe over een uitgebreide vastgoedafdeling. Deze betroffen niet alleen fabrieksinstallaties en kantoren, doch tevens zeer extensieve woningbelangen (4000 huizen nog in 1950). Na de mijnsluiting is een andere doelstelling gezocht voor de grote landbezittingen in Zuid-Limburg en Duitsland (vele duizenden hectaren) welke heeft geleid tot de oprichting van OGON B.V., die met name op het gebied van commercieel onroerend goed als belegger ging optreden. In 1978/'79 zijn daaraan toegevoegd activiteiten in de Verenigde Staten, met name rond Washington DC. De totale onroerend goed portefeuille onder beheer via de eigen staf in Amsterdam, Heerlen en de joint venture in Washington bedroeg ultimo 1988 circa f55 miljoen. Inmiddels is in 1988 besloten tot een aanzienlijke uitbreiding van de activiteiten in de vastgoedsfeer. Oranje-Nassau wil zich daarbij profileren als een geïntegreerde vastgoedmaatschappij welke zich bezighoudt met: ontwikkelen - beleggen - beheren - adviseren, op het gebied van vastgoed in Europa en de Verenigde Staten. Daartoe is recentelijk mede besloten tot het aangaan van een samenwerking met Savage/Fogarty in de Verenigde Staten. Savage/Fogarty en Oranje-Nassau hebben 50/50 een gezamenlijk onderneming opgericht onder de naam Savage/Fogarty Real Estate Inc., waarin zij beider activiteiten op gebied van vastgoed ontwikkeling en beheer combineren. De onderneming heeft een staf van 30 mensen in Washington DC. Voorts wenst Oranje-Nassau in 1989 en 1990 haar activiteiten in Duitsland, de Benelux alsmede Frankrijk verder uit te bouwen.

Tijdens de mijnsluiting zijn tevens een reeks andere in Nederland gevestigde activiteiten aan de Groep toegevoegd op het gebied van participaties in andere ondernemingen. Daarnaast waren er in de periode 1980-1988 een groot aantal venture capital activiteiten met derden ontplooid. Recentelijk zijn een aantal van deze deelnemingen alsmede alle venture capital management activiteiten afgestoten. Oranje-Nassau meent dat zij haar activiteiten dient te concentreren op die sectoren waar wezenlijk haar expertise ligt: energie en vastgoed. Dit neemt niet weg dat

een aantal bedrijven onder de Oranje-Nassau vlag blijven, met name welke uitgevloeid zijn uit verplichtingen tot herindustrialisering van Zuid-Limburg. Als zodanig vormen Ornatex B.V. te Kerkrade (textielvezel-veredeling, 600 medewerkers) en het aandeel in de Rubber- en Kunststoffenfabriek Enbi B.V. te Nuth (300 medewerkers) daarvan de voorbeelden. Tevens beschikt ON over een participatie in de Franse beursholding Enterprises Quilmes. Deze is in mei 1989 verworven tegenover de inbreng van alle vroegere directe investeringen in venture capital. Quilmes is een industriële en financiële holding met activiteiten in een groot aantal landen op diverse continenten. Tot slot beschikt Oranje-Nassau over activiteiten in het Verre Oosten via een eigen staf in Hong Kong. Deze activiteiten concentreren zich met name rond investeringen in deelnemingen in China.

Laura & Vereeniging

Nadat in 1974 de laatste van de twee geëxploiteerde mijnen was gesloten, werden verschillende activiteiten die samenhangen met het vroegere mijnbedrijf voortgezet. Bovendien werden geheel nieuwe activiteiten gestart:

Eigen Activiteiten:

Elektrische Centrale; de elektrische energie, die nodig was voor de mijnexploitaties, werd steeds zelf geproduceerd. Op het Juliaterein werd in 1965 een 65 MW-centrale in bedrijf genomen, die met kolen werd gestookt. Sinds de sluiting van de mijnen werd de stroom vrijwel geheel afgezet op basis van langlopende leveringskontrakten.

Kolenhandel; Kolen stonden overal in de wereld opnieuw in de belangstelling. In dit licht was het niet verwonderlijk dat Laura &

Vereeniging weer actief werd in de kolenhandel. In Eygelshoven werd een kolenopslagterrein gerealiseerd.

Verwerkingsbedrijf Kolen en MijNSTEEN; Met de installaties van de kolenwasserij werden kolen teruggewonnen uit de steenberg (Laura) van het oude mijnbedrijf. In de wasserij (Julia) werden ook in opdracht van derden vaste brandstoffen behandeld.

Waterwinning; Het waterwinbedrijf speelde reeds vele jaren een rol van betekenis bij de drinkwatervoorziening in de regio. In Rimburch werd daarvoor een watertoren gebouwd.

Gereedschapmakerij Laura; Hier werden in opdracht stempels, matrijzen en andere speciaalgereedschappen ontworpen, vervaardigd en/of gerepareerd.

Machinerevisie Laura; Werktuig- en produktiemachines die aan revisie toewaren, konden daar weer op de vereiste nauwkeurigheid worden gebracht.

Technisch laboratorium Laura; Dit laboratorium was gespecialiseerd in het onderzoek van vaste brandstoffen, metalen, water en milieu.

Rekencentrum; Het rekencentrum verrichtte met behulp van moderne computer-apparatuur administratieve werkzaamheden voor eigen bedrijven en voor derden.

Dochterondernemingen:

Batavus Intercycle te Heerenveen; Als grootste rijwielabriek van Nederland beschikte Batavus over een produktiecapaciteit van ca.

400.000 fietsen per jaar. Daarnaast werd handel gedreven in vrijetijdsartikelen, waaronder kleding

Steenfabriek Nievelsteen te Eygelshoven; Hier werden gevelstenen in allerlei variëteiten vervaardigd. Tevens werden er met behulp van moderne breek-, maal- en zeefinstallaties chamotte, gravel en leesteenpoeder geproduceerd.

Laura Metaal te Eygelshoven; Laura Metaal fabriceerde allerlei stalen produkten zoals warm en koud pers-, zet- en ponswerk, profielen, tunnelwandbekleding, damwanden, flenzen, bermbeveiliging, landbouwwagens, containerbakken, bewerkt en geconserveerd plaatmateriaal.

Pionier Laura te Kerkrade; Hier werden dichtingsringen en andere hoogwaardige rubberprodukten geproduceerd, vooral voor de Europese automobiellindustrie.

Verkoopkantoor Laura & Vereeniging te Den Haag; Groothandel in olie en olie-produkten en verkoop benzine met merknaam Yard, waarvan het depôt in Maassluis was gelegen. Oil Recycling Service voor inzameling en bewerking van afvalolie en Tank Care Service voor behandeling van niet meer gebruikte olietanks. Handel in auto-onderdelen, gereedschappen en machines via James Ruben/Nova te Zoeterwolde.

Ingenieursbureau Jongen-Laura te Maastricht; Raadgevend Ingenieursbureau, dat zich vooral bezighield met projektmanagement, milieuhygiëne, bouwkunde, civiele techniek, elektrotechniek, warmtetechniek, luchtbehandeling, stadsverwarming, sanitaire techniek en werktuigbouw.

Kleinere dochterondernemingen waren nog Technisch Laboratorium Laura-Rotterdam en Laura Assurantiën te Eygelshoven.

Herinrichting mijnterreinen

Na sluiting van de mijnen bleef er een grauw landschap over dat gedomineerd werd door grijze steenbergen, slikvijvers en oude mijngebouwen. Het gebied heeft een nieuw gezicht nodig en kreeg dat dan ook. Onder de naam 'van zwart naar groen' startte een grootscheepde actie om van het mijngebied weer een aantrekkelijk woon- en werkgebied te maken. De slikvijvers werden gedempt, de mijngebouwen gesloopt, schachten werden gedicht en steenbergen beetje bij beetje opgeruimd. Als laatste stap werden de terreinen bouwrijp gemaakt. Op de restanten van het Laura mijnterrein bouwde men de woonwijk 'de Hopel'. In de periode van 1978 tot 1981 verrijzen op het westelijk deel 79 woningen. In 1984 volgen nog eens 234 woningen in het oostelijk deel.

In de Oostelijke Mijnstreek werden de voormalige mijnterreinen (in totaal 750 hectare) in de jaren 1975-1985 gesaneerd en heringericht in het kader van de operatie 'Van Zwart naar Groen', onder verantwoordelijkheid van het samenwerkingsverband (acht gemeenten) Stadsgewest Oostelijk Mijngebied. Dit project leverde circa 12.000 manjaren werkgelegenheid.

De kosten van sanering en reconstructie (f 316 miljoen) werden voor 50 tot 80 procent gesubsidieerd door het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Ongeveer f 180 miljoen werd teruggewonnen uit onder andere grondverkoop en opbrengst van hergebruikte materialen. De totale investeringen in de herinrichting (inclusief bebouwing) worden geraamd op f 1,2 miljard, zonder de kosten van de later gebleken noodzaak om diverse terreinen te moeten saneren. (verontreiniging).

Recreatiegebied Wilhelmina / ON II (Wandelpaden, Skihelling en Pinkpop-terrein op de voormalige Draf- en Renbaan)

De herbestemming van de voormalige mijnterreinen was: woningbouw (217 hectare), recreatiegebieden (220 hectare), industrieterrein (200 hectare), stedelijke voorzieningen (16 hectare).

Hydrologische gevolgen van de mijnsluitingen

Door het achtereenvolgens sluiten van de 12 mijnen in Zuid-Limburg van 1968 tot 1975 en het succesievelijk stoppen met oppompen van mijnwater, ontstond voor langer in bedrijf blijvende mijnen het gevaar van extra watertoevloeden uit eerder gesloten naburige mijnen. Mijngangen met mogelijke doorlaatplaatsen zijn daarom door betondammen afgesloten. Bij het bepalen van de lokatie van de dammen speelden zowel mijnbouwkundige als geologische factoren een belangrijke rol.

Na het staken met oppompen van mijnwater uit de verschillende per ultimo 1974 gesloten mijnen is de aanvankelijk snelle stijging geleidelijk gaan afnemen. Regelmatig werd het niveau van het stijgend mijnwater gemeten en de stijgsnelheid bepaald, waartoe peilbuizen in een vijftal schachten zijn ingericht.

Schacht II van de Julia, Pomschacht Beerenbosch II, Schacht I van de Wilhelmina en Schacht II van de Oranje Nassau I.

In het oostelijk mijngebied werd in het verleden zeer veel mijnwater opgepompt. In 70 jaar mijnbouw werd rond 700 miljoen m³ mijnwater aan de oppervlakte gebracht via de schachten.

Het stijgingspatroon van het mijnwater hangt van velerlei factoren af. Van invloed hierop zijn volume, de omvang en verdeling van het nog openstaande mijngangenstelsel, de grootte van de totale watertoevloed en verticale verbreiding van de bronnen en hun hydrostatische druk, de zich opbouwende tegendruk van het stijgend mijnwater waardoor watertoevloed van onder water gelegen bronnen afneemt of geheel ophoudt, alsmede het infiltreren van mijnwater in het doorlatende, tijdens de mijnbouw ontwaterde en gebroken gesteente. Oorspronkelijk ter bescherming van de laatste in het mijngebied producerende mijnen, werd daarna ter vrijwaring van de nog in bedrijf zijnde mijnen in het gebied van Aken tegen extra watertoevloeden het mijnwaterniveau in de mijnwerken door te pompen op een bepaald niveau gehandhaafd. Tot

welk niveau het mijnwater uiteindelijk in het mijngebied zou kunnen stijgen is niet met zekerheid te voorspellen. Het mag echter niet worden uitgesloten dat het aan opgeloste zouten rijke en kwalitatief slechte mijnwater mettertijd de top carboonlaag bereikt en vervolgens ook in de hierop rustende deklagen binnendringt. Hierdoor zou het grondwater kunnen worden verontreinigd. Ter bewaking hiervan zijn een viertal diepe boringen uitgevoerd tot in de basis van de deklagen, en met meetapparatuur ingericht, zodat een begin van contaminatie van het grondwater tijdig kan worden geconstateerd.

Een ander aspect is het stijgen van het mijnwater tot aan de in het verre verleden met los materiaal gevulde oude schachten.

Sanering mijnterreinen

De mijnindustrie bracht Limburg jarenlang grote welvaart, de mijn voorzag ruimschoots in werkgelegenheid en economische bedrijvigheid, maar liet helaas ook sporen achter. Een erfenis, die pas jaren na de sluiting van de mijnen in volle omvang aan het licht kwam. Het was in 1988, toen men voor de laatste bouwactiviteiten (woonwijk 'de Hopel') op het middenterrein van het Laura-terrein bodemverontreiniging vaststelde. Bodemonderzoek, nodig voor het verkrijgen van een bouwvergunning, wees dan uit, dat in dit deel Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen (PAK) aanwezig waren. PAK zijn stoffen die vrijkomen bij het verbranden van organisch materiaal. Van nature zit PAK in kolen, mijnsteen (lage concentraties) en pek (hoge concentraties). Een van de (bovengrondse) activiteiten die leidde tot deze bodemverontreiniging met PAK, was het gebruik van pek op het voormalige mijnterrein. Pek werd in de mijnindustrie gebruikt als bindmiddel bij de fabricage van eierkolen en briketten.

De ontdekking van de vervuilde grond bracht direct veel onrust te weeg in de wijk.

Na diverse (bodem)onderzoeken besluit het Ministerie van Volksgezondheid Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) in mei 1990, dat de bodem op het Laura-terrein moet worden gesaneerd. Het daarop volgende saneringsonderzoek geeft inzicht in de

sanering Lauraterrein 1995

verschillende manieren van saneren. In juli 1991 neemt het Ministerie van VROM een standpunt in over het westelijk deel. Voor het oostelijk deel werd dit standpunt formeel ingenomen in maart 1994. Het ministerie saneringsalternatieven:

*Westelijk Laura-terrein; 1 meter afgraven van tuinen en openbaar groen en aanvullen met schone grond. Waar de pekloos heeft gestaan tuinen en openbaar groen 2 meter afgraven.

*Oostelijk Laura-terrein; 0,5 of 1 meter afgraven van tuinen en openbaar groen (afhankelijk van resultaten van het bodemonderzoek) en aanvullen met schone grond. Onder huizen en straten werd geen grond weggehaald. Om contact met de verontreinigde grond te voorkomen werd de grond in de kruipruimte van de huizen, waar dat nodig was, wel afgedekt met vloei beton. Op 6 maart 1995 start de feitelijke sanering. Tijdens de sanering werd bepaald of de grond wel of niet te reinigen was. Grond die te reinigen was werd afgevoerd naar diverse reinigers: NBM in Schiedam, Broerius in Voorthuizen en ATM in Moerdijk. De zwaar verontreinigde mijnsteen werd afgevoerd naar DOP NOAP, de definitieve opslagplaats in Rotterdam. De overige grond die niet te reinigen was werd afgevoerd naar regionale stortplaatsen in Weert, Landgraaf, Berg en Terblijt en Oirsbeek. Een gedeelte van deze grond werd daar hergebruikt: mijnsteen als tussenafdekking tussen huisvuil, de afgegraven bovengrond als afdeklaag van voormalige stortplaatsen. Het totaal van afgevoerde grond bedroeg 92.709 ton wat neerkwam op 3700 vrachtwagenladingen.

Vm. stortplaats Weert 4026 ton. Vm. stortplaats Berg en Terblijt 16866 ton. Stortplaats Landgraaf 20218 ton. Emmaterrein Heerlen 1091 ton. NBM Schiedam 9784 ton. Broerius Voorthuizen 2942 ton. ATM Moerdijk 745 ton. Vm. stortplaats Beuk in Oirsbeek 3208 ton. DOP NOAP Rotterdam 33829 ton.

Na de ontgraving werden er twee lagen grond aangebracht: 50 cm zand met een bovenlaag van 60 cm teelaarde. De keuze van de bovenlaag werd in overleg met de bewoners bepaald en was afhankelijk van het toekomstig gebruik:

- * teelaarde op de plaats van beplanting
- * zand op de plaats van paden en verhardingen.

Literatuurlijst

-Toelichtingen bij de Geologische kaart van Nederland 1:50.000

Blad Heerlen : 62 W oostelijke helft

62 O westelijke helft

Door O.S. Kuyl, Rijks Geologische Dienst, Haarlem 1980.

-Mijnbouwkunde Leerstof voor de Houwersopleiding deel I

Uitgave van de Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg april 1963

-Uit de geschiedenis van Laura & Vereeniging

G. Brouns Oud-bedrijfsarchivaris Eygelshoven, maart 1975.

-Domaniale Mijn-Maatschappij N.V. Kerkrade

-Oranje-Nassau-Post Sluitingsnummer ON-Mijn II

juni 1971 Oranje-Nassau Mijnen Heerlen.

- 100 jaar Oranje-Nassau (Mijnen) Groep 1993.

-Laurascope Bij het beëindigen van de koolwinning.

N.V. Laura & Vereeniging Eygelshoven december 1974.

- Laura & Vereeniging Een open venster

-Energiespectrum maart 1981

Het ontstaan van fossiele brandstoffen J.J. Dozy.

-Delfstoffen in Limburg..

Nederlandse Geologische Vereeniging, afdeling Limburg

Grondboor en Hamer no. 5-6 1989.

**-300 JAAR BOUWEN VOOR DE LANDSVERDEDIGING
1988, DIENST GEBOUWEN, WERKEN EN TERREINEN 'S-
GRAVENHAGE**

**-Jaarverslagen van de Hoofdingenieur der Mijnen later Inspecteur-
Generaal der Mijnen**

Staatstoezicht op de Mijnen.

Staatsdrukkerij- en uitgeverijbedrijf 's-Gravenhage.

-Fotoboek sanering Laura-terrein

Provincie Limburg, december 1997.

-Concept rapport energiebeleid

**PIVOT (Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn)
overheidsarchieven**

Ministerie van Economische Zaken, mei 1998.

-De geschiedenis van de mijnbouw in de provincie Limburg

H. Jongmans. Heerlen 1945.

**-Verhandelingen van het Nederlandsch Geologisch-Mijnbouwkundig
Genootschap**

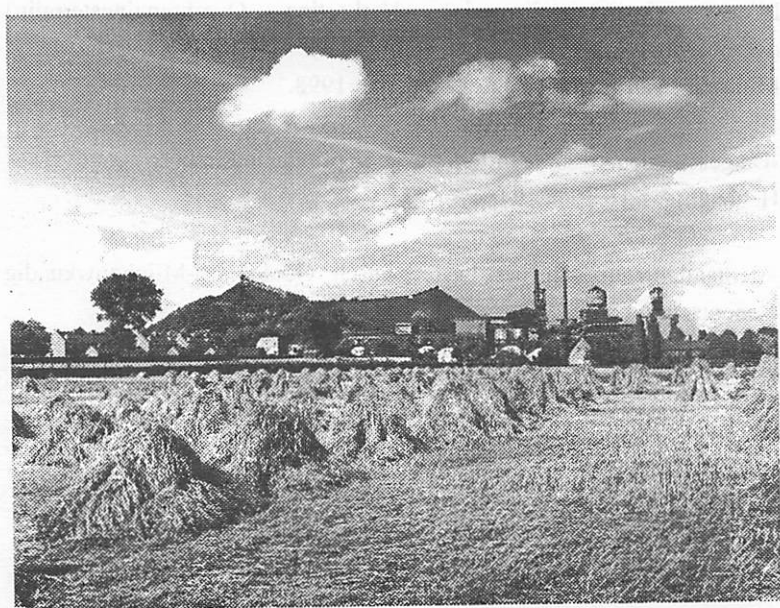
Mijnbouwkundige Serie Deel IV

's-Gravenhage N.V. Boek- en Kunstdrukkerij v/h Mouton & Co. 1948

Wiel M.H. Miseré

SCHAESBERG

*Ich han ze gekant
al die koele en kuulkes
ich han doa gewirkt en gesjpild nog es jonk
woë zint ze geblieve
mieng koele en kuulkes?
vuurgood noe vertrokke, terük in de gronk*

VERHALEN IN EN ROND DE MIJN.

I De eerste "Sjiech".

Lang geleden, toen ik nog op school zat, ging ik op bezoek bij mijn opa, dat deed ik graag, want ik wist dat hij dan verhalen uit de mijn zou vertellen. Zo kwam ik binnen en al gauw vroeg opa mij "Jong wat ga je doen als je van school af komt?" Dat wilde ik u juist komen vertellen. "Volgende week kan ik op de ON II als sleper beginnen."

"Dat vind ik fijn", zei opa," ik hoopte al dat je naar de mijn zou gaan, doe je best om het vak te leren, dan wordt je een goed mijnwerker." Uit zijn woorden hoorde je zijn trots nu zijn kleinzoon hetzelfde beroep had gekozen dat reeds lange tijd in de familie van vader op zoon werd uitgeoefend.

"Ik ben benieuwd hoe de eerste sjiech zal verlopen. Herinnert u zich uw eerste sjiech nog?" vroeg ik hem." Jazeker, jazeker zal ik dat eens vertellen?" Een glimlach gleed over zijn gezicht. Mijn eerste sjiech zal ik niet vergeten. Ik kreeg een "mijnvader" toegewezen, die moest mij de kneepjes van het vak bijbrengen. Daarna werd ik hulpsleper. Met mijn nieuwe voorman ging ik naar een nieuw werkpunt, waar reeds anderen aanwezig waren. Eerst werd een boterham gegeten, hierna werden de werkzaamheden verdeeld.

Ik moest de lege wagens bij de "prem" halen en de volle ernaar toe rijden. Het was zwaar werk en het kostte mij veel inspanning om de zware wagens op de ijzeren plaat te draaien. Halverwege de sjiech gingen we "bóttieren". Tijdens dit "bóttieren" werd door de ouderen onder ons gepraat over voetbal, duiven en ook het dansen van de zondagavond.

Ik was blij dat ik enkele ogenblikken rust had en at zwijgend mijn brood op. Later vroeg iemand mij of ik familie van de opzichter bij de Laura was. "Ja dat is mijn vader" zei ik. "Dan had je toch wel wat beters kunnen worden dan een gewone koelpiet" "Waarom dan, is dit dan minderwaardig werk, dit is toch eerlijke arbeid" zei ik. "Jong, doe bis van 't richtige hoots gesjneeje en weëts inne richtige bergman. Losse vier dem ins inne richtige koelsjtamp geëve." De ene greep mij stevig vast, ik probeerde me los te rukken, maar dat lukte niet. Intussen had iemand een grote kolenschop gepakt die hij tegen mijn zitvlak duwde. Een van de andere sloeg met een grote hamer een paar keer tegen de schop en zei "Zoeë noe bis doe inne van ôs". We gingen weer verder aan het werk. Kort voor het einde van de sjiech moest ik bij de houwer Piet komen. "Zie je hoe oneffen die kolen-

wand is?" "Ja, dat komt van het hakken" "Juist ja, maar zo mogen wij hem niet achterlaten, als straks de middagdienst komt moet hier weer alles mooi glad zijn, nu moet jij op post 45 bij Peters de "koalehoebbel" halen zodat wij daarmee alles weer mooi glad kunnen maken. Haast je een beetje en zorg dat je op tijd terug bent".

Ik begaf mij naar post 45. Peters die op een kist zat vroeg aan zijn kameraden waar ze het gevraagde werktuig hadden neergelegd. De sleper antwoordde dat de hoebbel gehaald was door iemand van post 36 en dat ik daar maar naartoe moest gaan.

Zo vlug als ik kom ging ik naar de nieuwe plek, maar daar aangekomen hoorde ik dat de sleper van post 23 ze net had weggehaald. Ik kreeg de goede raad geen tijd te verliezen, want anders liep ik de kans dat de hoebbel daar ook al weer weg zou zijn. Eindelijk na moe en bezweet te zijn van al dat geren kreeg ik dat vervloekte ding te pakken. De posthouwer wees op een lange ijzeren staaf en zei: "Daar ligt de hoebbel jong, pak ze maar vlug voor iemand anders komt en laat ze niet vallen, 't is gietijzer, denk erom." Zonder verder tijd te verliezen pakte ik de zware staaf op mijn schouder. Reeds bij de eerste stappen had ik moeite om het evenwicht te bewaren. Na heel wat gesjouw kwam ik hijgend op mijn post terug, waar ik het zware stuk voor Piet neerlegde. "Heej is de hoebbel, ich han op dreej poste mósse vroege, vuur ich ze houw." "Dat has doe jot gedoa, jungske. Krieg ze mar en leg ze hinge in d'r jank. Vieër hant ze nit mieë nüëdig."

Met grote ogen keek ik mijn voorman aan. Had ik daarvoor zo moeten ploeteren?... Opeens begreep ik het. Ik pakte de balk op, sleepte hem in de gang, waar ik hem met een smak neergooide

Vanaf dat ogenblik was ik volwaardig lid in het kolenwerkersgilde opgenomen en werd ik door mijn kameraden als een der hunnen beschouwd.

Uit de Steenkool 1946, door A.J. Toussaint, bewerkt door Harrie Mulders.

Voor Uw vrachten Kolen, hout of slik NAAR

W. Nievelstein

Hovenstr. 76

WAUBACH

II Naar de mijn

Als veertien jarige jongen, het was in het jaar 1959, kwam ik terecht op de O.V.S. bij de O.N. II.

Je kreeg er een driejarige opleiding die gericht was voor werkzaamheden die plaats vonden in het ondergronds mijnbedrijf.

Na deze opleiding ging je vervolgens naar het ondergronds mijnbedrijf.

Als jonge jongen werd je al gauw geconfronteerd met de hardheid van de mijnwerker. Je moest echt wennen aan het taalgebruik die menige mijnwerker gebruikte. Maar na jaren van ervaring viel dit allang niet meer op en waren het de gewoonste dingen. Zo begon ik mijn eerste werkzaamheden bij de afdeling vervoer met werkzaamheden rond de schacht. Deze werkzaamheden vervulde ik ongeveer drie jaar. Na deze periode werden er mensen gevraagd bij de electriciëns. Ik mocht deze werkzaamheden gaan doen mits ik een avondstudie wilde volgen. Dat ben ik gaan doen en behaalde het diploma electriciën. Dit werk deed ik met veel plezier en ik dacht dat dit ook mijn toekomst zou worden. Helaas al gauw pakte de werkelijkheid anders uit. Op een dag in 1969 kreeg ik van mijn opzichter te horen dat de werkzaamheden ondergronds op zijn einde liepen. Ik werd voor de keus gesteld zelf nieuw werk te gaan zoeken of werkzaamheden te aanvaarden die mij werden opgelegd door de directie. Met dit laatste ging ik akkoord. Op de O.N. I kon ik bij het bovengronds bedrijf terecht, ook weer bij de electriciëns. Nieuwe projecten werden opgestart. Een jaar lang heb ik wasmachines motoren die stuk waren opnieuw gewikkeld, die afkomstig waren van firma V&D. Deze vreugde was echter ook maar van korte duur. Al snel bleek dat wanneer V&D ze in Italië liet repareren, want daar kwamen ze oorspronkelijk vandaan, ze stukken goedkoper uitwaren dan uitbesteden aan ons. Dus ook hier weer einde verhaal.

Toch bleef er nog hoop over. Tenslotte hadden we nog een printfabriek waar gedrukte bedradingen werden gemaakt, ook hier bleek dat deze werkzaamheden maar voor korte duur zouden zijn. Ik besloot dan toch maar om te kijken naar andere werkzaamheden; ook omdat ik al bezig was met een avondcursus handelsschool.

Na het behalen van het driejarige handelsavondschool diploma kon ik vrij snel beginnen bij het ABP, het was september 1971. Ik werd aangenomen als administratief medewerker en kon beginnen op de afdeling Financieel Beheer.

Wederom kwam ik toen als zesentwintig jarige voor een nieuwe uitdaging te staan. Ook moest ik aan de nieuwe cultuur wennen. Ik vergeet nooit een van de eerste dagen op het ABP. Ik was bezig met het invullen van een ponsconcept, hierin mocht je als je een fout maakte, geen correctie aanbrengen. Bijna klaar met het invullen maakte ik juist op de laatste regel een fout en spontaan kwam er een kreet bij mij naar buiten van G..verdomme. Ik kreeg van een van mijn nieuwe collega's een schouderklopje, niet omdat ik dat goed gezegd had, nee maar vanwege het ambtenarenreglement met de mededeling art. huppeldepup..... Een ambtenaar mag niet vloeken. Na weer enige aanpassingen kan ik zeggen dat ik nu alweer meer als vijfentwintig jaar het werk bij het ABP nog steeds met plezier doe.

Glück Auf, van een jonge ex-mijnwerker, Henk Robberts.

HET ADRES voor alle soorten **VRACHTEN**

in binnen- en buitenland

Goedkoopste levering van

KOLEN EN **SLIK**

LUDWIG WILKOMMEN

Brunssumerweg 146

WAUBACH

III BOUW O.N. III

Het volgende verhaal komt uit de steenkool 1948, is is oorspronkelijk geschreven door J.M. Damoiseaux, Heerlenheide, bewerkt door Harrie Mulders.

Het was voor de oorlog 1914-18, dat er te Heerlenheide sprake was, dat er een steenkoolmijn zou worden gebouwd. Dit veroorzaakte heel wat opschudding en onrust in het dorpje. Gepland was dat de mijn in de Ganzeweide zou komen en deze weide was sinds mensenheugenis een z.g. gemeuweide d.w.z. hier konden alle inwoners hun ganzen en kippen in afgebakende stukken gratis laten rondlopen. Werd hun nu deze weide ontnomen, dan zou dit voor de handeldrijvende ganzen- en kippenhouders een grote schadepost betekenen; immers vele inwoners van het dorp leefden van de handel in ganzen en kippen en van de eieren van deze dieren.

Deze werden in de Duitse grensstreek en in geheel Zuid-Limburg verhandeld. Daarbij kwam nog dat de Ganzeweide de enige vruchtbare weide was, de rest van Heerlenheide bestond uit bouw- en zandgrond. Het hele dorp stond op stelten. Er werd vergaderd en vergaderd en men vroeg zich af wat te doen. Er werd gescholden op de vreemde lui, doch eenparig waren de inwoners van het dorp van mening dat er iets gedaan moest worden. Tegen het dreigende gevaar moest iets ondernomen worden! Er zat nog iets van bokkenrijdersbloed in hun aderen. Maar wat?? 't Mielke uit Genstraetje meende, dat men naar de Minister moest gaan, maar dat durfde men na lange beraadslagingen toch niet te doen. Iemand anders wilde een legertje vormen en de vreemdelingen desnoods met geweld uit het dorp verwijderen. Maar dat ging ook weer niet. "Nee" zeiden verschillende mensen "dat konden we in vroegere tijden doen, maar nu niet meer."

Maar wat moest er dan gebeuren, om het onheil, dat boven hun hoofden hing, te keren? Goede raad was duur. Er werd de hele dag over niets anders meer gesproken dan over dit belangrijk onderwerp.

Die vreemde heren kenden ook niet voldoende de grond, waarop zij de mijn wilden bouwen. Die was nat en drassig en stond de hele winter gedeeltelijk onder water. Daarbij kwam nog dat de grond, volgens zeggen, ieder jaar een meter wegzakte. Iedereen wist te vertellen, dat hij eens gezien had, dat de grond plotseling wel een decimeter zakte. Volgens enige oudere inwoners lag die weide vroeger veel hoger dan thans, dit als gevolg van misdaden op die weide, gepleegd door bokkenrijders, hierdoor zou

deze weide gedoemd zijn om geheel weg te zakken, zodat er tenslotte nog maar wat moerassige grond overbleef. Er ruste een vloek op die weide. Men durfde er 's nachts ook niet alleen heen te gaan. Het spookte er!!

Dit alles wisten die hoge lui natuurlijk niet, anders hadden ze wel een beter stuk grond uitgezocht voor hun mijn. De inwoners van Heerlerheide moesten die heren ervan in kennis stellen, dat zij verkeerd deden door de mijn op een verdoemde plaats te bouwen en ook dat zij daardoor de bewoners een belangrijk deel van hun inkomsten ontnamen.

Er zou door 't Mielke uit Genstraetje, die voorzitter en tegelijk secretaris was van de pluimveebond en bovendien bijna in de gemeenteraad van Heerlen was gekozen een schrijven worden opgesteld, waarin hij de hoge heren zou verzoeken ergens anders hun mijn te bouwen, hen wijzen op het grote gevaar, dat zij liepen en op de schade die zij de inwoners van Heerlerheide berokkend. Dit schrijven zou door iedereen uit het dorp ondertekend worden. Iedereen vestigde thans zijn hoop op 't Mielke. Hij was immers de knapste man van 't dorp; hij was nog slimmer dan de bovenmeester en deze laatste wist al veel. Het duurde wel vijf weken voor 't Mielke klaar was met de brief. Maar toen het eenmaal zover was en iedereen het gelezen had - het was een week lang bij het kapelletje ter kennisgeving opgehangen - waren allen ervan overtuigd dat het succes moest hebben. Die knappe Mielke!!

Later hebben boze tongen beweerd, dat 't Mielke voor het opstellen van de brief te rade zou zijn geweest bij een geleerde heer uit de stad.

Het schrijven luidde als volgt:

Genhei, 27 maart 1912

*Aan de WelEdel Geb. Menheren van de Steenkolenmijn,
Parijs.*

Ik 't Mielke van Oppen, gewoond hebbende sinds mijn geboorte in Gengracht en nu na de dood van mijn ouders zaliger in Genstraetje, voorzitter en secretaris van de "Pluimveebond Vooruit Genhei", vaandel-drager van de schutterij en lid van de kaartclub "Schoppen Troef", ongetrouwd en 43 jaar oud zijnde, van beroep koopman in pluimvee, sprekende namens alle mensen van Genhei, kom u beleefd en onderdanig verzoeken om het volgende:

Gij menheren, wilt steenkolen gaan boren in de Ganzewei. Doch iedereen uit ons dorp is het daar niet mee eens. Wij zijn er niet tegen dat er een

mijn komt, maar gij hebt daarvoor een verkeerde plaats gekozen. Gij Menheren moet weten dat de Ganzeweide een gemene-weide is, iedereen kan hier zijn ganzen en kippen gratis laten rondlopen en Menheren wij leven bijna allen van de handel in pluimvee en indien gij op deze weide een mijn zoudt gaan bouwen zouden veel mensen geen bestaan meer hebben en zouden armoe lijden. Op heel Genhei is geen andere weide te vinden. Ik vertrouw dat gij een beetje medelijden met ons zult hebben. En wat gij niet weet, Menheren, is dat de grond ieder jaar een meter wegzakt. De weide, die drassig is en iedere winter gedeeltelijk onder water loopt is verdoemd om geheel weg te zakken; de weide is behekst. In vroeger jaren zijn hier heel wat mensen vermoord en gij Menheren zoudt, met hier een mijn te bouwen, u de wraak van de heksen op de hals halen. Er is toch nog plaats genoeg op Genhei of b.v. in Gen-Kem of nog beter bij ons in Genstraetje. De grond is hier overal erg droog. Gij kunt wel 10 meter diep in de bodem graven en gij komt nog geen druppel water tegen. Ik meen dat dit toch ook iets waard is. Hier kunt u beter een mijn bouwen dan in de Ganzewei. Bovendien heb ik hier in Genstraetje nog een stuk grond liggen en ik wil in het belang van de inwoners vsan Genhei u dit zeer goedkoop verkopen.

Menheren, zoudt ge zo goed willen zijn nog eens over uw plannen na te denken. Door aan ons verzoek te voldoen zoudt gij iedereen uit ons dorp tot vriend hebben en wij allen zouden u zoveel mogelijk helpen bij het bouwen van de mijn. Op bijgaande bladen hebben de inwoners van Genhei hun handtekening geplaatst ten teken dat zij allen met dit schrijven instemmen.

Vertrouwende dat dit schrijven niet tevergeefs zal zijn, teken ik met de meest verschuldigde eerbied,

't M. Van Oppen

P.S. Menheren, gij kunt terugschrijven aan 't Mielke van Oppen, Genstraetje, Genhei bij Heerlen.

Dit schrijven werd gevolgd door tientallen, geheel verformfaaide bladen met handtekeningen van de inwoners. Er was een blad met niets anders dan kruisjes, sterretjes en vreemde tekens van mensen die niet schrijven konden. Wij betwijfelen echter of het schrijven ooit bij de Directie van de O.N. Mijnen terecht is gekomen. Er was met het opstellen van het schrijven en met het plaatsen van de handtekeningen zoveel tijd gemoeid dat men onderhand reeds begonnen was met de voorbereidende werkzaamheden van de mijn in de Ganzeweide, zodat we gevoeglijk kunnen aannemen dat 't Mielke zo wijs is geweest met het schrijven maar bij zich te houden. Mocht het schrijven toch zijn weggestuurd, dan is het de vraag nog of het ook werkelijk op het goede adres terecht is gekomen. Want als het adres op de enveloppe hetzelfde is geweest als boven de brief, dan kunnen we veronderstellen dat het schrijven nu nog ergens in op een postkantoor in Parijs ligt.

En zo is de O.N. III toch nog in de Ganzeweide te Heerlerheide gekomen, niet tot schade maar tot voordeel van allen.

J.M. Damoiseaux is vaker bekroond in de Korte Verhalen Prijsvraag van de Steenkool.

Een genoeg om te zien

- * Accordeon's
- * Gramfoonplaten
- * Kunstvoorwerpen
- * Lampen
- * Pick-up-kasten
- * Radio's

wat er weer te koop is in de zaken
van BERLIE.

Fornuizen, haarden, wasmachines,
stofzuigers, lampekampen enz.

naar **J. BERLIE** voor fraaie geschenken

Akerstraat 126, Hoensbroek • Rijksweg (naast Roxytheater) Lutterade

IV D'R KOELSJTAMP

Als er iemand die ondergronds ging werken voor de eerste keer bij zijn post (plaats waar hij moest werken) kwam, dan had er een bepaalde plechtigheid plaats voordat hij in de groep opgenomen werd.

Dan moest de beginnening voor het groepje werkers waar hij mee moest samenwerken, gaan staan. Ca. 2 meter voor de groep met zijn rug naar hen toegekeerd. De leider gaf een korte inleiding waarin hij hem verwelkomde en dan verzocht hij de nieuweling om zijn ogen te sluiten en zich te bukken. Zo diep mogelijk. Als de toespraak begon dan stapten twee medewerkers naar voren, wat de nieuweling dus niet zag. Een van hen had een grote schop in zijn hand en de ander een zware hamer. Die twee gingen klaar staan en als het slachtoffer diep gebukt was dan drukte de eerste de schop tegen het achterwerk van de gebukte; en als het dan zover was dan beëindigde de leider z'n toespraak met b.v. de woorden:...."En dan heten wij allen u van harte welkom." Op het moment dat het woord welkom klonk gaf nr twee een stevige klap met de hamer tegen de schop.

De nieuweling vloog dan enkele meters struikelend en rollend naar voren en de gehele groep brulde natuurlijk van het lachen. En de nieuweling was geaccepteerd.

V Van "Leesjongen" tot "Meesterhouwer"

Uit het archief van Dhr Chr. Verbunt en verteld door Wiel Joosten

Ik was 14 jaar toen ik ging werken.

Vanaf mijn zevende tot mijn veertiende was ik op school geweest en moest toen gaan werken, een week was ik thuis geweest.

Natuurlijk naar de mijn want wat was hier anders? En het was oorlog, thuis hadden we het niet zo breed. Dus naar de mijn, daar kon ik voor mijnwerker leren en nog geld verdienen ook.

Ik werd dus "leesjongen". -Een leesjongen moest bovengronds de stenen die met de steenkool naar boven kwamen uit de steenkool rapen.-

De reden waarom ik naar de mijn ging heb ik eigenlijk al verteld. Dat was om geld te verdienen. Daar op de mijn was het voor een jongen van veertien jaar mogelijk een vak te leren en daarbij ook nog geld te verdienen.

Een ander vak konden wij niet leren. Als je een ander vak wilde leren

moest je geld meebrengen. Heel graag was ik vecarts geworden, maar dat ging niet dat kon gewoon niet. We konden de halve tijd nog niet naar school gaan omdat we geen kleren aanhadden. Ja direct werken van 6.00 tot 10.00 uur aan de leesband en dan van half elf tot half drie naar school. Ik heb nog een oud schrift, waarin verschillende taken staan die we thuis moesten uitwerken bv. : Hoe moet je luchtleidingen aan elkaar zetten, hoe moest je ze onderhouden en ophangen aan de kap. Ja ik heb aan de band gestaan, Dat waren eigenlijk twee banden met ertussen een gleuf en dan moesten wij de kolen laten liggen en de stenen in de goot gooien. Waar we die stenen aan konden herkennen? O, dat zag je al gauw, die hadden een heel andere kleur dan kolen. De stenen waren doffer en de steenkool was gitzwart. Erg veel stenen zaten er niet in. Er waren kolenlagen waar helemaal geen stenen mee kwamen. Die gingen dan direct de wagon in en gingen naar de O.N. I. Bij ons -wij werkten op de O.N. IV op de "Heksenberg" - op de IV dus was geen kolenwasserij. En de stenen gingen direct de steenberg op. De kolen werden in de wasserij gewassen daar werden de stenen die er dan nog tussen zaten gescheiden. Van de stenen ging ook een gedeelte naar de O.N. I. Daar werden ze dan gebroken en waren dus kleiner en deze stenen werden gebruikt om ondergronds gangen en plaatsen waar steenkool gezeten had op te vullen. Dat was op plaatsen waar boven op de begane grond belangrijke gebouwen stonden zoals kerken, scholen en dergelijke grote gebouwen die moesten beschermd worden, zodat die niet te lijden kregen van mijnschade.

Ja, mijnschade ontstond bovengronds op die plaatsen waar de steenkool gelegen had. Door op die plaatsen -ruimten- stenen te blazen en zodoende stevig opgevuld werden, konden ze niet instorten en kwam er dus weinig mijnschade. Daarom kregen wij die gebroken stenen terug.

Wat wij verdienden? Wij kregen toen elke week zes gulden. Er was toen elke week uitbetaling en een keer in de maand afrekening. We hadden toen dertig gulden in de maand. Dat was voor ons jongeren een heel goed loon. En wij kregen ook te eten. Ja die Duitsers betaalden ons mijnwerkers wel goed. Ook kregen wij 8 repen chocolade of bonnen waarop we bv vis konden kopen. De ouderen kregen een fles jenever die dan bij de boeren ingewisseld werd voor extra meel of vlees. Wij kregen altijd wat extra's en eten als je bovengronds kwam.

Ik was 18 jaar toen ik ondergronds ging. Ik ben een paar jaar weg geweest van de mijn. Ik wilde geen mijnwerker worden toen de oorlog afgelopen was. Alle soorten werk heb ik toen gedaan. Stucadoor ben ik zelfs geweest

en ik heb in een garage gewerkt. Ik was een vlijtige jongen. Maar uiteindelijk ben ik toen ik 18 jaar was, toch maar ondergronds gegaan als sleper. Mijn loon was toen 8/10. (De ondergrondse lonen gaan uit van het houwersonderloon, dat was 100%) De andere lonen werden uitgedrukt in % van het houwersonderloon.

8/10 was dus 80% van het houwersonderloon.

Wat mijn werk toen was? (Ja, kijk; "sleper" is maar een naam). Slepen heb ik nooit gedaan. Ik kwam direct aan de kool. Dit wil zeggen ik moest direct steenkool los maken uit de wand. Ik moest hetzelfde doen als een houwer, ik was een beginnende zonder ervaring en de houwer was een vakman met veel ervaring. De eerste week werd je nog iets geleerd maar daarna moest je het zelf doen. Na korte tijd was het zo: als de houwer 15 "bouwen" moest maken, dan moest ik dat ook (een "bouw" is een bepaalde afstand). Wij hadden in de leermin wel iets geleerd. Daar was je van je 14de tot je 18de. Voor de achttiende mocht je niet ondergronds werken.

Na een paar jaar werd je "Leerhouwer" en verdiende je 90% en dan was het mogelijk om met je 23 jaar houwer te worden en dan had je 100%.

Maar daar had je dan heel wat voor moeten doen. Hard en goed werken en je moest ook nog een cursus volgen. Dat heb ik dus allemaal gedaan want ik was houwer toen ik 23 jaar was. Tevreden was ik nog niet, ik wilde verder. Ik wilde meer zijn als houwer. Ja, ik was een "goeie" mijnwerker, hard en toch rustig werken. Ook kon ik goed met mensen omgaan en dat alles loonde zich want toen ik 25 jaar was toen werd ik "ploegbaas" en had 115%. Ja ik ben "Meesterhouwer" dienstdoend opzichter geworden en zonder school. Met mijn 18de jaar ging ik dus ondergronds. Op de O.N.I in Heerlen (op 7 augustus 1946) en met mijn 19de ben ik overgeplaatst naar de O.N. IV op de Heksenberg. Ik heb lessen gevolgd bij meester Schreurs die woonde op het Bakkerveld in Heerlen. Twee keer in de week ging ik op de fiets naar meester Schreurs om iets bij te leren. Ik kreeg huiswerk en lessen voor de voorbereiding van de mijnschool. Dat heb ik er allemaal voor over, voor mijn toekomst. De gehele cursus heb ik echter niet afge maakt.

Toen kwam de dag dat ik bij de hoofdopzichter moest komen en die zei: "We hebben besloten om je meesterhouwer te maken. Maar dan moet je eerst een cursus volgen." Dat heb ik geweigerd. Ik werd opstandig. Niets heb ik verteld van de lessen die ik bij meester Schreurs gevolgd had. Wel heb ik gezegd dat ik geen zin had om een cursus te volgen. De hoofdopzichter had dat nog nooit meegemaakt en we hebben toen zitten "bekvech-

ten." Hij bleef aandringen en ik bleef weigeren. Uiteindelijk heb ik gezegd: "Dan blijf ik maar ploegbaas." En toen was zijn antwoord: "Ga maar weg Joosten, jij hebt de cursus afgemaakt. Jij bent Meesterhouwer." Ja zo iets kon alleen op de O.N. IV.

Dat ik op de mijn bleef werken dat had indertijd zijn reden en dat zat zo: Ik had de leeftijd dat ik soldaat moest worden en dan moest ik naar Indië en daar had ik geen zin in. Het werken in de mijn was in de naoorlogse jaren zo belangrijk dat je vrij gesteld werd van dienst als je ondergronds werkte. Dus.....

Ik heb veel in lage pijlers gewerkt en die waren heel wat lager dan 80cm.

Tot zover het verhaal dat Wiel Joosten vertelde aan Dhr Verbunt. In de tuin van de Wiel Joosten was een stalen ondersteuning die ondergronds gebruikt werd en hier kon je zien hoe laag die was.

VI Over stofflongen en pruimtabak

Het volgende verhaal komt uit een Steenkool van 1946

Bij veel mijnwerkers was een gangbare mening dat als er pruimtabak gebruikt werd minder stof werd ingeademd. Ik weet niet of dit juist is, daarbij komt nog dat de een die pruimt veel spuwt en de ander in het geheel niet. Kan er misschien voor- of nadeel zitten in soorten van pruimtabak? Zo was er gewone pruimtabak, gesausde pruimtabak, gesausde pruimrollen, zoete Amerikaanse en ook Duitse die ook zoet was. De vraag was nu: "Is de kans op silicose door het pruimen kleiner, of heeft het in het geheel geen invloed?"

Het antwoord was aldus:

Vooraf enige uitleg. De inademingslucht behoort de longen te bereiken langs de neus en niet langs de mond. Het slijmvlies van de neus is bij gezonde mensen vochtig, omdat zich in dat slijmvlies talloze kleine slijmkliertjes bevinden, die voortdurend een helder slijm afscheiden. Door de aanwezigheid van de neusschelpen wordt de oppervlakte van het neus-slijmvlies belangrijk vergroot. Daardoor werkt de neus ten eerste als een stoffilter, ingeademd stof blijft voor een belangrijk deel aan het vochtige neusslijmvlies kleven wanneer het die raakt, en ten tweede doet de neus

dienst als een verwarmingsapparaat waardoor de in de longen dringende lucht voorverwarmd wordt. Wanneer het neusslijmvlies uitdroogt, dringt er meer stof in de diepere luchtwegen, de longen, en bovendien vatten we eerder kou. Wanneer bij het verrichten van zwaar werk en nu komen we bij de pruimende mijnwerker, de behoefte aan ademshalingslucht groter wordt, blijken de neusgangen te nauw om deze tamelijk grote hoeveelheid lucht in korte tijd te laten passeren en gaan we ademen met open mond.

Veel stof in de atmosfeer is alleen mogelijk wanneer de lucht droog is, een stoffige atmosfeer gaat dus bijna altijd gepaard met een droge atmosfeer, de droge lucht die dan door de mond strijkt doet het slijmvlies van de mond uitdrogen en laat daardoor de droge lucht met veel stof ongehinderd doordringen in de diepere luchtwegen. Men gaat hoesten en men ervaart deze hoestprikkel als hinderlijk en klaagt over de stoffige omgeving.

Om het mondslijmvlies voor uitdrogen te behoeden en het hinderlijke gevoel van de droge leren tong in de mond weg te nemen, wil men de speekselklieren en de slijmvlieskliertjes activeren door iets in de mond te nemen door daarop te zuigen of te kauwen. De een gebruikt hiervoor bv een kiezelsteentje, de ander een stukje kauwgom, weer een derde een stuk pruimtabak. Het mondslijmvlies is echter ook al is het vochtig een minder goede stoffilter dan het neusslijmvlies. Veel van de ingeademde stof passeert ook de vochtige mondholte en dringt in de diepere ademshalingswegen door.

De pruimtabak neemt dus wel het onaangename gevoel dat met de inademing van stof gepaard gaat weg, althans voor een groot deel, maar beschermt niet tegen de gevolgen van de inademing van stof, is dus nutteloos en misschien schadelijk, omdat het een misleidend gevoel van beveiliging geeft. Wel neemt het pruimen het onaangename gevoel weg van een droge mond te hebben.

Hieruit blijkt wel dat het onverschillig is welk soort pruimtabak men gebruikt. Wanneer een kiezelsteentje dezelfde nuttige werking kan hebben, kan men wel nagaan dat het wat dit betreft niets uitmaakt of men gesausde of ongesausde of zoete pruimtabak kauwt.

Of de ene pruimtabak schadelijker of minder schadelijk is dan de andere, dat hangt samen met het nicotinegehalte van de verschillende soorten tabak.

Tot zover dit "verklarend" verhaal.

VII WAT DEDEN DE MIJNEN TEGEN STOF

In de steenkool uit 1946 heb ik enige artikelen gevonden over de stofbestrijding in onze mijnbouw.

De hoofdmijnarts Dr Creyghton heeft in dit verband verwezen naar de noodzakelijke samenwerking tussen de medische wetenschap en de mijnbouw. Wat hierbij echter dringend nodig was, was de medewerking van de mijnwerker zelf.

Het voornaamste doel van de stofbestrijding is de bevordering van de gezondheid en de veiligheid van de mijnwerker. Steenstof immers, of liever het hierin aanwezige kwarts, geeft aanleiding tot ontwikkeling van silicose. Kolenstof kan zeer hinderlijk zijn en in grote hoeveelheden wordt het schadelijk geacht. Ook vormen grote hoeveelheden kolenstof van gasrijke kolen een gevaar voor het ontstaan van kolenstofontploffingen en zij verhogen het brandgevaar in de mijn. Aan stofbestrijding waren nog meer voordelen verbonden, b.v. minder opruimingswerkzaamheden en minder slijtage aan machines.

Bij stofbestrijding moest men op de eerste plaats het ontstaan van stof trachten te voorkomen. Is dit niet mogelijk dan moest men trachten te beletten, dat het stof terecht kwam in de lucht, die de mijnwerkers inademen. Hiervoor stelden de mijnen stofmaskers ter beschikking. Dit moet men zien als een noodmaatregel. Het type stofmasker dat in onze mijnen werd gebruikt was het "Willson-masker" een Amerikaans product, dat door U.S. Bureau of Mines voor de bescherming van steenstof was goedgekeurd. Een stofmasker bood echter slechts voldoende bescherming zolang het in orde was. Hiertoe werden deze dagelijks gereinigd, ontsmet en in orde gemaakt. De nummering van de maskers was een waarborg dat ieder zijn eigen masker kreeg.

Toch moet men er rekening mee houden dat het dragen van een stofmasker een noodmaatregel was. Het gebruik ervan was slechts gerechtvaardigd zolang het niet mogelijk was om andere maatregelen voor bescherming tegen stof toe te passen. Er waren natuurlijk beperkingen in het gebruik van stofmaskers bv bij het laden van stenen, anderzijds werden zij onmisbaar geacht bij bv bescherming tegen schietstof.

Het dragen ervan was niet prettig, maar vormde een belangrijke bijdrage voor het behoud van de gezondheid.

Vroeger werden sponsmaskers gebruikt. Men hoorde de opmerking dat deze eigenlijk beter waren, omdat men door sponsmaskers gemakkelijker

kon ademen. In feite was het sponsmasker voor de schadelijke steenstof onvoldoende. Een wolk van steenstof bestond enerzijds uit zeer fijne deeltjes, kleiner dan 5 of 10 microns (één micron is een duizendste millimeter) die geen of weinig hinder gaven bij de ademhaling maar op de duur uitermate gevaarlijk voor de longen kunnen zijn. Van dit fijne stof hield het Willson-masker 95% tegen, een sponsmasker slechts ongeveer 25%.

Anderzijds bevatte de wolk van steenstof ook veel grovere stof, dat meer hinderlijk was bij de ademhaling, maar per slot van rekening lang niet zo gevaarlijk was als het zeer fijne stof. Van dat grove maar betrekkelijk weinig gevaarlijke stof hield een sponsmasker veel meer tegen. De werking van een sponsmasker was dus zeer bedrieglijk. Merkwaardig was ook nog dat een nat sponsmasker minder goed werkte als een droog.

De vangstcijfer van een nat was ongeveer 25% en van een droog ongeveer 30%. Deze uitkomsten zijn juist andersom dan de meeste mijnwerkers zouden verwachten.

De maatregelen die voor de bestrijding van kolenstof werden toegepast richtten zich vooral naar die plaatsen waar zich kolenstof ontwikkelde.

Dit stof wordt de ventilatielucht vooral daar opgenomen, waar de kool bewerkt werd, dus in de pijler, en waar de kolen van betrekkelijke grote hoogte vielen. In steile pijlers bv werden door het inbouwen van stuw-schijftransporteurs een stofvermindering bereikt van wel 75%. Op alle plaatsen waar de kolen van het ene transportmiddel op het volgende overgaan, kon de kolenstof door de ventilatielucht, die er langs streek, worden opgenomen. De hoeveelheid stof hing o.a. van de aard der kolen af. Ook de valhoogte van de kolen was van invloed, deze diende zo gering mogelijk te worden gehouden. Men had soms met succes een scherm voor de vallende kolen geplaatst, zodat de ventilatielucht niet direct met de vallende kool in aanraking kwam. Ook werd in sommige gevallen de hoofdventilatiestroom door extra doortochten naar de pijler gevoerd, zodat deze luchtstroom niet met de stofbron in de afvoergalerij in aanraking kwam. Bij verschillende laadpunten werden inrichtingen voor het afzuigen van stof beproefd. In het algemeen voldeed dit niet. In een geval werd het stof met succes afgezogen en naar een verlaten galerij gevoerd waar het stof bezonk.

In verschillende opbraken werd rustend kolenstof (van gasrijke kolen), dat bij een eventuele ontploffing gevaarlijk was, door het instuiven met kleipoeder onschadelijk gemaakt. Later werd dat kolenstof door water weggespoeld, waardoor deze opbraken minder stoffig waren.

Een uitstekende maatregel om kolenstof te bestrijden was de bevochtiging

van de kolen, voordat ze de winplaats verlieten. Dikwijls zijn hierbij effecten van meer dan 80% bereikt. Meermalen zijn waterleidingen in pijlers ingebouwd. In sommige gevallen werd dan de kool op het transportmiddel met behulp van nevelsproeiers bevochtigd. In andere gevallen had de mijnwerker een sproeier ter beschikking voor het natmaken van het kolenfront en van de losliggende kolen. In Engeland werd toendertijd een nieuwe wijze van bestrijding tegen kolenstof ontwikkeld, hierbij werd water onder druk in de kool geperst. Het op de splijtvlakken van de kool aanwezige stof werd zodoende voor het losmaken van de kool onschadelijk gemaakt. Deze methode werd naderhand ook in onze mijnen toegepast.

Ook het leiden van de luchtstroom door winplaatsen en mijngangen met de kolenstroom mee kon tot een aanzienlijke vermindering van kolenstofontwikkeling bijdragen. De luchtaanvoerweg van de winplaats bleef dan vrij van stof. De strijd tegen het stof kon voor het grootste deel worden gewonnen door het stof bij zijn ontstaan op te vangen en onschadelijk te maken.

Wat deden de mijnen tegen steenstof?

Bij het boren van horizontale of dalende gaten was het noodzakelijk het boormeel tijdens dat boren uit de gaten te verwijderen. Dit kan op verschillende manieren gebeuren. Men kan door holle boren lucht in het diepst van het boorgat blazen; op deze wijze werd echter zeer veel stof in de lucht verspreid. Dit was wel de ergste en meest gevaarlijke stofbron, en werd op een gegeven moment ook niet meer toegepast.

Met behulp van slangeboren (waarbij op de boorstang een spiraalvormige verhoging is aangebracht) kon men het boormeel naar de mond van het boorgat brengen. De stofverspreiding in de lucht was in dat geval veel minder dan bij het blazend boren. Toch werd ook bij deze boormethode bescherming van de mijnwerker nodig geacht, vandaar het gebruik van stofmaskers als noodoplossing.

Ook was het mogelijk het boormeel door waterspoeling uit het boorgat te verwijderen, hetgeen een effectieve vorm van boorstofbestrijding bleek te zijn. Volgens één systeem werd het water eerst door de boorhamer en dan door de holle boor geleid (Atlas-Diesel-boor). Volgens een ander systeem werd het water niet door de boorhamer geleid, maar rechtstreeks zijdelings naar de holle boor toegevoerd (spoelkop van Flottmann). Volgens een derde methode, die in Limburg niet werd toegepast, kon men water door een apart buisje langs de (niet holle) boor in het boorgat leiden (methode van Leidenroth). Het boren met waterspoeling werd voor de gezondheid van de mijnwerkers de beste boormethode bevonden. De aan deze methode

geboden voordelen wogen ruimschoots op tegen de nadelen: het gebruik van een iets meer bewerkelijke boorinrichting en meer slijtage van de boorsneden. Aan dit tweede bezwaar werd tegemoet gekomen door gebruik te maken van boorkoppen met hardmetalen boorsneden; deze werden eerst op de ON-mijnen toegepast, en vonden ook op andere mijnen toepassing. Ook werd getracht om droge stofafzuiging in te voeren, hierbij werd door een holle boor lucht in het diepste deel van het boorgat geblazen. Het stof dat bij het boren ontstond werd door middel van een stofzuiger afgezogen en opgevangen. Door metingen werd vastgesteld dat een dergelijk apparaat, mits behoorlijk onderhouden en gebruikt, het stof uit de daarin circuleerde lucht voldoende wegnam. Stofzuigers werden eveneens bij het boren met slangenboren gebruikt. Aan andere vormen van boorstof-bestrijding, zoals het boren met schuim, het spuiten van water op of om het boorgat bleken met teveel bezwaren verbonden, deze methodes hebben zich niet kunnen handhaven.

Het boren, vooral in hard gesteente, kon ongetwijfeld tot de zeer zware werkzaamheden worden gerekend. Op verschillende mijnen werden zgn boorknechten gebruikt die het boren aanzienlijk verlichten (een enkele maal boorzulen van Atlas-Diesel). Hierdoor werd kracht van de mijnwerker bespaard, minder diep ademen en ademde dus minder stof in.

Bij het schieten ontstonden zeer dichte stofwolken. Als ergens prima ventilatie noodzakelijk was, dan was die voor het verdunnen en verdrijven van de schietwolken. Ter bescherming tegen schietstof kon de mijnwerker een aantal voorzorgsmaatregelen nemen.

In de eerste plaats: zo weinig mogelijk schieten. Hoe minder stof aan het werkfront, des te geringer de hoeveelheid schietstof. Het tijdstip van schieten moest bij voorkeur zodanig bepaald worden zodat zo weinig mogelijk mijnwerkers in contact met de schietwolk konden komen d.w.z. zoveel mogelijk aan het einde van een dienst. Als het kon, moet men een schietwolk uit de weg gaan en zich bij het schieten daar opstellen, waar de schietwolk niet heen werd gedreven. Volgens voorschrift moesten alle toegangswegen worden afgezet, dus ook die, waar de schietwolk heen gedreven werd. Tevens diende men gebruik te maken van de stofmaskers.

Bij het laden met de schop kon veel stof worden ontwikkeld. Bij dit zware werk was het niet altijd mogelijk om voortdurend stofmaskers te dragen. De enige goede bescherming tegen stof bij het laden was het van te voren nat maken van de kool. Bij het mechanisch laden was de stofontwikkeling nog heviger; ook hierbij gold natmaken voor het laden.

Bij de aanleg van de opbraken werd voor stofbestrijding van water gebruikt gemaakt. Ook extra ventilatie met behulp van perslucht, hetgeen voor de stofbestrijding ook voor verdunning en verdrijving van de schietdampen noodzakelijk was. Een goede ventilatie was heel belangrijk het voornaamste doel was het kunnen inademen en het verdrijven van mijngasrijke lucht. De stofbestrijding zal zich steeds moeten aanpassen aan de gewijzigde omstandigheden.

VIII Inne hollensje huijer

D'r Risjard, deë egentlich va Drenthe koam, en deë al in zieng jóng joare turf gesjtoake houw woar inne sjterke keël. Heë kieket ummer eëve duuster en umdat t'r noeëts óch mar inne laach vanaaf koeët, neumete ze 'm óch wal ins d'r maan mit 't sjtoale gezich.

Wie heij in ós geëgend get te v'rdene woar umdat de koele uëveral kolonies-woeëninge geóngte bówe vuër de koellij, houw d'r Risjard 't in Drenthe vlot bekieëke en koam noa 't zuide en góng in d'r bów wirke es handlenger. Heë wirket wie d'r beste en sjlepet wal 't doebele an sjting en sjpies de ledder óp. Umdat heë nit erg sjlauw woar, koeët te ginne metseleer weëde, graad wie die anger jónge die beij 'm in d'r bów wirkete.

In 't koshoes houw heë ee meëdje lieëre kenne en wool 't leefste vlot mit dem goa trouwe. 't Agnes, zoeë heesjet 't meëdje, wool dat evvel nit vuër d'r Risjard vas werk houw.

"In d'r bów, dat is mar va kótte doer" zag 't ummer.

Inne nónk van 't Agnes wirket op de O.N. II en wool wal ins vroage of ze nog inne koeëte broeke. Ieërlik gezag, d'r Risjard, dat woar ginne v'rsjnierperde, deë koeët wirke wie ee peëd. Mar d'r Risjard sjtellet zich de koel vuër graad zoeë get wie de hel. 't Agnes kallet 'm mód i en zag: "Jóng wat angere kenne, dat kens doe al lang en wenste get óppas, da gebuëert dich nieks." D'r Risjard houw werk krieëge en góng zieng ieësje sjiech make mit d'r pungel en de koelsjoon uëver de sjówer. Mit d'r bleëk en de bótramme i g'n tesj góng heë vuër de ieësje kieër óp daagsjiech.

Wie te mit d'r kórf eraaf varet noa de viefhónget, menete dat 't 'm nit gód woeëd. D'r seingeëver óngen-i, deë de duur van d'r kórf oape maket, woenet in de zelfde sjtroat woa d'r Risjard in de kos woar. Sondigs houwe ze al ins dökker ee pótje hatserjage gedoa in de wieëdsjaf teëgenuëver 't

koshoes van d'r Risjard. "Aah, wat sjun, va ózze sjtieëger han ich gehoeëd, daste beij ós in der pijler kuns. Doe mós de vol waans mit koale aafkoppelle, die durch d'r sjach noa oavenóp gevöarderd mótte weëde. Ich wunsj dich ing gów ieësjte sjiech en dink zoeë noe en daan óch ins ee bietje an dich zelver."

De ieësjte sjiech houw d'r Risjard gód bevalle en mit sjpas góng heë d'r angere daag wer noa de koel. Gauw góng ze doe trouwe en góng woeëne in ee húske kót beij d'r busj.

D'r Risjard, deë nit te voel woar um te wirke, vraaget zich an d'r koal en woeëd inne va de beste huijere. Heë koeët sjuppe wie ing masjieng, woar zoë sjterk wie dreij maan en woeëd mit alle sjwoar sjtukker alling veëdig, oane te sjoef of te vloke. Went te zich al ins ergeret, zag heë "Lek mie e maas"; dat hat heë noeëts richtig gelieërd umdat richtig oet te sjpreëke. 't Woar vuër inne Hollender óch erg lestig.

Heem woar 'm noeëts get te veuël, heë hólp 't Agnes woa 't góng en sjtóng en vuëral wie 't ezoeë woar van 't ieësjte kink.

Zie greuntegeëdje woar ing sjpass um te zieë, doa zoogste gee sjprietje ónkrood of get angesj wat nit in d'r gaat gehuëret. 't Insigste woa 't Agnes mujte mit houw woar, dat d'r Risjard d'r ganse daag mit ee dik bakke lopet. Gidder daag houw heë twieë peksjkes witte-sjteer sjiektoebak nuëëdig, ee vuër i g'n koel e ee vuër heem. Mar piepe en drinke, dat doog heë nit. "Noe kan ich 'm joa óch nit alles aafneume, heë wirkt joa óch hël" zag 't Agnes.

Soavends, wen alles gedoa woar, zat d'r Risjard zich in inne depe sjtool mit de bee óp p'n dusj. Gans óp zie gemaak drieënet heë da get sjun plate óp d'r grammefoon. Lets woar ich ins beij 'm óp bezeuk en han doe richtig gesjtaund wie d'r Risjard van ziene sjtool oet gidder vief minute noa 't esjsjoat va de f'rneus i sjpuj-jet. Heë zoat zieëker twieë meter van de f'rneus aaf; mar nog nit ing kieër han ich gezieë dat heë ins neëve 't sjoat sjpuj-jet. Umdat heë zoeëveuël sjieket, zagte ze in de koel "de sjiekmoel" teëge 'm, mar doa trók heë zich nieks van aa.

Noen houwt ier mesjien nog geer gewós, of 't ieëstje kink van 't Agnes en d'r Risjard ee jungsje of ee meëdje woar.

't Antwoad is, allebeij, 't woar inne twieëling.

Oet 't Kirkröatsjer plat durch Wiel Packbiers.

Sjriever woar d'r Wiel Ritzerveld.

IX D'r Koelgees I

D'r gedeks Sjul koam egentlich va Sustere. Heë houw 't ieësj óp d'r Sjtaat gewirkt. Heë woar ummer sjteehuijer geweë en houw doadurch get va sjtublónge gekrieëge. Beij 't letste lóngóngengerzeuk houw d'r dokter teëge 'm gezag dat heë lónge houw wie ee peëd, mar dat 't doch beëter woar dat heë dat sjwoar werk draa goof.

Heë moeët noe 't materi-jaal v'rzörge en dat woar ummer op nachsjiech. Da sjtubbet 't nit zoeë en dat woar óch zieëker beëter veuër die peëdslónge van d'r Sjul.

Uëverdaag koeët heëa heem in d'r gaat wirke. Deë woar tsemlich groeët en doabeij houw heë óch nog inne verkes- en hóndersjtaal. Giddes joar trók heë zich ee paar verke en de nuëdige knieng.

Mit 't Trút houw heë ach kinger. Dreij jónge wirkete óch óppen koel; dat woare richtige Nuijenhager jónge woeëde.

D'r Sjul houw 't Nuijenhaager plat noeëts richtig ónger de kni-j krieëge.

I g'n koel houw heë d'r beijnaam: "'t Oer aaf."

Dat woar kome, wie heë hinger d'r sjach mit ing lófhaspel de sjliete mit materi-jaal moeët bijtrekke en doabeij mit d'r kop tussje de haspel vool.

Wie 't richtig gebuërd is, wit bis hūj nog ginne, óch d'r ónvalssjtieger, d'r Kees van Vure, nit. D'r Sjul v'rtellet dat heë mit 't rechter oer tussje de tankreer van de haspel woar gevalle.

"Ich hób nog geluk gehad, angesj houw ich d'r kop aaf."

Wie 't gebuërd woar, lopet d'r Sjul noa de tillefoonsboet en keëket:

"Ich hób 'n oer aaf, help, ich hób 'n oer aaf!"

Doabeij loot heë de "r" rolle dat 't gidder raar in de oere klónk. Godzij-dank woar heë mar ee klee sjtuksjke van 't oer kwiet. Va doe aaf neumet gidderinne 'm "'t oer aaf".

D'r Sjul woar get pienglich aa gelaag. Heë woar óch bang veuër d'r tand-arts. 't Gebit van 'm zoog oet wie ee aafgebrank dörp. I gidder ek va ziene mónk houw heë nog ee sjtuk tank sjtoa. Ziene mónk zoag oet wie inne geroofde peijler woa ze heij en doa inne sjtiel houwe lotte sjtoa.

De koempele houwe al ins dökser an d'r Sjul gezag, dat heë oetzog wie ing heks en dat ze nit koeëte sjnappe dat zieng vrouw nog beij 'm sjloape wool. D'r Sjul trók zich doa evvel nieks van aa. Heë zag ummer: "Doa-veuër han ich mich joa óch ummer óp nachsjiech gevraag."

Mar umdat heë bouw ummer daag en nach sjieket, houw heë evvel noeëts tankpieng gehad.

Op ing nach, wie ze an 't boetere woare, houwe zieng kammerade wer get te sjókkenere uêver zieng teng. D'r nachsjtieger, d'r Pitter van de Sjweëgelsöppesj, houw nog ee sjupke boave dróp gedoa. 't Hóng d'r Sjül noe richtig d'r nak oet. Heë zów d'r Pitter, deë erg beijgeleuvig woar, ins gód de sjtupe óp 't lief jage. Heë zów 'm dat sjókkenere ins aaflicëre.

De anger nach, wie ze wer an 't boetere woare, vraaget d'r Sjül, of al ins inne get te make houw gehad mit d'r koelgees.

Umdat ginne get zag, begös d'r Sjül ee durch hem selber gefantaseerd v'rhaal te v'rtelle.

"In d'r ouwe peijler, 't woar óch óp nachsjiech, um dreij uer, sjpoeëket d'r koelgees ummer rónk, dat dich d'r angs richtig te pakke kreeg. Blók sting, zoeë groeët wie inne kolewaan voolle oet d'r berg, de sjtiele krakete graad es went de welt zów v'rgoa."

De maneer woar óp d'r Sjül 't v'rtellet en óch durch dat sjlechte gebit dat te houw en umdat heë gee nuijenhager plat kallet, hoeët 't zich tsemlich ónheemlich aa. Ze woare allenuij mūske sjtil en d'r Pitter deë razelet zoe-gaar ee bietje va angs. Ze woare vroeë wie d'r Sjül ophoeët en dat ze wer a ge werk koete goa.

D'r Sjül evvel góng sjtiecum noa de boet va de sjlóssere en pakket zich doa inne dikke knoa poetswol en drieënet zich dat um d'r kop. Doa óp zat heë zich d'r zuudwester deë gebroekt woeëd beij naat werk en pakket zich ing hak i g'n heng.

Doanoa bellete heë de tillefoonsboet óp en vraaget of ze d'r sjtieger Sjwe-egelsöpper wole vroege, of heë zoeë vlot meuglik noa de dreitachtig wool kome, umdat doa get gebuërd woar.

Wie ze d'r Pitter te pakke houwe krieëge, góng deë direk noa d'r hulpsjach en kloppet drei kieër veuër d'r korf. Wie heë doa sjtóng te wachte, hoeët te wie in d'r duuster hinger d'r sjach inne an 't griene woar. Graad óp dat moment dach heë an wat d'r Sjül v'rteld houw en va angs bloof heë sjtoa, zoeë sjtief wie ee bret. Doe zoog heë get beweeëge en 't koam óch kóttér óp 'm aa. En ópins zoag heë ing figoer mit witte hoare en inne witte baat, ee erbermlich vies gezich en ing hak in de heng.

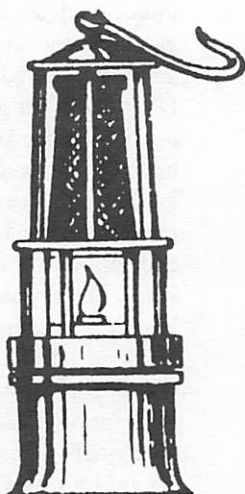
"Móddergoades, sjtank mich beij!" ropet d'r Pitter en maket dat te voet koam noa d'r hoofsjach en keëket: "Jónge, jónge d'r koelgees is los an d'r hulpsjach, lotte vier make dat v'r voet kome!!"

D'r Sjül houw zich selber óch v'rstjrókke, wie heë zoog dat d'r Pitter bouw de begoaving kreeg va angs. Mar heë houw sjpas veuër twieë.

De koempele die later d'r hinger koame dat d'r Sjül d'r koelgees mankeerd

houw, hant noeëts mie get uëver 't gebit van d'r Sjül gezag.
En d'r Sjül hat noeëts óch mar ee woad druëver gezag, dat d'r Pitter va
angs de Móddergoades houw aagerope.

Oet 't kirkröatsjer plat durch Wiel Packbiers
Sjriever woar d'r Thei Smeets.

X D'r Koaleboer

D'r Friets wirket óp de Laura óp 't kantoeër van de v'rlding.

Heë v'rzörget de vrachbreve veuër de wagóns koale die noa Zumpelveld góng en va doa oet noa de klante.

D'r Friets woar inne loestige keël, deë ummer veuër inne gekke sjlaag te vinge woar. Heë woar óch lid van d'r vasteloavendsverein "De Sjans". Dat woar óch graad de richtige plaatsj veuër 'm. Och van de buut woas ze besjeet en óp d'r galaoavond woar heë inne va die luj woa d'r oavend um drieënet.

In d'r aavang drieënet der vasteloavendsverein praktiesj alling óp ee paar van die flabbese van de Laura.

Allang veuërdat de tied va de zietsoenge doa woar, woare zie al hël an 't prove. Doabeij lote ze ging geleëgenheid v'rbeij goa um óngeree óch nog de nuëdige sjtrek oet te hoale.

Ins koam 't Mie Glazenieësj, de vrouw van d'r hofnar, beij d'r Friets noa binne mit ing groeëte doeës tówsjleësjkes.

't Mie houw v'rjoardaag en koam vroage of d'r Friets mit z'n vrouw óch ee sjtundje eraaf wole kome um mit d'r verjoardaag te viere.

Vuër zoeë get woar d'r Friets ummer te vinge en heë wúnsjet 't Mie alvas proficiat. "Witste wat, loop effe durch bis in de kamer, da kanste 't mieng vrouw óch zage." 't Mie góng durch en loot de doeës beij d'r Friets sjtoa. Umdat vrouwluj noeëts zoeë vlot oetgemoeld zint, brach 'm dat óp ing gedanke.

Heë pakket zich de doeës mit de tówsjleësjkes, góng noa d'r kelder en doog i plaatsj van de tówsjleësjkes eijerkoale in de doeës.

Vuërdat die twieë veëdig woare mit barebinge, sjtóng de doeës wer sjun i-gepak óp d'r dusj. Mit inne "Adieë, bis geliek," pakket 't Mie zich de doeës wer en sjtatset óp heem aa.

Wie d'r bezeuk koam, maket 't Mie de doeës oape en beij de gedanke an die lekker gebeckjes lekket 't zich al de vingere aaf.

Mar wie 't die eijerkoale zoog, doe kreeg 't bouw de begoaving: "Deë vieze nutte keël, deë zów jóng, dat hat deë mich dizze mörge gekúft."

D'r bezeuk deë al doa woar, laachet zich kapot wie ze hoeëte dat d'r Friets wer get oetgevreëte houw.

Effe doana góng d'r tillefoon. 't Mie góng draa en an de anger zie zag inne: "Mit d'r koaleboer. Proficiat mit d'r v'rjoardaag. Hat ier nog eijerkoale nuëdig?"

“Ich hoop daste flink an de sjietereij kuns van die gebeckjes” zag ‘t Mie.
Wat ‘t Mie doanoa nog allenuij teëge d’r Friets gezag hat, dat is nit mit ing
pen te besjrieve.

Get later is d’r Friets mit zieng vrouw en de gebeckjes doch nog noa ‘t fes
van ‘t Mie gekoame.

De gebeckjes sjmakete gód en umdat t’r óch nog genóg in de flesj woar
um te preuve, is ‘t veuër ‘t Mie doch nog inne sjunne v’rjoardaag woeëde,
deë ‘t nit vlot zal v’rgeëte.

Oet ‘t Kirkröatsjer plat durch Wiel Packbiers.
Sjriever woar d’r Thei Smeets.

M. Hinskens - Römken

Goedkoopste adres voor alle

VRACHTEN

in binnen- en buitenland

Levering van kolen en slik

Steenenkruis WAUBACH

XI Noa de Koel

Dat begös al wie ich inne klinge mop woar. Omdat mieng mam veuël krank woar bin ich beij de oma en der opa groeët getrokke. Der opa woar op de Hendrik in Broenssem.

Hea hat doa vietig joar gewirkt ongeni.

Went hea doa hin woar op daagsjieg gong ich als klinge jong e loak ind'r gaat make met de sjup en de oma zag da wat makst du mich doa.

Ich zag da ich goan noa der opa in de koel. Och zag ich da ich han pieng an d'r uk(ruk).

Wie ich de Mulo afhauw góng ich noa de Emma als loopjong .

Dat wirk bevoól mich nit . Van der pap en de mam móch ich nit noa ongeni.

Mar ich doog dat waal en der pungel loot ich op de koel wesche. Op de afreakening stong pungelwesch en de mam zag wie kin dat.

Ich zag op kantoer mot me inne stupjas han en dea wead doa gewesche.

Op ins kreeg ich middigsjiejch, heem zagte ze wie kin dat.

Ich zag , doa mot ummer inne op kantoer zieë. Wie ich mit achttien joar nachsjich kreeg, kos ich nit mieë leëge en toen rammelde ut gebun heem.

Och hoofde nit noa deens mar ich bin waal gegange went angesj moos ich spieder goa. Wie ich doa va truuk koam ,e stuk dieker, gong ich noa der Sjtaat (de Willemien). Dat wór u richtig klütes, vergelieke mit zieng Mam de Emma.

Toch woare dat de sjunste joare. Me kós zich allenuj ongereee.

Vier hant doa waal motte wuhle.

Och bin ich wal ins van ongeni noa de Oranje Nassau twieë gegange via de steehelling.van de 420 doa no de 506 van der staat.Me moet da durch ing wetter duur.

Ich han de stieger sjoel nit kinne afmake omdat de koele tow gonge.

Me kalt noe van gow koempele dat stumt, mer mós waal, went hij woar doch nieks angesj.

Och haw jiekierinne werk. Mer me vergit dat me wie verkes in der drek loog.

Och mot mer ins kieke wie de luuj der bij ligge die ginne oam kriege van der stup.

Ne zoeec sjoen woar ut allenuj nit.

Me verdeende good mar de rekening kreeg me spieëder gepresenteerd.

Ut mieeste sprook mich de krachte a , woe mit me wirkde .

- der sjaat wat dea op en neer loot

-der ploog en de sjaaf in der pijler

-de stoetere die de volle en de leage durch dñjden

-de transporteure

- der sijlvester, stieletrekker of klamaks woe me u hoes mit umreet

-der sleepbak en de transport beng

-ut meete durch de luuj van de mijnmeters die ongeni alles oetzatte en ut klopte op der mllimeter.

Alles is noe vorbeij.

Toe koam ich op 't Abp en ich kreeg inplaatjs van ing sjup ing pen.

Wat woar 't e versjil mit de koel.

In gen koel woeët me vuur van alles oetgemakt went 't nit lopde en op 't Abp wór me in ins meneer. Alles woar sjoeën en me kreëg a gen dusj der kaffe gebrach. 'Enne tillefoon op 't bureau en went 't da rinkelde kreeg me te doeë mit luj oet alle dele oet holland en me moeët hollandsj kalle.

Ich how waal gow sjloeële gehad mulo en hbs mer in 't begin woar 't toch hollendsj mit knoebele.

Bevuurbeld: meneer ik zal eens kijke wat mijn collega heeft gefiesternold.

In gen koel mós me metere make en op 't ABP kreeg me dagagenda.

Zoeëveul per daag.

In g'n koel kreeg ze inne bon went me feelere makde en bij der neuje baas e rose vel.

Och uever collegialitiet gesproake wil ich 't nit han, omdat de tiede zint verendert graad wie alles,

Me moeët wal of me wool of nit

Ich weet waal dat de verdeenste noe beter sind en 't werk is och gezonger en gaar ge gevoar wie dat ongeni woar.

Och de zwoar malheure die de luuj oplopde. Och is alles noe veul beter geregeld. Ummer soavends heem en ging nachsjiech mieë.

En ging wesselsjichte. Waal woare de baze op en koel mie mit 't werk verbonge. Ich meen zoeë ze woare graad zoe zwat wie ós en ze howwe 't graad zoeë werm wie ós, en ze loge óch in der drek en moeëte kroepe.

Op ut werk noë veule die nit ummer wat vier durchmake

Ich góng evvel nit mieë trük in dat loak!

W.Sjoonmeakesj

nommer dreij hóngert.

XII D'r Koelgeest II

D'r Sjeng die op de Laura veel alleen werkte kwam op het idee om zijn tamme ekster mee naar de mijn te nemen om hem gezelschap te houden gedurende zijn lange werktijden. Hij greep hamer en beitels en begon een nis te breken in de opvulling tussen twee stijlen, vlakbij het kolenfront. Met een stuk gaas sloot hij de opening af. De volgende morgen zorgde d'r Sjeng ervoor dat hij bij de eerste trek was, want niemand mocht het in de gaten krijgen, dat hij onder zijn jas een vogel mee naar beneden smokkelde. In het begin voelde de ekster zich wat onwennig in de nieuwe omgeving. Maar d'r Sjeng praatte van tijd tot tijd met het beestje, waardoor het tot rust kwam. Aan het einde van de lange werkdag hipte het diertje al lustig in zijn kooi heen en weer. Het ging prachtig. Sjeng verzorgde zijn kameraad uitstekend en had er heel wat gezelligheid aan. Verschillende keren was de opzichter al op de post geweest maar hij had niets gemerkt, want zodra Sjeng hem hoorde aankomen, greep hij zijn jas en bedekte daarmee de afrastering.

Op zekere dag was Sjeng ziek en moest d'r Koelpastoor naar post 17. Samen met d'r Moele Wiel stapte hij door de galerij tot aan de zijgang, die naar het werkpunt van d'r Sjeng leidde.

"Glück auf, kompelt!"

"Glück auf!"

Onbewust van wat hem te wachten stond ging d'r Koelpastoer rustig voort. Plotseling bleef hij geschrokken staan. Wat was dat? Scherp luisterde hij!

't Was doodstil in de mijngang. Hij keek nog eens goed rond en mompelde toen in zichzelf: "Dat woar zeker mar inbildong! Koom nit bang zieë!"

Nauwelijks had hij weer enige passen gedaan, of een afgrijselijke gekrijs weerklonk onheilspellend uit de richting van het kolenfront. Bleek van schrik staarde d'r Koelpastoer voor zich uit. Hij durfde geen voet meer te verzetten. "Gé-kék-kék, kék-kék, gé-kék!" Daar was het alweer! Als de wind maakte d'r Koelpastoer rechtsomkeer, rende weg d'r Moele Wiel achterna, die hij spoedig had ingehaald. Hijgend van angst vertelde hij aan zijn kompel dat "de Koelgeest" op de post van d'r Sjeng huisde.

D'r Moele Wiel, die nogal bijgelovig was, keek met schuwte ogen snel om zich heen, bang dat de boze geest achter zijn vriend aanzat. Toen hij evenwel niets verdachts ontdekte, stelde hij voor, om samen het terrein eens te gaan verkennen. Gewapend met twee boren slopen ze naar de gang. Nauwelijks hadden ze een vijftigtal meters afgelegd, of ze hoorden duidelijk

het angstaanjagende geschreeuw van het spook. Onmiddellijk kozen beide helden het hazenpad. In de "baan" ontmoetten zij de opzichter die verwonderd opkeek en vroeg, waar ze naar toe moesten. "Sjtieger i-ich j-joan nit n-noa d'r pos van d'r S-sjeng. D-doa is d'r koe-koe-koeljees" stotterde der Koelpastoer. "Vier hant 'm jehoeët" bevestigde d'r Moele Wiel, nog bleek van schrik. De opzichter begon te lachen en zei, dat ze net kleine kinderen waren. Dat spook bestond niet en beval beide mannen met hem mee te gaan. Dapper stapte "der sjtieger" naar de bewuste post toe gevolgd door de twee mijnwerkers, die de ijzeren boren stevig in hun harde vuisten klemden. "Gé-kék-kék, kék-kék, sjrak-sjrak, gé-kék-kék!"

Sprakeloos van schrik sprongen de drie mannen achteruit en holden zo hard ze konden weg. Zodra ze op veilige afstands waren zei de opzichter dat hij post 17 voorlopig stop zette en dat d'r Koelpastoer maar met d'r Moele Wiel naar het oude werkpunt moesten gaan.....

De volgende morgen was d'r Sjeng weer present. Samen met zijn kameraden ging hij naar beneden. Op het punt waar hun wegen uit elkaar gingen zei d'r Sjeng: "Glück auf! Bis sjtrak!" Nauwelijks had hij zich enige passen verwijderd of d'r Koelpastoer riep hem zachtjes terug: "Zaag Sjeng, dürfs doe wal alling noa diene pos ste goa?" "Woavuur nit?" "Doa is 't nit richtig." "Wat, nit richtig? Has doe ze nog nui op d'r krisboom, Koelpastoer?" D'r Koelpastoer waarschuwde Sjeng niet met de zaak te spotten, want het was een ernstig geval. Hij vertelde wat ze de vorige dag hadden meegemaakt. "Zaag ins, kameraad, wens doe mich bang maake wils, mots doe vrugger opsjtoa. D'r Sjeng hat jinne floep! Wat zaat die Koeljees, doe hornoks?" Toen mengde zich d'r Moele Wiel zich in het gesprek en hij vertelde dat zij de geest duidelijk hadden horen schreeuwen en hij meende ook zo iets als gefladder gehoord te hebben.

Een ogenblik keek Sjeng zijn beide kompels aan. Daar ging hem een licht op. Met een ruk draaide hij zich om en de mijngang binnen hollend, riep hij:

"Och, och, jummig kinger! Mieng erm eëster! 't Deer vrekt joa van d'r hóngler!" D'r Koelpastoer en d'r Moele Wiel die Sjeng op een afstand gevolgd waren, stonden met beteuterde gezichten naar de vogel te kijken, die krijsend tegen het gaas opsprong. Toen keken ze elkaar eens aan en sloegen haast dubbel van het lachen.....

Uit de Steenkool 1946 door A.J. Toussaint, bewerkt door Harrie Mulders

XIII EEN OUD-MIJNWERKER VERTELT

Een oud mijnwerker vertelt

Dit verhaal is door de heer Johan Eussen uit kerkrade verteld aan dhr Cr Verbunt in juni 1993, het gesprek is op band opgenomen en hieronder volgt een weergave hiervan.

Mijn naam is Johan Eussen. Ik heb altijd in Limburg gewoond en ben geboren in Kerkrade.

Ik kom uit een mijnwerkersfamilie. Mijn vader was op de mijn schiethouwer en hij is op 48 jarige leeftijd overleden.

Mijn vader was dus schiethouwer en wij hadden het dus goed zo lang als hij werk had. Hij kreeg op z'n werk kneuzingen aan beide handen. Maar hij wilde niet ziek zijn dat kostte te veel. Hij is er mee blijven doorwerken en later is hij er aan gestorven. Het was bloedvergiftiging. Mijn moeder is met hem naar een homeopaat gegaan, neen, neen, die homeopaat kwam bij ons thuis en dat koste toen fl. 10,00 dat was veel geld en hij werd niet beter.

Later was het zo erg dat hij aanvallen kreeg en dan beet hij naar je als een hond. Niet naar mijn moeder maar wij liepen weg als het zo ver was.

Hoeveel ziekingeld hij toen kreeg dat weet ik niet, daar werd thuis niet over gesproken.

In zijn vrije tijd maakte hij schoenen en ik hielp hem veel hoewel ik pas twaalf, dertien jaar was. Zoals iedere jongen bij ons in de buurt, was ik gek op voetballen. Op zekere dag toen ik weer aan het helpen was, hoorde ik buiten de jongens voetballen. Mijn vader had het ook gehoord maar die wilde vlug klaar zijn en toen zei hij: "Werk deze schoenen even af". Maar ik hoorde de bal en wilde opstaan terwijl ik zei: "Leek mich....." en toen heeft hij me bijna dood geslagen. Ik wist helemaal niet wat het eigenlijk betekende wat ik gezegd had maar zo iets hoorde je natuurlijk op straat maar ik heb het nooit meer gezegd. Er lag naast mijn vader zo'n stuk hout waar hij altijd z'n mes op afsleep. Hij pakte dit en kwam op mij af. Ik hoorde mijn moeder nog roepen:

"Nicola, Nicola!!!" Anders had hij mij beslist doodgeslagen. Hij kon heel kwaad worden maar gooide het hout weg en ik rende naar mijn moeder. Maar hij heeft me toch bont en blauw geslagen en ik wist helemaal niet waarom.

Hij heeft het me later verteld. Nu zou je tegen zo'n kind zeggen: "Weet je wel wat je zegt"? Maar ja dat was er toen niet bij.

Ik was toen op een "gewisse" leeftijd en ik moest maar schoenmaker worden hoewel ik graag automonteur had willen worden. Heel veel tijd bracht ik door in de garage van Wekselaar. Maar neen hoor, ik moest maar schoenmaker worden en kwam bij Willems en die had een meesterknecht. Die verdiende 8 of 9 gulden in de week en die heeft hij na een tijd ontslagen, die arme kerel had veel kinderen. Met Willems kon ik best opschieten en wij maakten samen in enkele uren een paar mijnschoenen af en ik werkte nog bij hem in de tuin en dan kreeg ik met Nieuwjaar een gulden. Maar er kwam wat tussen. Tegenover Willems woonde ook een schoenmaker, Karlitz. Toen ik eens met zijn vrouw kwam te praten, toen heeft zij me overgehaald om bij hen te komen werken, dan kreeg ik fl.2,50 in de week en dat was voor ons heel wat want mijn vader kreeg toen ziekengeld. Hij is niet meer gaan werken. Vanuit Karlitz kwam ik bij Durlinger, hakken halen en zo.

Later ben ik bij Durlinger gaan werken. Daar kreeg ik zes gulden en dat was heel wat. Met mijn vader ging het heel slecht. Ook geestelijk ging hij sterk achteruit. Als hij af en toe eens een beetje helder was dan informeerde hij hoe het met mij ging en dan drong hij er op aan dat ik in de bouw moest gaan werken, als metselaar kon ik daar goed verdienen. Wij spraken hem nooit tegen want even later was hij alles weer vergeten.

Na een tijd had ik geluk, ik kon ander werk krijgen bij de Gruyter in het magazijn. Daarna in de buitendienst. Ik moest proberen klanten te winnen en ging dan bij die mensen boekjes ophalen waarin zij hun boodschappen geschreven hadden en dan maakten de dames in de winkel die lijst klaar en dan bracht ik de boodschappen op het einde van de week bij de mensen thuis en daar heb ik een mooi rayon opgebouwd. Vooral als ze reclame hadden zoals: bij een pond koffie, een half pond cadeau.

En mijn vader bleef maar informeren en toen werd ook nog zijn gehoor erg slecht nu konden we op zijn vraag waar ik werkte zeggen: "Bij de Gruyter" en dan lachte hij en zei: "O, o, bij Ruiters, dat is goed jong pas jij maar goed op". Wij hebben hem met deze gedachte laten sterven.

Na zijn dood werd ik de kostwinner. Ik had een zus die enkele jaren ouder was dan ik en een zeven jaar jongere broer.

Mijn verdiensten waren niet hoog, per week had ik toen fl.10,00 en daar moesten wij van leven, daar kwam wel het pensioen van mijn vader bij, dat was f.7,80 per maand. Ook de huur moesten we nog betalen. Hoe veel dat was weet ik beslist niet meer. Maar we konden er wel (heel erg krap) van eten. Mijn klanten zaten in Spekholzerheide, Bleyerheide en Chevremont. Ik had van de zaak een driewieler met een grote bak om alles te bezorgen

en die dagen dat ik moest bezorgen dan had ik het erg zwaar. De meeste klanten woonden in Spekholzerheide en daar moest ik twee keer naar toe want ik kreeg niet alles in een bak. En dan moest mijn broer mij helpen om de berg op te komen. Ja ik had dat hele zaakje opgebouwd en wij konden ons helpen.

Maar toen kwam er een jongen (die bij de Gruyter gewerkt had en in militaire dienst moest), terug en toen moest ik er uit, ik moest plaats maken. Ze wilden me overplaatsen naar Heerlen, naar de Laanderstraat. Daar was een centrale opslag van de Gruyter. Maar dat was voor mij onmogelijk. Ik had de hele zaak opgebouwd en toen moest ik plaats maken. Natuurlijk was ik heel erg kwaad en ik was ten einde raad. Wat moest ik doen? Hoe moest ik aan werk komen. Het is niet mooi wat ik gedaan heb maar ik was ten einde raad, het was enkele weken voor ik weg moest.

Toen ben ik alles gaan verwaarlozen. De boekjes haalde ik niet meer op en de klanten gingen dus ergens anders hun boodschappen halen. Maar ik werd werkloos. De Gruyter moest weer proberen hun klanten terug te krijgen wat niet al te best lukte. Maar ik had geen werk, ik was kostwinner. Nu moest ik twee keer per dag gaan stempelen. Ja dat noemden ze zo. Als je werkloos was en in aanmerking wilde komen voor steun dan moest je je twee keer per dag melden in het gemeentehuis en dan kreeg je f.12,40 in de week als kostwinner. Lang ben ik werkloos geweest. Gelukkig had mijn moeder een paar sieraden die waren vlug op en mijn vader had een jachtgeweer en een flobert en dat is allemaal verkocht moeten worden van de armoede. We konden niet meer rondkomen en ik kreeg geen werk. Er was toen een "Werkverschaffing" maar omdat ik niet getrouwd was kwam ik daar niet in en veel mensen die getrouwd waren wilden er niet in. Die mensen kregen tien of elf gulden steun voor het niks doen. Die konden er van leven dus gingen ze niet in de werkverschaffing.

Ik heb toen de stoute schoenen aangetrokken en ben naar het arbeidsbureau gestapt. Daar zaten twee rechercheurs, het waren Sijstermans de directeur en v.d. Grachten. Die directeur die kon je nooit te spreken krijgen. Er stond op z'n deur: Voor werklozen verboden. Ik was toen 22 jaar en ik was ten einde raad. Ik moest en zou hem spreken. Dus naar binnen. Maar dat zag v.d. Grachten. We kenden elkaar persoonlijk maar hij had opdracht en mocht ook mij niet binnenlaten en die zei: "Wat kom jij hier doen?" Ik zei: "Ik moet de directeur spreken". Ja die directeur kende ik ook wel, die woonde in de straat tegenover ons. Die kon ik zo op de hof kijken. Maar die v.d. Grachten, die hield mij tegen en zei: "Daar mag je helemaal niet komen". Maar ik was door het dolle heen en zei: "Ik heb met jouw niks

te maken". Op dat moment komt de directeur langs en die hoorde dat het tussen ons nogal hard toeging en vroeg: " Is er iets", en ik zei: "Ja, ik wilde U graag spreken". Hij heeft mij toen te woord gestaan en ik heb hem alles verteld:

Dat wij geen snee brood te eten hadden en dat ik niet in de werkverschaffing kon komen omdat ik niet getrouwd was, ik was maar kostwinner. En toen zei hij " Eussen ik zal eens kijken wat ik voor jouw kan doen". En toen ben ik in de werkverschaffing gekomen.

Mijn zuster die had in die tijd al een jaar verkering met een Duitser en die stonden op trouwen.

En juist die week waarin mijn zuster zou trouwen toen duwden ze mij in de werkverschaffing. Ik moest toen werken in Susteren aan het Julianakanaal en mijn zuster die trouwde toen voor de kerk. Mijn zuster die had de armoede thuis meegemaakt en die was blij dat ze met een Duitser trouwde, die had werk.

In die tijd was deken van Ormelingen er nog. Als je om acht uur trouwde dan moest je, precies weet ik het niet meer maar ik meen dat je dan vier gulden moest betalen . En mijn zus had aan de deken gevraagd: "Als ik dan eerder trouw?". "Ja" had de deken gezegd: "Als je om zes uur trouwt dan hoef je niets te betalen". En mijn zuster heeft toen gezegd: "Dan trouw ik om zes uur. Die wist wat een gulden waard was. Dus toen is mijn zuster getrouwd en ik, ik weet niet meer precies hoe laat het was, maar we willen zeggen om vijf uur kwam ik thuis met de laarzen vol modder. Ja en dat op de trouwdag van mijn zuster.

Ik was fatsoenlijk grootgebracht en dan zag je je moeder wegwijnen, het was allemaal verschrikkelijk. Mijn broertje, dat jongentje besepte dat nog niet allemaal. Als die een stuk brood zag dan at hij dat op. Ik ben meerdere keren naar het Rolducerveld gegaan en heb daar aan het veld reuben (kool-raap) gegeten. Ook ben ik wel eens met een paar andere jongens aan de appels geweest. En toen kreeg mijn broer bericht dat hij als "leesjongen" kon beginnen. Hij was toen nog jong. Ik was te oud voor leesjongen. Dit was allemaal vóór de oorlog en die jongens kregen een zware hamer in de hand gedrukt om op de kool te slaan. Ja maar hij kreeg een paar gulden en toen ging het thuis wat beter he'.

Een hele tijd daarna kreeg ik bericht dat ik me moest melden op de personeelafdeling van de Staatsmijn Wihelmina bij een zekere Pelzer die was daar chef en die was familie van onze huisbaas. Dat waren neven geloof ik. En daar heb ik me gemeld en toen ben ik op de Wilbelmina "aangevangen". Ik was toen al 24 jaar en ik zou een opleiding krijgen

voordat ik ondergronds ging. Eén les heb ik gehad in de "leermijn" die was onder de steenberg en daar heb ik een luchtkoker aangebouwd en dat was het enigste wat ik geleerd heb want ik moest 's-maandags al naar beneden en ik wist niet wat een mijn was, ik wist niet wat een afbouwhamer was. Niets wist ik en beneden moest ik maar direct aan de kool. Overal heb ik me aan gestoten, overal liep ik tegenaan. Alles deed me pijn en mijn armen zaten vol bulten en schrammen.

Mijn moeder vroeg toen ik thuiskwam: "Hoe is het je bevallen?" en ik heb gezegd: " Als ik daar mijn hele leven moet blijven dan was ik liever dood". Ja en toen heeft ze erg gehuild. Ook heb ik die eerste dagen dikwijls gedacht: God, als je bestaat, laat me dood blijven.

In het begin moest ik met ijzeren stempels werken en met "platten". Heel vroeger was dit allemaal van hout dit stutwerk Maar ik moest met ijzer gaan werken en daar kon ik niet mee overweg. het lukte me eenvoudig niet. Toen moest ik aan de kool en na acht, negen maanden sloeg ik er net zo veel uit als de voorman.

Ik was sterk en had het werk goed geleerd want de voorman had tegen mij gezegd:

"Doe maar goed je best dan ben je gauw leerhouwer. En dat moest ik hebben want dan verdiende je weer enkele procenten meer. Maar ik heb net zo lang moeten wachten als de anderen.

Ik heb direct met de afbouwhamer gewerkt dus niet met de hak. Die afbouwhamers, dat waren de eerste, 't waren van die "puffertjes" die maakten zo'n geluid. Later hadden ze zware hamers daar kon je meer mee presteren en heel veel later kwam de schaaf maar daar heb ik nooit mee gewerkt, ik ben weggegaan van "de kool". Ja, toen kwam die opzichter Aarts, die was toen nog geen "Fahrstieger" (meesteropzichter noemden wij dat). Die zegt: "Hoe bevalt je het werk jong?" Ik zeg: " Ja, in het begin heb ik wel eens gezegd" Bleef ik maar dood". "Ben je dan niet graag aan de kolen?" "Ik heb graag de ruimte" zei ik. Toen ben ik aan het steenwerk gekomen en daar heb ik tot mijn pensionering gewerkt. Begonnen ben ik met droog boren in een tussenschacht maar dat wilde ik na een tijd niet meer doen. Dan konden zo me beter weggagen, daar stoffte het verschrikkelijk, dat was zelfmoord. In de grote schacht ben ik toen begonnen Die moest dieper gemaakt worden. Het was een Duitse firma die dat werk deed. Ja, de oorlog was uitgebroken en wij moesten 8 3/4 uur per dag werken. Wij waren door de mijn aan die firma uitgeleend.

Wij waren in die ruimte van zeven meter doorsnede gewoonlijk met acht man. Wij kregen van de mijn een bon voor de "voortrek" omdat het daar

druppelde het was dus "nat werk"

De Duitsers boorden toen al "nat" dus met waterspoeling en dat ging goed. In het begin werkte de Duitse voorman niet mee daar was hij te "hoog" voor". Maar dat was in onze Nederlandse ogen niet juist. Niet werken maar wel in ons accoord zitten! Daar hebben wij een eind aan kunnen maken. Die Duitsers hadden toch al een hoog loon en daarbij nog kostgeldvergoeding en "Trennungsgeld" omdat ze niet thuis waren. Na weken kwam de "Inspektor" eens langs en die was (deed alsof) heel belangrijk. Hij sprak natuurlijk Duits(wat voor ons Limburgers geen bezwaar was) en hij sprak alleen met de voorman. Nadat hij eens gewichtig naar ons en het werk gekeken had en met de lamp eens naar boven scheen, daar waar de druppels vandaan kwamen, zei hij tegen de voorman: "Hier werden nur 6 Stunden gearbeitet". Dus onze werktijd werd met 2¼ uur verkort met behoud van loon. En daar in die schacht heb ik de gehele oorlog gewerkt. Goed verdiend en geen last van stof. De heer Aarts was intussen "Fahrstieger" en had iets uitgevonden. Het materiaal (in dit geval het lang materiaal) wat naar beneden moest ging ook met de zelfde lift naar beneden als de mijnwerkers en dat was dikwijls heel moeilijk want er moesten ook personen mee. Nu had dhr. Aarts een idee. Aan de achterkant van de kooi was een ruimte. Deze ontstond doordat de kooi rechthoekig was en de schacht rond. Nu maakte hij een kist die tegen de achterwand van de kooi gehangen werd en in die kist ging het lang materiaal zodat het niemand hinderde en dat was een groot gemak. Aarts heeft er nooit profijt van gehad wel de ingenieur. Hij (Aarts) heeft het er moeilijk mee gehad. Hij ging er kapot aan. Nog niet eens een bedankje. Ik heb later ook een idee ingediend. Maar dat was niet in het belang van het bedrijf. Het betrof de koffie of thee die we van de mijn kregen. Je kon deze drank krijgen uit een tap maar er was geen spoelbak of zoiets Ik had een tekening gemaakt maar dat was allemaal te duur. Twee jaar later toen hebben ze wel die kranen gemaakt met bakken er onder. Maar dat was in het begin een verschrikkelijke knoeiboel. Wij moesten onze drinkblikken omspoelen en de afvoer van de bakken was steeds verstopt. Je moest je blik dus omspoelen in een modderbad. Ze hebben het later hersteld toen was het proper. Ook ik heb er nooit iets van gehoord. Ze hebben zich nooit erkentelijk getoond. Ondertussen was ik getrouwd Wij woonden in Kerkrade bij mijn moeder in. Wij hadden in de oorlog een granaattreffer gehad en vanaf toen stonden alle meubels op twee kamers en wij hadden twee kinderen. De mijn ging woningen bouwen en ik kende een seingever en die kreeg een huis in Terwinselen. Ik ben toen naar de Personeelafdeling gegaan en

de woning van de seingever gevraagd maar dat ging niet.

Daarna ben ik dikwijls naar de mijn gegaan om een woning maar daar zat toen zo'n vervelende vent, wij noemden hem 't "Grieniezer" en het wilde niet lukken. Ik heb me gruwelijk geërgd, totdat op een gegeven moment er weer eens iets sprong in me en ik ben naar het "Grieniezer" gegaan en gezegd: "Je kunt me morgen een sleutel van een woning op mijn penning hangen bij jouw kom ik niet meer terug!!".

Een tijdje daarna beginnen ze hier, waar we nu wonen, deze woningen te bouwen. Voorheen was hier een voetbalveld en een weiland. Maar ik ben niet meer naar hem toe geweest. Ze hebben toen mijn vrouw opgeroepen en ze zeiden: "Ik geloof dat die man van u een driftige is". Mijn vrouw heeft toen gezegd: "Alleen als hem onrecht wordt aangedaan is hij zo anders niet".

Mijn vrouw en ik zijn toen eens hier langs gelopen. Ze waren toen met dikke brokken deze huizen aan 't opzetten. Toen heb ik tegen mijn vrouw gezegd: "Daar kunnen ze me een van geven die wil ik niet". Ik dacht dat ze zo bleven maar later gingen ze er bakstenen tegenaan zetten en toen waren het mooie woningen he'. Ze hebben de vrouw weer opgeroepen en toen konden we kiezen. Een hoekwoning was een gulden duurder, maar je moest vier kinderen hebben anders kreeg je die niet. Hiernaast waren er al ingetrokken en die vrouw zei tegen mijn vrouw: "Daar komt u niet voor in aanmerking". Maar zij wist niet dat ze mij onrecht aangedaan hadden en wij hebben de hoekwoning gekregen. Zij, die van de mijn, wisten wel dat ze mij onrecht hadden aangedaan met dat van "hot naar haar" laten lopen. Ik heb wel de woningopzichter een kist sigaren gegeven en gezegd: "Nu moet je niet denken dat ik je die geef om je om te kopen, jij krijgt ze. uit waardering dat je me geholpen hebt".

Wij waren een van de eersten die hier introkken. En nu wonen wij er al 43 jaar.

De mijn ging sluiten en ik werd gepensioneerd Wij betaalden hier gewoon huur. Ik ben een jaar in de overbrugging geweest en dat ging nog maar daarna kreeg ik 353 gulden en daar kon je niet van leven en toen ben ik gaan werken als nachtwaker bij de meubelfabriek Buck en toen ik daar zo'n maand of acht was toen trokken ze het pensioen op naar achthonderd gulden, dat was veel he? (Nu is het 1200 gulden). Ik er acht jaar gebleven

en kreeg bij Buck ongeveer 800 gulden zoals toen het loon was.

Ik kreeg het geld niet op en heb het huisje hier gekocht voor f.21.000,--.

Bij het Bouwfonds in Geleen daar trof ik een heel fijne mijnheer aan Hij zei:

"Bent U op de mijn geweest?" Ik zeg: "Ja, 30 jaar" en hij zei: "Dan krijgt U heb kapitaal $\frac{1}{2}$ % lager". Daar heb ik toen direct ja op gezegd: "Dan maak de papieren maar klaar". Mijn vrouw wist nergens van. Zij hadden uitgerekend dat ik maar fl.7,-- meer aan huur moest betalen als ik f.15.000,-- opnam. Toen kwam ik thuis en de vrouw zegt: "En?". Ik zei: "Mam, ik heb het 't huis gekocht". "Je bent gek!" zegt ze. Ja en nu woon ik hier al 43 jaar en Ik betaal al zeker 20 jaar niet meer. Ik kan er dus nooit wat aan verliezen.

En dat is alleen gekomen door die directeur van de firma Buck hier uit Kerkrade. Die was misschien 7 of 8 jaar jonger dan ik, hij is ook Prins Karnaval geweest en onder elkaar was hij "d'r Frens" en ik "d'r Johan". Maar als er iemand bij was, dan was hij de directeur. Daar heb ik gewerkt tot ik $63\frac{1}{2}$ jaar was. Ik had al altijd pijn aan mijn linkerarm en ik wist niet wat het was en toen heb ik "opgehoord" en wij konden het goed doen. We gingen met vakantie wat we vroeger nooit konden en ik had de jongens aan heb leren. Ja, een van die was zo dik daar kon je geen pak voor krijgen, daar moest je een aangemeten pak voor hebben. Wij gingen dus ook op vakantie en eens was ik naar de societeit in Terwinselen gaan kaarten en ik had goed gegeten en we zitten televisie te kijken en de vrouw had koffie laten doorlopen en ik wil een kop koffie inschenken en ... word wakker in het ziekenhuis, toen had ik een hartinfarct. De dokter heeft mij in zijn eigen auto dadelijk weggebracht en als hij niet zo vlug was geweest dan was ik toen piepen geweest. Ik ben toen niet meer bij Buck aan 't werk geweest. Ik kreeg een jaar ziekengeld en ik ben nog een half jaar WAO-er geweest en dat kwam door die aardige man in het ziekenhuis.

Hij was een Indonesier. Die heeft me toen nog onderzocht "Je ziet er goed uit" zei hij "Ik kan je niet afkeuren." Ik zeg:

"Maar dan neem ik ontslag" want ik kon het nu redden. Maar dat wilde hij niet. Hij heeft me toen een jaar laten "vieren" en toen kreeg ik bericht dat ik AOW-er was.

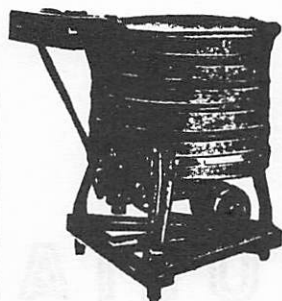
Dit hier zijn nog meubelen van die Buck. Wij, die bij hem werkten, kregen

toen 40% korting. Weet je dat dit alles toen voor f.10.000,-- was. Maar ja dat kon je toen missen.

En vroeger had je nog geen geld om een keukenstoel te kopen. Ja het is nu een heel groot verschil met werken. Toen was het slavenwerk.

"Maar ja, je moet ook wat geluk hebben he!"

Johan Eussen.

H.H. Mijnwerkers !

Wanneer U denkt over te gaan tot het aanschaffen van een nieuwe wasmachine, laat U dan eerst de bekende, en oerdegelijke

REKORD — STABIEL

OLIEBADWASMACHINE

eikenhouten kuip, inhoud 100 L,

demonstreren

(Dit is de enigste houten wasmachine met de gepatenteerde rubberstootrand

aan de bovenzijde van de kuip, waardoor rotten uitgesloten is.)

Uw leverancier zal ze U gaarne tonen.

**Adres voor de handel : Hendro's Groothandel
Heisterberg 63, HOENSBROEK. TEL. 764.**

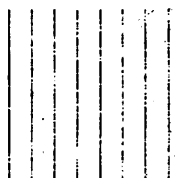
M I J N L A U R A

STUKKOLEN, NOOTJES I, II en III voor huisbrand

NOOTJES IV en V voor ketelvuren

Eierkolen

- Slik -

M I J N J U L I A

STUKKOLEN, NOOTJES I, II en III voor huisbrand

NOOTJES IV en V voor ketelvuren

Briketten

**Probeer de Julia-kolen als Uwe vuren niet voldoende
hitte geven.**

XIV MIJNWERKERSGEDICHT

*Het is onze plicht,
zodat iedereen is ingelicht;
vergeten kunnen we niet,
het doet ons nog verdriet;
het was in de twintiger en dertiger jaren,
toen we nog arme stakkers waren.....
We hebben toen zweet en tranen gelaten,
dat weten vooral zij;
die met de klok achter ons zaten;
had je toen wat veel praat;
dan stond je zo op straat;
toen kwam de tweede wereldbrand,
Mijnwerkers gingen hand in hand.....
Geen verschil tussen rood, wit en blauw,
allen trokken hetzelfde touw;
eindelijk kwam de vrijheid in zicht;
aller ogen waren op de mijnwerkers gericht;
ze smeekten "Mijnwerkers, toon Uw goede wil,
want alle fabrieken liggen stil"....
We werkten zes, meestal zeven dagen,
zo begon Holland weer te leven;
de wielen van de schachten gingen harder draaien,
de wind ging uit het zuiden waaien;
er kwamen winsten, het waren miljoenen,
waarvan echter maar heel weinig voor de pensioenen....
Wat hebben ze ons allemaal beloofd,
en wij hebben daarin geloofd;
hadden we dat maar niet gedaan,*

*beslist was het ons beter gegaan;
had de bond de pensioenen aan banden gelegd,
dan was alles nu terecht.....*

*Nu hebben we dan het aardgas,
dat komt hen bijzonder goed van pas.*

Ze hebben ons niet meer nodig;

*Mijnwerkers zijn nu overbodig,
ze zijn ons heel vlug vergeten
de oude Mijnwerker: hij is versleten....*

*Velen zijn reeds dood en begraven,
boven hun kruisen krijzen de raven;*

ze liggen boven ontkoolde lagen;

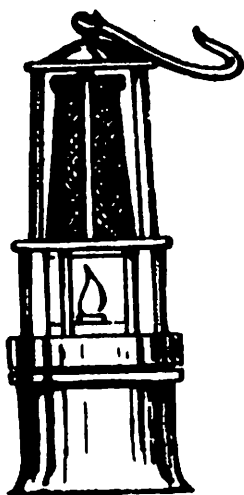
tot aan het einde der dagen;

en zij die nog leven?

Veel zal dit leven niet meer geven....

1977, Hub Boltong, Simpelveld.

Uit: Mijnspoor, Frans Dieteren

XV MIJNWERKERSVROUWEN

De meeste vrouwen van ex-mijnwerkers waar je mee spreekt doen een tikkeltje stoer. Zij zijn nooit bang geweest waneer manlief onder de grond aan de slag was. "Het was zo gewoon voor die tijd", is de algemen indruk. Toch waren alle vrouwen nauw betrokken bij het werk van de man. In het gezin van de Limburgse mijnwerker nam de mijnwerkersvrouw een belangrijke plaats in. Alle huishoudelijke taken, tot zelfs de opvoeding van de kinderen, moest zij voor haar rekening nemen. Haar taak werd nog verzwaard, omdat de moderne huishoudapparatuur van nu toen onbekend was. Behalve dat de koempelvrouw een duizendpoot moest zijn, mocht ze ook geen gat in de hand hebben en goed met het zuurverdiende geld kunnen omgaan. De verdienste van de man en dus ook de hoogte van het huishoudgeld, waren afhankelijk van de opbrengst van het pijlerakkoord dat met de bedrijfsleiding werd afgesproken. Mijnwerkers die voor een of andere overtreding een geldboete van fl. 1,00 tot maximaal fl. 3,00 kregen opgelegd, aanvaardden de straf meestal morrend en met de volgende opmerking: "Je beboet mij niet maar mijn gezin". In wezen had de man groot gelijk. Terug naar de mijnwerkersvrouw en haar taken, die zij moest uitvoeren in woningen met meestal te weinig leefruimten.

De dagtaak van moeder de vrouw begon, afhankelijk van de dienst die haar man had, tussen half vijf en zeven uur 's morgens. Had d'r pap "daagsjicht" dan stond de mam meestal om half vijf naast het echtelijke bed. In de wintermaanden stookte ze eerst het smeulende vuur in het kolenfornuis op, of ontstak het vuur oponieuw. Omdat koffiezetapparaten onbekend waren moest zij thee of koffiewater op de plaat van het fornuis aan de praat proberen te krijgen. Na het koffiezetten vulde ze gewoonlijk de koffiebek, legde boterhammen klaar en haalde de fiets uit de schuur. Sommige vrouwen probeerden hierna nog een tukje te doen. Om zeven uur opnieuw opstaan omdat de kinderen naar kerk en school moesten. Rust was er nauwelijks, ook niet nadat het grut tot 12.00 uur onder de voeten uit was. Vrouwen van mijnwerkers, die kleinvee hadden, zoals varken, schaap, geit, kippen of duiven, hadden het nog drukker. Zij moest naast het eigen kroost, ook nog de veestapel verzorgen.

Omdat in die periode de mijnen in Limburg floreerden, er heel wat mijnwerkers waren die duiven hielden, mocht moeder de vrouw minimaal een

keer per dag de duiven voeren.

Bovenstaand is zomaar een greep uit een klein deel van de ellenlange dagtaak van de kaoldersvrouw, die naast huisvrouw ook nog de liefdevolle echtgenote moest zijn voor de kolenheld. Het liefdesspel dat bij nacht en ontij bedreven werd, betekende voor de vrouw telkens het risico om zwanger te worden. Het gebruik van condooms was in de katholieke gezinnen in de ogen van de kerkleiders heiligschennis. De pil was onbekend en aan de periode van onvruchtbaarheid hadden veel mijnwerkers geen boodschap. Bijgevolg waren de mijnwerkersgezinnen erg groot en werd de werkdruk van moeder de vrouw steeds groter.

In de rij van werkzaamheden ontbreekt de wasdag en het wassen van de koelpungel. Een hels karwei. De was moest zoals het vroeger heette op de hand gedaan worden met behulp van een teil en wasbord. "Je kende de mijnwerkersvrouwen aan de kenen in hun vingers en werkhanden".

De vrouwen kregen het, na de Tweede Wereldoorlog wat het wassen van de pungel betreft gemakkelijker, Michel Horn uit Sittard, een ondergronds mijnwerker op de Staatsmijn Maurits, zag een gat in de vermoeiende koelpungel-wasmarkt. Op huurbasis van fl. 2,50 leende hij de mijnwerkersvrouwen kleine wasmachines van Italiaanse makelij. Voor dag en dauw bezorgde Michel, geholpen door zijn zoon Pierre, de wasmachines bij de mijnwerkersvrouwen. Dankzij de ijver van koempel Michel is de naam Horn een begrip geworden door heel Nederland.

Na de sluiting van de mijnen kregen de mijnwerkersvrouwen een nieuwe zorg erbij. De onzekerheid over het bestaan, de opvang van de mannen die ongewild al op jonge leeftijd thuis moesten blijven en het al of niet slagen in hun nieuwe functie knaagde aan de zielen van de koempelvrouwen.

Uit D'r Koelpungel door Frans Dieteren, herfst 1989

MEUBEL EN!

daar gaan Uw gedachten heen als U trouwplannen hebt.
Komt U dan eens met ons praten. Wij kunnen U een
vóór-oorlogsche slaapkamer, woonkamer en keuken
leveren. Eigen fabriek. En... de prijs zult U vragen?
Deze zal U zeker meevallen!

BENSCHOP MEUBEL EN

Geleenstraat 66 A - Heerlen - Telefoon 3832
(Boven Garage Bok-Netkens)

Bijzondere attentie: De in dezelfde garage gelegen
meubel-étalage is NIET aan onze zaak verbonden!

De ingang van onze toonkamers is ALLEEN op 66 A.
Den geheelen dag geopend.

XVI Ton uit Waubach

Ton uit Waubach, een stevig uit de kluiten gegroeide OVS-er, bracht het als ondergronder al snel tot schiethouwer. Samen met zijn ploegmaats dreef hij honderden meters galerijen. De noeste werkdag die Ton aan de dag legde, eindigde niet na zijn dagelijkse ondergrondse dienst. Als hij thuis kwam veroverde hij snel de warme hap of een fikse stapel boterhammen en ging opnieuw aan de slag. Ton was namelijk ook een meester in het voegen van allerhand metselwerk. Op een morgen trok hij, samen met zijn maat, naar in in aanbouw zijnde woning in Nieuwenhagen. Plotseling kreeg Ton krampen in zijn buik. "Ik denk dat ik kakken moet", zei hij tegen z'n maat. Omdat op de bouwplaats geen WC aanwezig was, deed Ton zijn behoefte in Gods vrije natuur. Op weg naar de gelegenheids "kakplaats" vond hij een stevig stuk papier om zijn billen mee af te vegen. "Zo, dat zit erop, ik heb ook nog m'n vot kunnen afpoetsen", zei Ton terwijl hij weer vlijtig verder ging met voegen.

Een half uur later kreeg hij brandende pijn aan zijn achterwerk. "Op een gegeven moment kon ik nog nauwelijks lopen". Thuis gekomen legde Ton een spiegel op de grond en bekeek de schade. "Ik tilde het klokkenspel op en zag dat mijn hele vot verbrand was. Ik had mijn vot gepoetst met een deel van een zak waarin gebluste kalk verpakt was". Van lieverlede nam Ton de ziekenkaart. Na tien dagen was het vuur uit zijn billen en moest hij op controle bij de mijnarts. Met de fiets ging hij naar de koel. Omdat hij de ziekte moeilijk onder woorden kon brengen had hij met zijn vrouw afgesproken dat hij tegen de dokter zou zeggen dat hij iets aan zijn knalpot had. "Wat scheelt eraan", vroeg de mijnarts. "Ik heb wat aan mijn knalpot" zei Ton. "Knalpot??? Ik zag je toch net op de fiets rijden...." zei de arts. "Dat soort knalpot bedoel ik ook niet, ik bedoel mijn vot. Die heb ik verbrand. Het is nu weer over, ik wil morgen weer werken", zei Ton. Hij hoopte stiekem dat de mijnarts met zijn eigen gezondheidsverklaring genoegen zou nemen en dat hij zijn achterwerk niet in het openbaar tentoon hoefde te stellen. Dat gebeurde niet. De nieuwsgierige arts bekeek de knalpot van Ton en constateerde dat het brandende vuur nog niet helemaal verdwenen was. "Blijf jij nog maar een week thuis", luidde zijn advies. Ton nam dat direct over. De volgende dag pakte hij weer voeg en voeggereedschap en toog aan het werk. Kalkzakken heeft hij nooit meer gebruikt. Daar zorgde

zijn vrouw voor. Bij de boterhammen die hij in een doosje meenam, voegde ze voortaan ter voorkoming van "brandschade" iedere dag enkele veltjes closetpapier. "Want kakken moest ik altijd als ik op de bouw was", zegt Ton.

Uit D'r Koelpungel, Frans Dieteren, 1989
Bewerkt door Harrie Mulders

Het laatste paard van de Laura gaat met 'pensioen' in 1936

De Burgemeester der gemeente EYGELSHOVEN verklaart, dat de Directie der Steenkolenmijn "Laura en Vereeniging" alhier, voor het bezaaien van circa 18063 M² land, 360 Kg. zaadhaver noodig heeft. Deze haver is dienende voor hure mijnpaarden.

Eygelshoven, den 5en April 1918.

De Burgemeester voornoemd,

XVII D'r Pastoeër mit de koelheng.

Bouw in gidder dörp woa veuël koeltj woeënete, houwste ing afdeling van d'r katholieke mijnwerkersbond. 't Bestuur bestóng vuër 't groeëste deel oet lûj mit veuël koeljoare die in besjpreëkinge mit de direksie van de koel proberete get te v'rbeëtere an 't sociale leëve van de koeltj. D'r pastoeër of inne kaploan oet de parochie woeëd bouw ummer gevraagd es geestelijk adviseur. In ing afdeling die in ing oetgesjproake mijnwerkerskolonie woar ópgerich, woeënete óch nog al get van die hoeëg here, mar d'r pastoeër, deë geestelijk adviseur woar, woar inne zoeën van inne geweune koelman. En dat mót gezag zieë vuër de koeltj houw heë 't hats op de richtige plaatsj. Wen te get vuër de koeltj koeët doeë, woar 'm noeëts get te veuël. Sjtóndelank koeët heë uëver probleme leëze en sjrieve en zich mit de lûj óngerhoate en wen inne boavenóp of óngeni probleme houw, dan wool heë 't ungesjte oet de kan wieëte. Ins in d'r mond hool heë ing preëk, woa de hoeëg here zich ins gód de naas an koeëte sjnoeve en dat ze ins get mieë moeëte dinke an 't miensjliche en nit alling mar an veuël koale.

Mar óch de geweun wirkklj krega te huëre, dat ze zich beëter same moeëte pakke en vuër ee ópkome went inne ónrech aa gedoa woeëd.

Went d'r pastoeër preëket woar 't mûskesjtil in de kirk en gidderinne zoatmit andach te loestere. Ieëder houw d'r pastoeër mit 't besjtuur al ins druëver gekald uëver ee bezeuk an de koempels óngeni. Heë wool wal ins inne ganse daag óngeni de koel mitmake en 't sjwoar werk in innes jtrees va kótbeij mitmake. Heë sjtóng dróp dat te nit gesjpaard zów weëde en heë wool inne peiler zieë woa de lûj 't nit gesjónke krega. Op inne gówe daag sjtóng d'r pastoeër mit inne vaarsjtieëger óp d'r sjach mit inne koelansóg aa um aaf te vare. Mit de koelkap houw heë de mieëtste mujte, die sjokkellet 'm óp d'r kop en mit de koplamp dróp, woar die óch nog tsemlich sjwoar. Mit 't gerus varete ze eraaf noa de dreihóngettachtig. An d'r sjach woar 't get wie óp ee sjtasion mit al dat sjpektakel van leëg waans due mit ing preslófmasjien noa ee anger sjpoor gedujt woeëte. Vanaaf d'r sjach moeëte ze óngeveer inne kilometer lope bis an ópbraak zesenvieëtig en doa moeëte ze wer eraaf noa flóts "Kling Mullebach".

Ze woare nog nit wied gelope wie d'r pastoeër al uëver ing buët v'rpakhoots vool en wie te rech koam sjtoeëte zich óch nog d'r kop dat te sjtere zoog. Uëveral koam 'm werm lóch, sjtub en drek teëge. De hoots-

baan woa ze noe lopete, woeët ummer lieëger. In kótte tied houw heë zich al zieëker ing kieër of vief d'r kop gesjtöeëte en woar óp de vót gevalle. D'r vaarsjtieëger houw al ee paar kieër gezag um 't get langzamer te doeë. "Vier kome wal woa vier zieë motte".

Wie ze an d'r sjtreeb koame woar d'r pastoeër pratsjnaat van d'r sjweet en zoeë sjwat wie inne neger. Wie heë d'r sjtreeb zoog, óngeveer tachtig centimeter hoeëg, mit al die iezere sjtiele, 't sjpektakel van de abbauhammere en ing richtige sjweetloch die d'r sjtreeb óp koam, doe kreeg heë doch ee bietje floep, mar truëstet zich mit d'r gedanke dat 't mar vuër ing sjiech woar. Mar effe durchbiete, wat mótte die erm sjelleme nit zage, die heij gidder daag mótte sjravele. Same kroepete ze d'r sjtreeb i bis an d'r ieësste maan. De temperatoeër vool mit, 't woar um en um de viefentwintig graad. Alling woar heë mit d'r kabel van de koplamp ins an inne sjtiel blieve haange. D'r vaarsjtieëger v'rtellet 'm alles wat te wieëte wool, dat 't inne langs-sjtreeb woar, wie gewirkr woeëd, de lengte van 't sjtuk, wie deep dat 't kerf moeët weëde en wie gebówd woeëd. D'r pastoeër koeët 't nit begriepe dat inne miensj dat daag i daag oet koeët volhoate. Zelfer houw heë al ins an inne sjtiel gehoave, mar dat vool teëge. Sjuppe vool nog mit, mar heë houw mieë koale neëve de roetsj likge wie dri. Wie ze ee sjtuk d'r sjtreeb aaf woare geroetsjt, koame ze beij inne maan deë in de parochie van d'r pastoeër woënet. "Dat ving ich evvel sjun, heer pastoeër, dat ier mich 't sjtuk droet kómt houwe". D'r pastoeër loot zich nit kenne en heë wool óch wal ee sjtuk koal es andenke mit noa heem neëme um heem óp de sjouw te zette. Twieë sjleëg mit de hak houw heë gedoa, wie 'm dikke knoa koal óp de heng vool. Dat doog pieng en 't blówet óch nog. In d'r sjtreeb woeëd geboeterd en d'r pastoeër woar vroeë dat 't ins get ruijger woeëd en ze effe tied houwe um de hank te v'rbinge. Mar heë houw sjpas dat heë óch koale gemak houw, al woar 't nit veuël.

Wie ze wer in d'r kweersjlaag koame, houw heë mujte um rech te kome noa hongetzestig meter kroepe durch d'r sjtreeb. Vuër dat ze wieter góngge noa d'r sjach, kieket heë nog ins um en dach, wat zint dat doch erm sjelleme die zoeë de kos vuër vrouw en kinger mótte v'rdene. D'r pastoeër houw veuël gezieë, gelieërd, gesjwit en respek krieëge vuër de ltiij óngeni an d'r koal. Ing anger kieër wool heë nog ins noa inne sjteepos goa. Wie ze boavenóp gewesje woare wool d'r vaarsjtieëger mit 'm noa de v'rbandsboed goa um de hank te lotte v'rzörge. "Neë", zag d'r pastoeër,

“die v'rzörg ich selber. D'r pap va mich houw de ganse erm vol mit blauw littekes. Ich wil dat blauw litteke hoate, of beëter gezag, ich wil als andenke ing koelhank hoate. Ich dank uch vuër de mujte die ier mit mich hat gehad, vuër 't bezeuk óngeni en dat ich wer gans boave bin gekoame. Ich weet noe óch woarum koellij wal ins vloke. Wie ich mich d'r kop sjtoeëtet of urges vashóng, han ich óch gevlookt, dat lieërt me da van selber”.

Oet 't kirkröatsjer plat,
gesjrieëve durch W. Ritzerfeld oet Kirkroa,
bewirkt durch d'r Wiel Packbiers

**Kolenfornuizen
Gasfornuizen
Radio's
Televisie
Koelkasten
Stofzuigers
Wasmachines
Verlichtings-artikelen**

Electro Lebouille

Oranje Nassaustraat 36-38 Tel. 3564. Heerlen

XVIII D'r Joeën, d'r oetgekokde

D'r Joeën sjtóng óp de O.N II aagesjrieëve es inne vlietige en kamme-raadsjappelike wirker. Ziene pos sjtóng ummer pikko bello d'rbeij en d'r djtieëger woar da óch zieër tevrij-je uëver d'r Joeën. Evvel ing vieëdelsjtónd vuër de sjiech, woar d'r Joeën nit mieë te hoate. Da loeët-te ziene pos en zieng kamerade in d'r sjtieëk en góng uëveraal moeze of heë get vinge koeët wat te heem nog koeët gebroeke.

Sjroeve, sjtukker ketting, oëlkenkes, sjtukker transportband, neëgel en wat nog allenuij mieë. In de sjtroat woa heë woeënet neumete ze 'm d'r fen-ningsfutser of óch wal d'r aod ierkerkeël. Wente van de koel heem woar en nieks angesj te doeë, góng heë óp d'r dreksberg moeze of heë nieks koeët vinge en koam da döks sjwoar belane mit d'r fiets noa heem. Wente get vóng wat te nog nit direk koeët gebroeke, woeëd dat vuërleupig ópgesjlage in d'r sjtaal. Wenste beij dem in d'r sjtaal koams, da vóngste wal veer komplette getstügring oet de koel, vief beijele en mesjien wal viefstieën pin va abbauhammere. In inne hook houw heë d'r klinge kroam wie kettinge, sjroeve, hoak en neëgel likge. Joeën, weat deeste mit al deë berósde kroam, vroaget 'm ins inne. Ja jóng, dat wil ich dich ins gauw zage; angere hant nieks went ze get make wille, mar ich, ich han van alles i vuërroad. 't Zellefde wat ich óch mót han, ich kan mich ummer helpe. Doe gleufs 't nit, gister han ich nog d'r kingerwaan van de dochter gerepareerd mit matriaal oet de koel. Noen han ich ing vroeg an dich. Wat zów die garaasj die doa sjteet gekos han? Ja Joeën, doa vrieëgst mich get. Ich zieë waal daste vuër de moere gód aafgebikkelde veldbrank gebroeckt has en daste óch nog ing sjun poat dri has. Dat is evvel nog nit alles zeët d'r Joeën. Ich han óch nog v'rwerming dri gelag en wat dinkste noe, zaag ins get, wat hat mich dat mit alle drum en draa gekos? Ich kan nogal gód roane mar noe vrieëgst mich get wat die garaasj gekos hat. Ich weet 't nit, ich mót passe. Wat ich zelfver oet mieng ege tesj han betaald, is nog ging hónget gölle vuër ee paar sjlu-etele die ich han lotte noamake. Ee sjloat houw ich oet de koel van ing duër van 't magazien dat doch nit mieë gebroeckt woeëd. Da moeët ich óch nog zes nuije sjarnere han, die ich houw woare te kling en te lich, ee paar meter zank en kies en inne pot verf, ich geleuf dat woar 't da óch.

De veldbrankstjijng han ich van d'r boer woa ich giddes joar de winkterir-pel besjtel. Deë houw nog ee oad bakkes in de hoesweij sjtoa wo nog ging

pan mieë gans dróp woar. Ich zaan teëge deë boer, wat móste nog mit die ouw brak doa in de weij? Zówe vier deë zówsjtaal nit aafbreëke. Deë besjleet nog mieë plaatsj wie get angesj. Wenste dat doeë wils, zeët d'r boer, gans geer, dan geëf ich dich anger joar de irpel ee paar cent billiger d'r kilo. Dat houw heë an ginge gek gezag. I tied va nieks houw ich dat dink gesjloopt en de sjting mit de eke belk beij mich noa heem gesjlipt. Mit d'r sement han ich ee heidens werk gehad, al hat te mich nieks gekos. Ich houw tweeë bleëke va angerhaove liter, d'r inne loot óp g'n koel likge en d'r angere noam ich mit noa heem. Dem óp de koel broeket ich vuër d'r kaffe deë ich óngeni nuëdig houw en d'r angere woar vuër d'r sement. Gidder daag maket ich dem vol en in d'r blauwe koelhanddook noam ich dem mit noa heem. Wat dat aa geet houw ich geluk umdat ze beij d'r hoofsjach graad mit ee groeët werk an de gang woare en doa loog sement god weët wieveuël. Wie ich heem inne wesjkeëtel vol houw, han ich mich beij mie sjwoager ing troefel en ee sjeetloeëd gelieënd en doe bin ich mar begónne mit 't fundament. Um 't fundament get te v'rsjterke han ich ee paar ouw fietsebui en get ouw wesjpöal oet d'r gaad dri v'rwirkt. Zieëker is zieëker dach ich. Umdat vier nogal veuël te make houwe mit v'rzakkinge durch de koel, han ich in de sjpies óch nog get ouwe sjtacheldroad v'rwirkt. Ich bring mich nog ummer gidder daag get sement mit, de hingsjte moer mót nog gans gevoogd weëde. Va inne gówe vrunk deë beij mich kink an hoes is went te get nuëdig hat va kettinge, sjroeve of gów betele han ich breer en asfalt vuër 't daak gekrieëge. Die houw heë uëver gehoate wie te óp de lieëger sjoeël in Neuehage get houw mótte make. De poat van d'r gimnas-tiekzaal, die heë óch moeët v'rnuije, wool 't sjinoas mich v'rkope. Dat meenste nit, zaan ich teëge 'm, doe kries zoeëveuël va mich vuër inne appel en ee ei, die poat kanste mich wal sjenke. Dat woar da gód en ich houw wer get v'rdeend mit de moel. 't Sjunste houw 't gegaange mit d'r elektrisje kabel, woa ich zoen twintig meter va nuëdig houw. Kót beij d'r pos woa ich wirket, moeëte ze in ing bandgallereij nuij lich aalekge. Ing groeëte kabelrol sjtóng nit wied van miene pos aaf. Wie die an 't boetere woare, bin ich ins sjtiekem mit ee mets dróp aa gegaange en wie de baan vrij woar, han ich mich doa zoeng zieëvenentwintig meter kabel aafgesnij-je, get mieë wie ich nuëdig houw. Mar doe koam 't probleem, wie krieste deë kabel heem? Hergödje, help mich ins, dach ich doe en ich

mót zage, deë hat mich gód gehólpe. Ich houw mich óp d'r sjach d'r kabel um 't lief gewikkeld. Ich lopet waal wie inne deë sjtief woar van der jich. Bis in de wésjków góng 't gód mar doe zoot nieks angesj dróp dan wachte bis d'r letste noa 't bad woar. Doe han ich d'r kabel vlot aáfgewikkeld en wie ich mich zelver gewesje houw, han ich um wer ópgewikkeld. Ich mót ieërlik tówgeëve, dat wie ich langs de koelpoat moeët ich ze 'm doch waal flink geknieëpe han va floep of die mich zówe sjnappe. Dat woar evvel gód gegaange bis ich bouw heem woar. Doe koam ich d'r Simons Sjaak teëge deë graad d'r hónk oet loot, wie deë teëge mich zeët: "Mè Joeën, wat sjlips doe hinger dich aa, haste inne sjtats gekrieëge?" Ongeveer dreij a veer meter kabel houwe zich aafgewikkeld en die sjlepet ich hinger mich aa en dat woar d'r sjtats deë d'r Sjaak menet.

De v'rwormingskórpere, de reure en de klemme, han ich twieëdehangs gekrieëge va inne v'rwormingsmonteur. Dem v'rzörg ich al ins ee paar koelsjoon die vier giddes joar óp de koel doch vuër nieks kriege. Zelfer han ich die nit nuëdig, i nuij sjoon loop ich mich ummer de veut kapot. Ich behelp mich ummer mit koelsjoon die ich in de aafvalkórf in de wésjków ving. Húj ving ich inne rechtse en ing anger kieër wer ins inne linkse. Ich han ummer vuërroad. Wenste zies wat voet gewórpe weëd, da sjleeste de heng inee, vuër dón moeët nog ins inne kreeg kome. Inne sjtúb mit ing tesj aaf, inne zók mit ee klee löksjke dri, haosplek woa gaar nieks aa is, bókse die heij en doa ee bietje rafele. Vuër in de koel is dat ummer nog gód genóg en óch vuër heem a g'n hoes um in d'r gaad te wirke. Dat is mien mening. En wenste noe nog nit wits wieste vuër diene zoeën óp ing billige maneer ing garaasj kans bówe, da kan ich dich nit mieë helpe.

Och ja, dat woar ich bouw v'rgeëte: "Kanste mich nit an inne sjakelaar helpe. Ich han 't lich in de garaasj zoeëwiet veëdig bis óp d'r sjakelaar noa. Wens doe inne vuër mich has, da koeët ich ins kieke of die lamp óch waal brent die ich vurrige weëk beij inne dreksemmer ha vónge. De vrouw va mich wool al mit mich wedde vuër ing segar, dat ze kapot woar. De lúj werpe doch ging lamp voet die nog brent. Mar ich weet wal beëter. De wónger zint nog lang nit de welt oet."

Oet 't kirkróatsjer plat, durch W. Ritzerfeld, bewirkt door Wiel Packbiers.

*Embleem
Ondergrondse Vakschool*

TER NAGEDACHTENIS AAN:

Jetze Blaauw,
geb. 19-11-'19,

Willem Hubert Jozef Boltong,
geb. 26-9-'16,

Joseph Renerus Gulpen,
geb. 23-2-'92,

Nicolaas Habets,
geb. 22-7-'13,

Willem Jansen,
geb. 19-12-'97,

Hubertus Edmond Rimmel,
geb. 26-9-'93,

Jan Gustaaf Schiffelers,
geb. 14-10-'16,

Hubertus Johannes Michiel Smeets,
geb. 7-9-'13,

slachtoffers van 't mijnongeval op Staatsmijn Wilhelmina
te Terwinselen op Zaterdag 6 Juli 1946.

*

Wat ik doe, begrijpt ge nu nog niet, maar later zult
ge het inzien. Joh. 13. 7.

Weest ook gij bereid, want de Menschenzoon komt
op een onverwacht uur. Luc. 12. 40.

Wie den Heer vreest, hem gaat het wel bij zijn levens-
einde. Eccles. 1. 13.

Vertrouw volhardend op God en geef u geheel aan
Hem over: niets laat Hij met u gebeuren, wat niet
nuttig voor u is. St. Augustinus.

Ik ben de verrijzenis en het leven. Wie in Mij ge-
looft, zal leven, ook al is hij gestorven. Mt. 11. 25.

*

Gedenk, Heer, uw dienaren, die ons zijn voorgegaan
met het teeken des geloofs . . . Wil hun en allen, die
in Christus rusten, smeeke wij, de plaats van ver-
kwikking, licht en vrede verleenen. Door denzelfden
Christus, onzen Heer. Amen.

Nieuws uit Kerkrade.

Droeve plechtigheid.

Heden ochtend werd onder vele blijken van deelname
ter aarde besteld het stoffelijk overschot van den
mijnwerker P. J. Schlijper, op zoo'n droevige wijze
in een mijn te Alsdorf om het leven gekomen. Tal
van kransen van levende bloemen werden op het graf
gelegd.

JEZUS! MARIA! JOZEF!

Bid voor de ziel van zaliger
de Heer

SIMON-FREDERIKS

Hij werd geboren te Heerlen, den 20 Nov.
1893 en overleed, plotseling 18 October
1935 tengevolge van een ongeval op de
Oranje-Nassau Mijn II te Schaesberg.

Zijn godvruchtige levenswandel geeft
ons de zoete hoop dat God hem genadig
was na zijn dood. Deze gedachte zij de
troost van zijn Familie en zijn Vrienden.

Roem niet op den dag van morgen, want
ge weet niet wat morgen brengen zal.

Hij was een rechtschapen man. De goed-
heid, de rechtzinnigheid en de waarheid
regelden al zijne werken, daarom was hij
bemind bij God en de menschen en is zijne
nagedachtenis in zegening. (Eccl. 45. 1.)

Gelukkig de mensch, die in het leven
zoodanig tracht te zijn gelijk hij in den
dood wenschte bevonden te worden.

Laten we bidden voor de rust zijner ziel.

Allerheiligst Hart van Jezus, ontferm U
onzer.

O Maria, zonder zonde ontvangen bid
voor ons die onze toevlucht tot U nemen.

Heer geef hem de eeuwige rust en het
eeuwig licht verlichte hem.

„Dat hij ruste in vrede.

Mijn Jezus, barmhartigheid! (300 d. afl.)

Jezus † Maria † Jozef

In Uwe gebeden wordt aanbevolen de ziel
van zaliger

Johan Michael Scholtes

Geboren te Nieuwenhagen 21 Dec. 1919 en
door een treurig ongeval op de Mijn Laura
te Eligelshoven plotseling uit het leven weg-
gerukt 13 Oct. 1948.

Aan zijn plicht en zijn werk, dat hij steeds
met nauwgezette ijver vervulde, verraste hem
de dood en ontrukte hem aan de liefde van zijn
moeder, voor wie hij steeds een trouw kind was.
„Dit is het grootste gebod in de wet” zo zeide
Christus „Gij zult Uw naasten beminnen gelijk
U zelf”. Dit gebod was deze overledene dier-
baar. Voor zijn oude moeder was hij een zorg-
zaam kind. Zij verliest in hem een steun op
haar oude dag. Met hem overlegde zij, met
hem besprak zij alles. Maar zo klinkt U van
de overzijde van het graf toe: „Moeder van
uit de hemel blijf ik voor U zorgen”.
Maar naast de liefde voor zijn moeder kwam
zijn behulpzaamheid voor eenieder met wie hij
omging. Voor eenieder voorkomend, voor
eenieder behulpzaam, offerde hij zich altijd
op en deed overal nauwgezet zijn plicht.
God dienen bestond bij hem niet alleen in ge-
bed maar in alles wat hij deed. Zijn werk,
zijn ontspanning alles was bij hem - God
dienen. Daarom kunnen we over hem, al is
zijn dood plotseling geweest, gerust zijn.
Lieve moeder, familie en bekenden onze
liefde en vriendschap mag niet eindigen met
de dood. Van bij God zal ik met U blijven.
Blijft gij voor mij bidden opdat ik spoedig bij
God de eeuwige rust moge vinden.

Mijn Jezus barmhartigheid.

Bij veel limburgse families uit de oostelijke mijnstreek was de mijn de enige werkgever.

Bij de onderstaande familie Haan-Logister waren alle zoons werkzaam op de mijn Laura.

Haan, Mathijs Jozeph, Arbeider, Mijnwerker; *12.07.1865

Nieuwenhagen; ~12.07.1865 Nieuwenhagen; +25.05.1943 Nieuwenhagen;

■Nieuwenhagerheide

Vader : Haan, Johan Joseph, m; *03.08.1832

Nieuwenhagen; ~03.08.1832 Nieuwenhagen; +16.05.1903 Nieuwenhagen

Moeder: Schwakhoven, Maria Catharina, f; *18.03.1823 Venray;

+27.03.1896 Nieuwenhagen

Logister, Maria Hubertina, f; *10.07.1867 Nieuwenhagen; +31.07.1951

Nieuwenhagen; ■Nieuwenhagerheide

Vader : Logister, Paulus, m

Moeder: Konsten, Maria Hubertina,

***Huwelijk BS∞13.11.1891 Nieuwenhagen; K∞16.11.1891
Nieuwenhagen***

1. Haan, Joannes Josephus, Houwer *28.07.1892 Nieuwenhagen;

~28.07.1892 Nieuwenhagen; +29.10.1981 Brunssum;

■Nieuwenhagerheide

BS∞10.09.1920 Nieuwenhagen Keeren, Anna Josepha

2. Haan, Maria Christina, *07.02.1894 Nieuwenhagen; ~07.02.1894

Nieuwenhagen BS∞16.06.1922 Nieuwenhagen Spijkers, Theodorus

3. Haan, Maria Elisabeth, *02.10.1895 Nieuwenhagen; ~03.10.1895

Nieuwenhagen; +01.05.1973 Kerkrade

K∞23.07.1932 Limmel Menten, Gerard

4. Haan, Herman Joseph, Houwer *02.01.1898 Nieuwenhagen;

~04.01.1898 Nieuwenhagen; +30.06.1976 Heerlen; ■Nieuwenhagerheide

BS∞ . . Kremers, Anna

5. Haan, Lodewijk, Houwer ; *22.03.1900 Nieuwenhagen; ~24.03.1900 Nieuwenhagen; +29.08.1976 Heerlen; ■Nieuwenhagerheide BS∞31.12.1925 Nieuwenhagen Snippe, Hellechien

6. Haan, Johan Leopold, Mijnwerker; *12.08.1902 Nieuwenhagen; ~13.08.1902 Nieuwenhagen; +04.05.1979 Nieuwenhagen; ■Nieuwenhagerheide BS∞31.05.1924 Nieuwenhagen Snippe, Rensje

7. Haan, Maria Hubertina, *10.09.1904 Nieuwenhagen; +22.12.1984 Nieuwenhagen S∞18.11.1927 Nieuwenhagen Theunissen, Albert Joseph Hubert

8. Haan, Johan Hendrik, Houwer *30.11.1906 Nieuwenhagen; ~02.12.1906 Nieuwenhagen; +14.02.1979 Heerlen BS∞ . . . Wijnen, Hubertina Gertrud

9. Haan, Anna Maria Gertrud, *29.01.1909 Nieuwenhagen; ~31.01.1909 Nieuwenhagen; +05.05.1991 ; ■Nieuwenhagerheide BS∞09.07.1937 Nieuwenhagen Wijnen, Pieter Joseph

10. Haan, Joseph Wijnand, Sleper *03.05.1911 Nieuwenhagen; ~04.05.1911 Nieuwenhagen; +13.02.1993 Heerlen K∞17.05.1943 Dautzenberg, Maria Anna

VIEFENTWINTIG JOAR NOA DE LETSTE SJIECH.

Wat zint die joare al wer vlot vrgaange,
wie ich de letste kieër mit d'r bleek vuër d'r körf ha gesjtaange,
mit d'r gedanke, huj makste de letste sjiech
en wenste sjtraks boave boave kuns, da haste vuër ummer
sjiech.

Da kanste dich d'r pungel i-pakke en noa heem goa,
da biste nit mieë nuëdig, de koel geet tów, mit wirke is 't gedoa.

Mar noe, noa viefentwintig joar, geet mich wer van alles durch
d'r kop,

viefendrissig joar sjravele óngeni en boavenóp.

Dat woar nit zoeë mar get, mar ee groeët sjtuk va mie leëve,
woa-i ich 't beste va mich zelve ha mótte geëve.

Ee hoeëg of ee lieëg flöts, doa woeëd nit noa gevraagd,
't sjtuk moeët droet,

doe hesjet 't dra, óp d'ruk of óp de knij-je en nieks va,
sjeij ins effe oet.

Gesjwit wie inne beer wenste ing ganse sjiech uëver geneëd
houws

gekroape,

gidderinne vrwunsjt, gevloekt en gesakkerd went dich inne d'r
bleëk houw oet gezoape.

Gesjraveld um mar d'r akkoed te hoale,

angesj v'rdenetste nieks, doa hesjet 't joa ummer koale, koale.

En woar d'r v'rdeens ins get sjmaal oetgevalle,

da woar 't in de buës ermood troef,

en da bloof nieks angesj uëver,

bis d'r oetgank, 't mieëtste mar óp d'r poef.

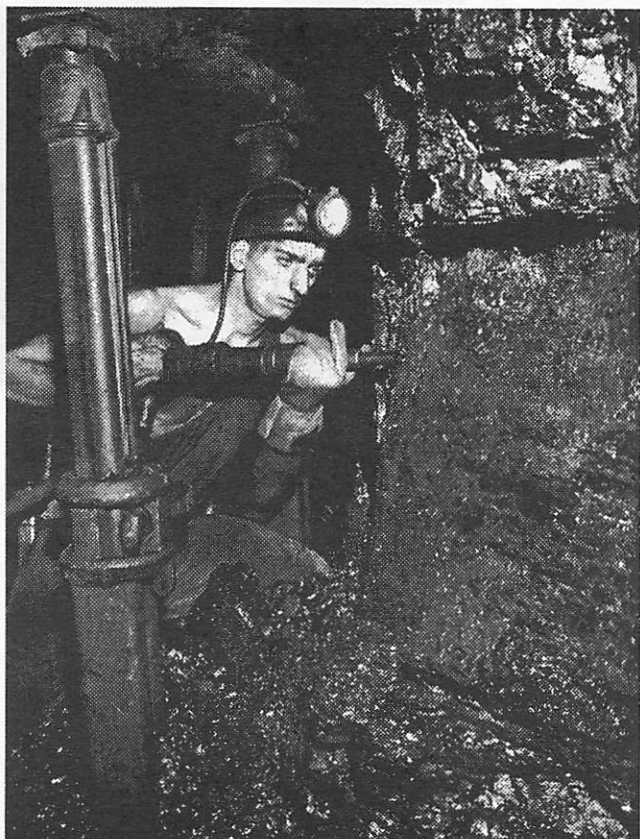
Mar noe achteraaft, ich bin God zij dank nog ummer doa,
't hat mich al mit al nit sjlech gegaange.
Mennige koempel evvel, hat 't veuël sjlechter gegaange,
went d'r berg in d'r peiler 't houw begeëve
en ee eng maket an ee döks nog jónk leëve.
Op d'r Hergot hant vier gesjoebt, mar óch gebeënt, noeëts
mieë,
woar dat nuëdig, woarum moeët dat noe zieë?

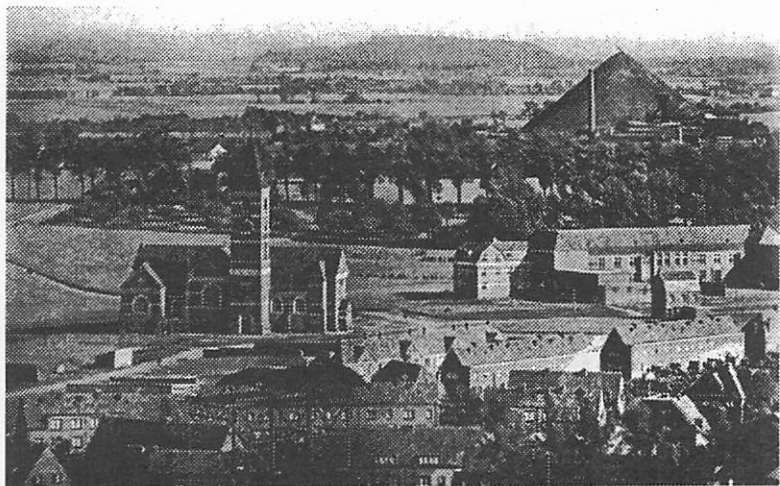
Noeëts kan ich óch vrgeëte die Hillige Nach,
wie vier zoeë sjwat wie de duvele hant gezónge 't Sjtille Nach.
Ing paus hant i-gelag en in d'r sjtoeët hant gezeëte,
um ins an d'r kaffe te zouwele en ing bóttram te eëte.
Mar dat is vrbeij, de koel is al lang tów,
noeëts zal dat mieë gebuëre.
Doa óngeni is nieks mieë,
doa zal noeëts mieë inne ee krisliedje huëre.

Van dat kuërke óngeni oet die nach is ginne mieë doa,
egentllich zint die allenuij veuël te vreug mótte goa.
En doch woare 't allenuij sjterke keëls,
mar d'r sjtub kreeg ze óp de knij-je
en hat hön richtig d'r oam aafgesjni-je.
Neë, dat houwe ze nit vrdeent,
woar 't dat noe weëd?
Ich houw hön doch wal get beëtesj gegund
wie ing plaatsj ónger d'r drek i geneëd.

Wil Packbiers

Koempel Sjeng, koempel Sjeng
wirkloos zint noe dieng groëte heng
koempel Sjeng biet op dieng teng
want d'r ondergronder
bliet toch d'r erme donder

Groeten uit Terwinselen. Panorama

Sjtieger, kin ich bottere? Gowwe appetiet!

Huuësj noe niëmes knottere, ginne hat mië tied

Op enne bussjel sjpitse zitte ze neëvenee

Woëste wirks, doa itse, d'r bleëk tussje de bee

Wat haste op et broëd, Sjef? Kluutedrek mit Sjlaam

Gèf mich die van dich, Sjtef, ich han koalevlaam

Koelpiet, koalepiet, doevepiet

Pas op dat dich de kat neet kriet

Koelpiet, koalepiet, doevepiet

Went die dich in d'r pungel sjiet

Biste alle doeve kwiet

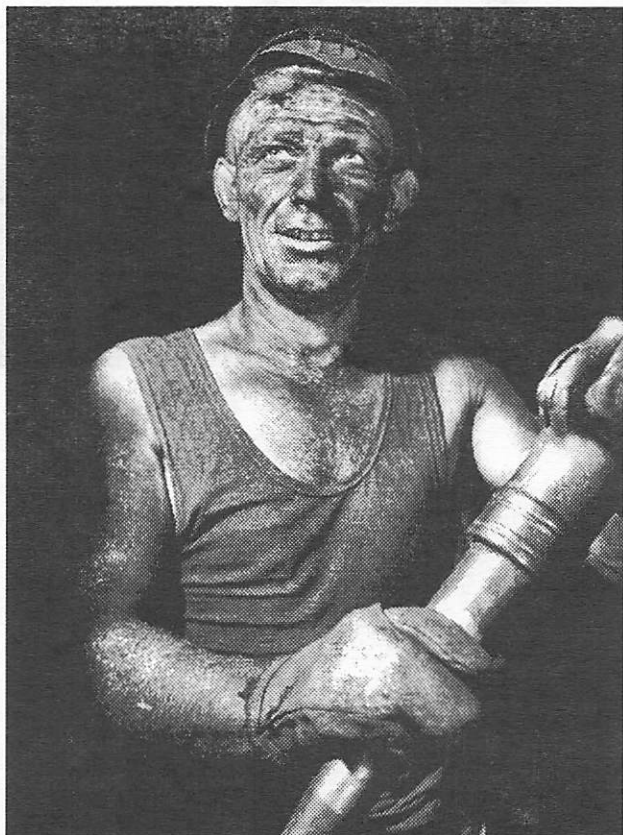
Woar dāt enne held?

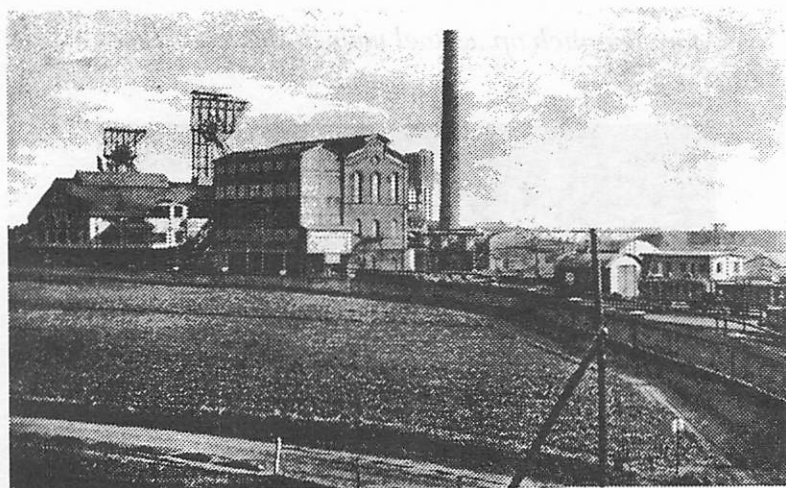
weë zal et os zage?

D'r koelmaan deë dach doa neet deep uevernoa

Heë hat waal mit sjtolz ziene pungel gedrage

Mar zien plich op de koel ummer einfach gedoa

SCHAESBERG

Koienmijn Oranje-Nassau II

St. Barbara, patrones (beschermheilige) van o. a. de mijnwerkers

St. Barbara is een legendarische heilige, deze maagd en martelares wordt vereerd met bijzondere toewijding in de Latijnse, Griekse, Moskovitische en Syrische kalenders. Van haar leven is vrijwel niets met zekerheid te zeggen. Volgens de legende was ze de dochter van een zeer aanzienlijk heidens edelman, Dioscurus genaamd. Barbara leefde in de 3e eeuw in Nicomedië, gelegen aan de zee van Marmora, in Klein-Azië het huidige Turkije. Als intelligente jonge vrouw raakt ze geïnteresseerd in de Christelijke leer. Ze schrijft een brief aan de wijze Origenes met diverse vragen omtrent dit geloof, waarop deze een priester Valentinus genaamd, naar haar toestuurt. Valentinus wordt onder het mom van dokter toegelaten. Barbara raakt zo overtuigd, dat ze zich door deze priester laat dopen. Haar vader heeft intussen een huwelijk voor haar gearrangeerd. Barbara weigert dit door haar vader opgedrongen huwelijk en wordt daarom opgesloten in een toren. Deze toren was overigens niet als gevangenis te beschouwen, maar als een luxe verblijf voorzien van alle comfort. De bedoeling was haar op deze wijze te vrijwaren voor ongewenst gezelschap en haar alleen in aanraking te doen komen met speciaal daarvoor uitgekozen personen.

Barbara laat een derde raam aanbrengen in de torenkamer om zo voortdurend aan Gods Drievuldigheid te denken. Haar vader wordt hierover zó kwaad, dat hij haar wegens vaderlijke ongehoorzaamheid laat veroordelen door een heidens rechter. Ze vlucht, maar wordt verraden door een schaapherder en weer gevangen genomen.

Dan volgen vele vreselijke martelingen; geselingen met knuppels, roeden en fakkels. Barbara doorstaat alles en blijft haar geloof standvastig getrouw. Tenslotte wordt ze in het jaar 306 door haar vader met een zwaard onthoofd. Maar deze ontloopt zijn straf niet en wordt na zijn wandaad dodelijk door een bliksemstraal getroffen.

Sinds het uitvinden van de kunstmatige bliksem en donderslag: het buskruit, is Barbara patrones van de mensen die in hun beroep met springstof of buskruit om moeten gaan.

In het begin van de 17e eeuw wordt buskruit voor vredesdoeleinden en voor het eerst in de ondergrondse werken gebruikt om gangen te drijven en vooral ook om erts los te schieten.

De verering van de heilige martelares heeft lang in het teken gestaan van de patrones tegen een plotselinge en daarom onvoorbereide dood.

Toen springstof in het moderne mijnbedrijf ook steeds meer gebruikt werd kreeg Barbara haar speciale rol van beschermvrouwe van de mijnwerkers.

Andere heiligen, mannelijke en vrouwelijke, hebben eerder die rol vervuld.

De heiligen Andreas, Leonardus, Anna en Catharina behoren daartoe. Eerst in de negentiende eeuw werden zij door de heilige Barbara verdrongen.

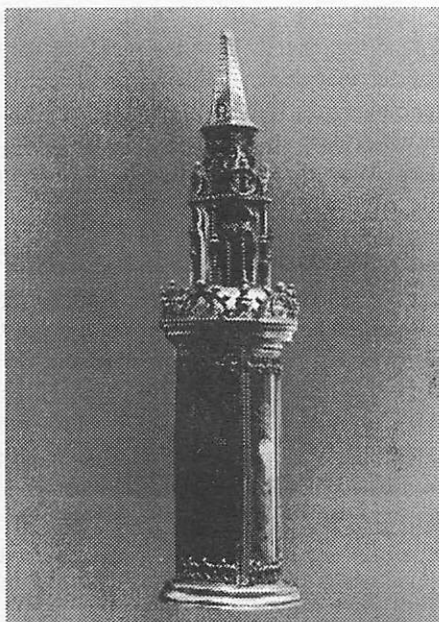
Andere beroepsgroepen (gilden) die haar tot patrones hebben uitgeroepen zijn: architecten, bouwvakkers, kopergieters, klokkeluiders, koks, slaggers, doodgravers, gevangenen, brandweerlieden en soldaten.

Ook wordt ze vaak aangeroepen voor een vredig stervensuur.

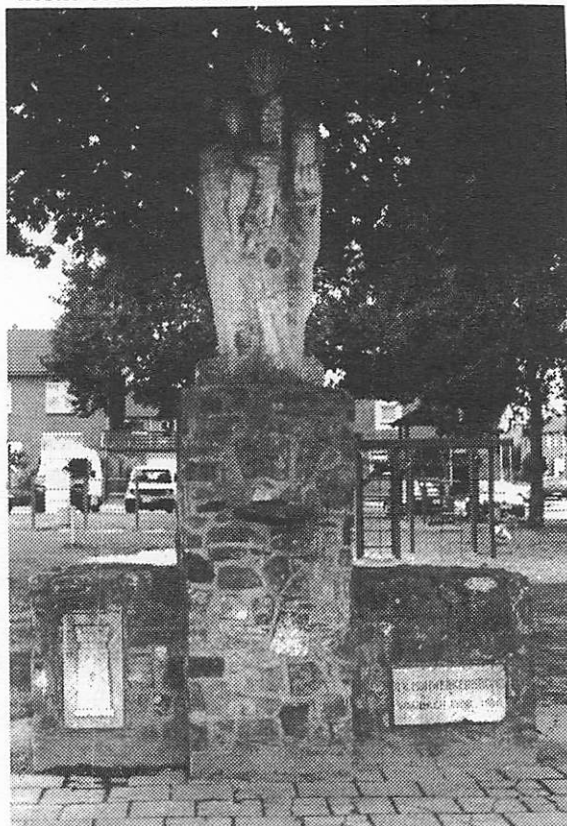
Haar relikwieën zijn lang bewaard in de San Marco te Venetië; later zijn ze naar Torcello gebracht, alwaar ze in de Kerk van Johannes de Evangelist rusten.

Reliekhouders H. Barbara

In Maastricht bevindt zich in de schatkamer van de Basiliek O.L. Vrouw Sterre der Zee een indrukwekkend zilveren reliekhouders in de vorm van een 29 cm hoge toren bestaande uit drie etage's. De reliekhouders komt uit de 15/16 eeuw en er worden relikwieën van hoofd en wang van de H. Barbara in bewaard.

In de kunst wordt Barbara als knappe jonge vrouw afgebeeld met een palmtak (symbool van martelaarschap) en of een kroon, een kelk met hostie of het zwaard waarmee ze om het leven werd gebracht. Het meest

gangbare attribuut is echter de toren met drie ramen waarin ze gevangen zat. Het aantal ramen slaat op haar geloof in de heilige Drieëenheid.

Babarabeeld in Waubach

Bij gelegenheid van het gouden jubileum van de afdeling Waubach van de Nederlandse Katholieke

Mijnwerkersbond op 28 september 1958 werd dit beeld van de H. Barbara onthuld. Het is een ontwerp van de bekende beeldhouwer en schilder Gène Eggen.

Op een paneel in het rijksmuseum Catharijneconvent in Utrecht verkeert ze in het gezelschap van de heilige Catharina, met wie ze wel vaker samen is afgebeeld.

St. Barbara was in de Middeleeuwen een zeer geliefde heilige. Ze hoorde bij de 14 zogenoemde noodhelpers: heiligen die je in grote nood kon aanroepen. Tot de noodhelpers worden volgende heiligen gerekend:

- Achatius (8mei)
- Aegidius (1 september)

- Barbara (4 december)
- Blasius (3 februari)
- Catharina van Alexandrië (25 november)
- Christophorus (25 juli)
- Cyriacus (8 augustus)
- Dionysius van Parijs (9 oktober)
- Erasmus (2 juni)
- Eustachius (20 september)
- Georgius (23 april)
- Margaretha van Antiochië (20 juli)
- Pantaleon (27 juli)
- Vitus (15 juni)

Barbara parochie Kakert

In opdracht van pastoor Schatten wordt in 1929 de voorbereiding tot het creëren van een nieuwe parochie in de Kakert gegeven aan de toenmalige kapelaan Poels van de Petrus en Paulus parochie. Eerst in 1935 werd een noodkapel in een pand aan de Dr. Poelsstraat ingericht voor het houden van de zondagsmis. Palmzondag 5 april 1936 beschikte de toekomstige parochie Kakert over een noodkerk aan de Moltweg. Op 9 september 1937 werd door bisschop Mgr. G. Lemmens van Roermond de bevestiging van het rectoraat Kakert gegeven met als officiële naam Auxiliaire (Hulp) Kerk van de H. Barbara te Kakert-Schaesberg. Op een door de familie Debije in 1951 geschonken perceel werd op 15 februari 1952 de eerste spade in de grond gestoken voor de nieuwe kerk. Op 27 april 1952 legde de eerste rector, toen deken Poels, de eerste steen. Op 16 november 1952 kon de nieuwe kerk worden ingezegend. Op 18 november 1956 werd de toenmalige rector door deken Mertens geïnstalleerd als pastoor en werd de kerkgemeenschap Kakert een zelfstandige parochie.

Andere in Limburg aan de Heilige Barbara toegewijde parochies bevinden zich in: Treebeek-Brunssum, Geleen, Tungalroy-Weert, Scheulder-Margraten, Valkenburg aan de Geul (tevens H. Nicolaas), Griendtsveen en Leveroy.

Barbarakapel Palemig

Deze uit 1670 daterende kapel werd onlangs gerestaureerd.

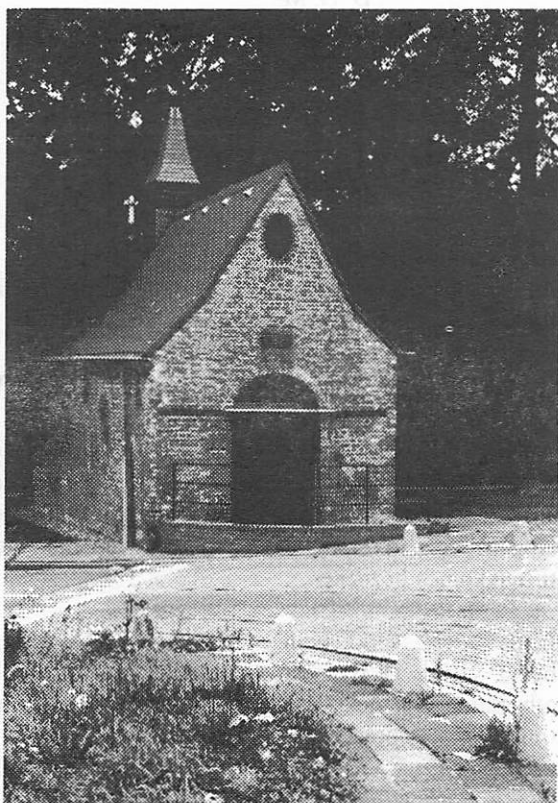
Het startsein werd, hoe kan het ook anders, gegeven op de feestdag van de heilige Barbara *4 december 1997*.

Na de zelfstandigwording van de heerlijkheid

Schaesberg ten opzichte van Heerlen en na de toewijzing aan Spanje bij het Partagetractaat in 1661, legde Johan Frederik

(toenmalig heer van Schaesberg) al de grondslagen voor de parochiekerk

Petrus en Paulus en bouwde ook de kapel van Leenhof (tussen 1637 en

1647) en de kapel van Palemig (1668/1670). De kapel is het tastbare bewijs van het feit dat Johan Frederik, die in 1637 werd verheven tot erfelijk vrijheer en vanaf die tijd de titel van baron ging voeren, het gebied Schaesberg uit Staatse (dus protestantse) handen wist te houden. De kapel werd in de 18e eeuw vergroot en gewijzigd in de eerste helft van de 19e eeuw. De kapel hoorde bij het verderop liggende kasteel Schaesberg waarvan slechts enkele resten van muren bewaard zijn gebleven, die nauwelijks de naam van ruïne verdienen.

Boven de entree van de kapel bevindt zich een gevelsteen waarop de volgende tekst staat:

D O M
ET S BARBARAE
BARBARA SIS PRAES
TO FINIS DVM
SPICVLA FLGVNT
P. D. B. D. S.

De vertaling luidt als volgt:

Aan de allergrootste en beste God en de heilige Barbara (gewijd).

Barbara, moge jij aanwezig zijn wanneer men de speren van de dood hecht (in ons lijf).

Uit het chronogram kunnen wij het bouwjaar **IIDVMICVLV** 1670 ontcijferen.

Palemig behoort momenteel tot de parochie Schandelen. De kerkelijke band met de dekenale kerk waartoe Palemig behoorde is verbroken. Met Allerheiligen kan men nog een aantal oude Palemigers op het kerkhof te Schaesberg aantreffen, die de graven van hun bloedverwanten die er rusten komen bezoeken.

In de meeste kerkgebouwen, zeker in de 'Mijnstreek', vinden we een beeld van de H. Barbara. Schilderingen of glas in lood ramen met haar afbeelding zijn ook vaak te bewonderen. In de basiliek van Meerssen treffen we een prachtig Barbara-altaar aan.

Het St. Barbara-altaar in de Basiliek te Meerssen.

In 1621 werd de eerste Barbarakapel ingericht, speciaal voor de toen opgerichte schutterij. In 1747 werd, nadat de kerk door een storm was geteisterd, deze kapel weer dichtgemetseld en verder gebruikt als opslagplaats voor attributen. Omstreeks 1880 werd dit gedeelte weer bij de kerk gevoegd. Opvallend is de pilaar die we daar aantreffen en die in tegenstelling tot de andere pilaren is opgetrokken uit Savonière-steen. Deze pilaar was vroeger onderdeel van een muur. Het altaar staat aan de epistelzijde van de Basiliek te Meerssen. Gelegen aan de rand van het Zuid-Limburgs mijnbekken was Meerssen een gemeente die zeer veel mijnwerkers huisvestte.

De Barbara-verering stamt echter van een veel oudere datum, aangezien de werkers in de mergelgroeven rond Meerssen door hun werk, dat verwant is aan de kolenmijnbouw, reeds vroeg Barbara als patrones hebben genomen. Vandaar dat het altaar in voortdurende en bijzondere belangstelling van de mergelarbeiders, mijnwerkers en vooral van hun echtgenoten stond.

In het midden staat een prachtig uit hout gesneden Barbarabeeld van ± 60 cm hoog. Het beeld uit omstreeks 1500 is gepolychromeerd en van een onbekende

meester uit de nederrijnse school. Het beeld stamt vermoedelijk uit de streek van Emmerich-Kleef.

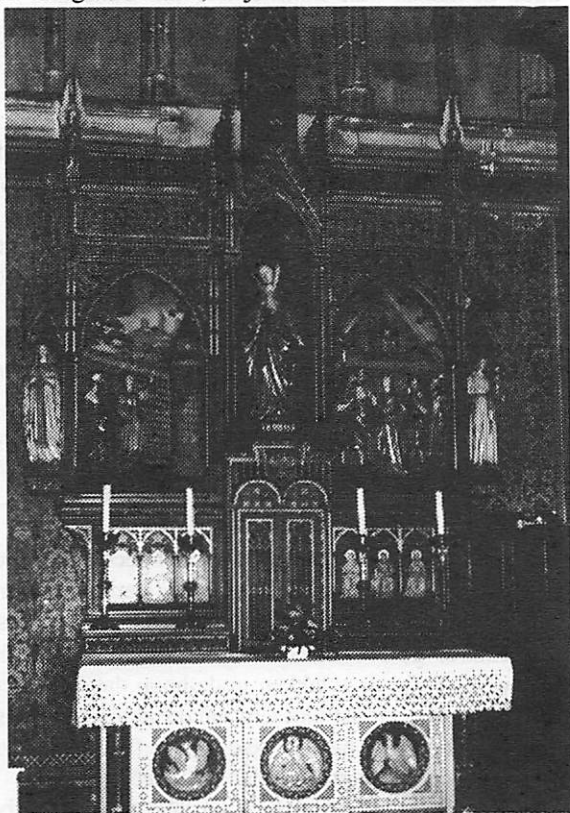
Het altaar, een werkstuk uit de Neo-Gotiek bevat een tweetal

zijpanelen, waarvan het linker paneel ons het moment toont waarop Barbara in

een toren wordt opgesloten en het rechter paneel ons haar laatste gang naar de terechtstelling toont.

Onder de panelen bevinden zich schilderijen van heiligen. Onder het linker paneel van St. Catharina, St. Lucia en St. Cecilia en onder het rechter paneel van St. Agatha, St. Agnes en St. Anastasia.

Door de sterke uitbreiding van de mijnen in de twintiger jaren ontstond een gebrek aan arbeiders. Door de oorlog waren vele arbeiders in het

Noorden van Nederland werkeloos geworden zij stroomden naar Zuid-Limburg en werden mijnwerker. Belgen die hier geïnterneerd waren, gingen op de mijnen werken. Ontstellend hoog was echter het aantal ongeschoolde arbeidskrachten. Later werd de toestand enigszins beter door de komst van mijnwerkers uit Duitsland, Polen, het toenmalige Joegoslavië en andere landen. Door de komst van deze vreemdelingen werd de verering van Barbara ook intensiever.

Een merkwaardige traditie kwam in Limburg voor. Het gebruik stond bekend als Sinte-Berb. Ze werd beschouwd als de huishoudster van Sinterklaas. Samen met hem bracht ze geschenken rond. In de weken voorafgaande aan het cadeautjesfeest ging ze overal kijken of de kinderen wel braaf waren geweest. Was dat het geval, dan schonk ze zogenaamde 'tartepommen' (appeltaartjes), die ze op de onmogelijkste plaatsen wegstopte.

De heilige Barbara speelt ook een rol in een keur aan weerspreuken. Als ze het wil, kan ze de vrieskou een tijdje teniet doen: "Als Sint-Barbara wil, staat de vriezeman stil."

Omdat het begin december kan sneeuwen, vriezen, stormen en ijzelen tegelijk, heet het in een gezegde: "Op Sint-Barbara is het weer soms barbarabaars." Sneeuw mag niet worden uitgesloten, want: "Sint-Barbara gaat met een wit kleed naar het bal."

Op het patroonsfeest van Barbara op 4 december werden en worden nog in veel gezinnen (vooral in Oostenrijk) 'Barbara takken' in een vaas gezet. Dragen deze fruitboomtakken (kersen) met Kerstmis bloesem dan brengt dit geluk en gezondheid. In Oetz in Tirol (Oostenrijk) hangt men briefjes met wensen aan deze takken in de hoop dat deze wensen vervuld worden als er op 24 december bloesem aan de takken te zien is.

Barbara komt van het Griekse woord 'barbaros' (vreemd, buitenlands). De naam is te vertalen als 'de vreemdelinge'. Voornamen hiervan afgeleid zijn: Babette, Babs. Achternamen: Barbee, Barber, Barbie, Berben, Berbers.

Het feest van St. Barbara werd in 1969 van de Roomse kalender geschrapt.

Wiel M.H. Miséré
SCHAESBERG

Bruinkoolconcessie "Paul" te Ubach over Worms

Bij Koninklijk Besluit van 6 juli 1959 no. 51, gepubliceerd in de staatscourant van 3 september 1959 no. 170, werd aan de Naamloze Vennootschap "Maatschappij tot Exploitatie van Bruinkolenvelden Carisborg", gevestigd te Rotterdam, een concessie verleend voor het ontginnen van bruinkool over een oppervlakte van ongeveer 44 ha. De concessie was gelegen te Rimburg binnen de gemeente Ubach over Worms.

Op 21, 22 en 23 december 1959 en 4 en 5 januari 1960 werden in het bijzijn van de heren:

1.
Versteijnen,
Johannes,
Mijnmeter bij het
Staatstoezicht op
de Mijnen, door
de Inspecteur-
Generaal der
Mijnen daartoe
aangewezen;
en 2.

Crasborn, Jacobus,
Renier, Peter,
mijnmeter,
optredende voor
de Naamloze
Vennootschap
Maatschappij tot
Exploitatie van
Bruinkolenvelden

Carisborg en deze Maatschappij vertegenwoordigende, 10 betonnen grenspalen en één grensbuis geplaatst en ingemeten.

De grenspalen zijn alle aan de voorzijde voorzien van MC (Maatschappij Carisborg) en Paul (naam concessie) en van een Romeins cijfer bv VII (nummer grenspaal). Grenspaal (Hoekpaal) VII is gelegen in het systeem van de Rijksdriehoekmeting met de coördinaten: $x = +48.236,04$ en $y = -138.695,25$ nader omschreven als liggende in de gemeente Ubach over Worms, sectie B, zijnde het snijpunt van het verlengde van de rechte lijn tussen het noord-oostelijk hoekpunt van perceel no. 1881 en het zuid-oostelijk hoekpunt van perceel no. 1218, met de zuidgrens van perceel no. 2499.

Deze grenssteen is momenteel nog te zien en is gelegen langs de Rimbürgerweg, tegenover huisnummer 210. (zie foto vorige pagina)

Tegen de aanvraag van deze concessie werden 16 bezwaarschriften ingediend:

1. Bezwaarschrift van A.P.K. Simons te Ubach over Worms, dd. 19 juli 1957.

2. Brief van Th.Fr.J. Coumans te Kerkrade, dd. 23 juli 1957.

3. Brief van Th.Fr.J. Coumans te Kerkrade, ten dele handelende in zijn hoedanigheid van curator over Mej. M.E.C. Melchers, dd. 23 juli 1957.

4. Bezwaarschrift van de Stichting "Het Limburgsch Landschap" dd. 11 september 1957.

5. Bezwaarschrift van P.M.J.L.J. Gadiot, te Heerlen dd. 20 september 1957.

6. Bezwaarschrift van de Weduwe W. Gadiot-Eussen, mede handelend namens haar drie kinderen, dd. 23 september 1957.

7. Brief van de Directeur van de Rijksdienst van het Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort, dd. 24 september 1957.

8. Bezwaarschrift van Burgemeester en Wethouders van Ubach over Worms, dd. 24 september 1957.

9. Bezwaarschrift van de heer Directeur van het Staatsbosbeheer te Utrecht, dd. 27 september 1957.

10. Bezwaarschrift van N.J.M. Kallen en 24 anderen dd. 29 september 1957.

11. Bezwaarschrift van W.P. Theewissen en 76 anderen dd. 1 oktober 1957.

12. Bezwaarschrift van de Maatschappij tot Exploitatie van de steenkolenmijnen Laura & Vereeniging dd. 1 oktober 1957.

13. Bezwaarschrift van Burgemeester en Wethouders van Nieuwenhagen, dd. 2 oktober 1957.

14. Bezwaarschrift van de Limburgse Land en Tuinbouwbond, dd. 4 oktober 1957.

15. Bezwaarschrift van de Contact-Commissie voor Natuur en Landschapsbescherming, dd. 5 oktober 1957.

16. Bezwaarschrift van P.J. Gerards-Wintgens te Ubach over Worms, ongedateerd.

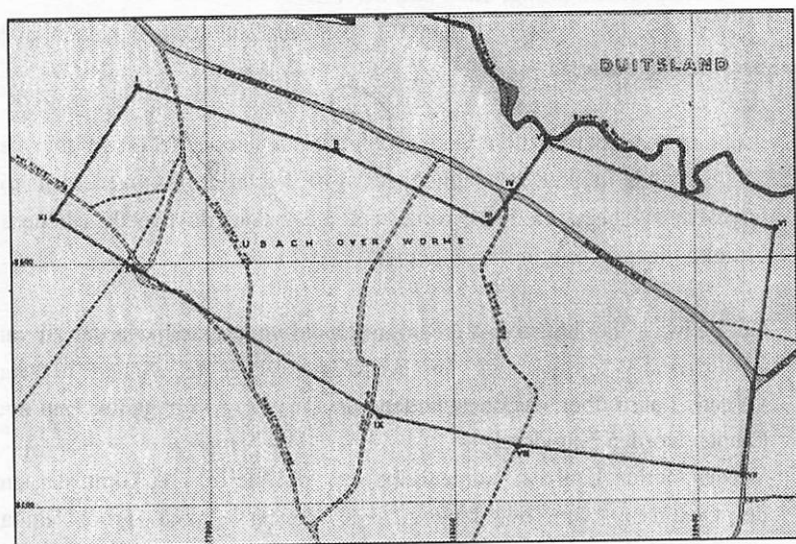
Aan deze bezwaarschriften werd grotendeels tegemoet gekomen door het aangevraagde gebied van ongeveer 140 hectaren te verkleinen tot ongeveer 44 hectaren. Ook werd niet toegestaan de tweede (diepere) bruinkoollaag in ontginning te nemen.

Het bezwaar van Laura & Vereeniging hield voornamelijk in dat zij van de Provincie toestemming had verkregen water te winnen hetgeen volgens Laura door werkzaamheden van Carisborg in negatieve zin zou kunnen worden beïnvloed.

Verder merkte Laura & Vereeniging op: "dat hierbij nog komt, dat aan de Oostgrens van de aangevraagde concessie een groot aantal personeelsleden, beampten en arbeiders, van Laura & Vereeniging woonachtig is. Het werken in drie diensten, elk van acht uur per dag, heeft ten gevolge, dat steeds een aantal personeelsleden overdag slaapt. Uiteraard is hiervoor een rustige omgeving een absolute noodzaak, en

mede daarom hebben velen het landelijke Rimbürg tot woonplaats gekozen. Uit het door Laura & Vereeniging reeds sedert jaren gevoerde woningbeleid moge blijken, dat hiermede een bedrijfsbelang van de eerste rang gemoeid is. Talrijke beambten en arbeiders hebben ook de door Laura & Vereeniging geboden gelegenheid tot eigenbouw gerealiseerd in de directe nabijheid van de thans aangevraagde concessie. Indien deze metterdaad tot ontginning zou komen, zal het voortdurend af en aanrijden van vrachtauto's en het lawaai van bulldozers, excavateurs en grijpers ten gevolge hebben, dat de rust in de omgeving definitief wordt verstoord. Daarenboven zal door de ontginning een rijk natuurschoon-gebied verloren gaan".

Dat heel wat natuurschoon verloren zou zijn gegaan is duidelijk gezien de wetenschap dat ter plaatse 4 840 630 m3 grond verplaatst had

Overzichtskaart bruinkoolconcessie "Paul" te Ubach over Worms

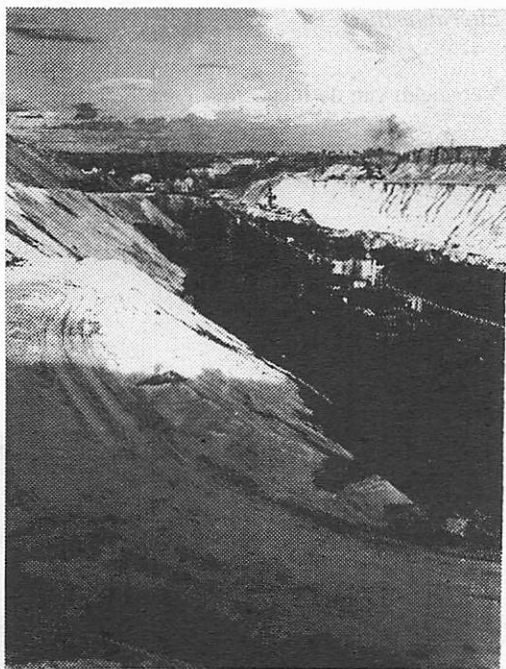
moeten worden om 785 880 m3 bruinkool te ontginnen. De bruinkoollaag varieerde sterk, de dikste laag bedroeg 11,90m. Deze laag

bevatte echter een zandlens van 1,11m dik en bestond uit zandige bruinkool met een dikte van 2,04 meter. De gemiddelde laagdikte van de bruinkool bedroeg 5,77 meter, aangetoond door de 15 boringen die ter plaatse waren geslagen.

Aangezien de concessie niet tijdig kon worden ontsloten en de exploitatie in de groeve Anna te Haanrade (zie foto) teneinde liep moest de N.V. Carisborg haar behoefte aan bruinkool voor haar brikettenfabriek elders dekken.

Dit leidde tot het betrekken van bruinkool uit een in Duitsland op korte afstand van de Nederlandse grens gelegen groeve, genaamd "Otille" welke toen door de N.V. Carisborg werd geëxploiteerd. Vanaf 1961 werd voor de bruinkolenbriketten

fabricage gebruik gemaakt van de uit Duitsland afkomstige bruinkool, uit de

groeve "Maria Theresia" te Herzogenrath die overigens ook door de N.V. Carisborg werd geëxploiteerd. Door de reeds enkele jaren ondervonden afzetmoeilijkheden beëindigde de N.V. Carisborg in 1968 haar ruwe bruinkoolwinning, terwijl in de brikettenfabriek te Treebeek op 20 december 1968 de laatste produktiedienst werd verricht, waardoor de nog enige bruinkolenmijnindustrie in Nederland haar activiteiten staakte. In 1970 werd, nadat de sloopwerkzaamheden van

fabrieksgebouwen waren voltooid, een definitieve streep onder de bruinkolenwinning getrokken. Voor Rimborg en omgeving kwam de bruinkolenwinning van de concessie "Paul" gelukkig nooit van de grond waardoor de daar aanwezige prachtige natuur gespaard is gebleven en deze plek als stiltegebied voortleeft.

Literatuurlijst:

Verslagen van de Inspecteur-Generaal der Mijnen

Archief Staatstoezicht op de Mijnen

Archief Laura & Vereniging (Staatstoezicht op de Mijnen)

Wiel M.H. Misère

SCHAESBERG

Koempels bij de voormalige Oranje Nassau Mijn II te Schaesberg

Kasteel Strijthagen en de mijnbouw

Op 13 februari 1899 kwamen bij Gerhard Smeets notaris te Heerlen bijeen:

1. De hoogwelgeboren mevrouw Maria Barones von Broich, weduwe van de hoogwelgeboren heer Xavier Ridder de Spirlet, rentenierster en wonend in Luik. (Barones de Spirlet was de nicht van de laatste Baron de Rosen. Zij erfde na zijn overlijden het complex Strijthagen).
2. De heer Friedrich Honigmann mijnbezitter en wonende te Aken. (Friedrich Honigmann was een van de grondleggers van de Oranje-Nassau Mijnen)

Ze verklaarden de volgende overeenkomst te hebben afgesloten:

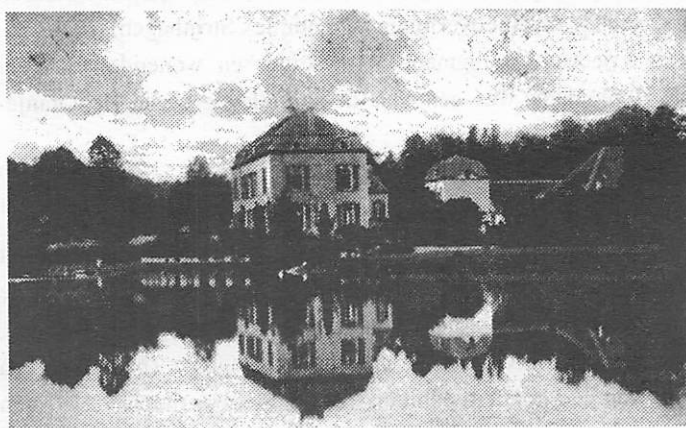
Mevrouw de Spirlet verkoopt hiermede genoemde heer Honigmann het landgoed Strijthagen, bestaande uit de Herschaftswohnung (kasteel) de Oekonomiege gebouwen, molen, tuinen, boomgaard, weiden, bemden, akkerbouw landerijen, vijvers, Hochwald en Slagholz (bos) met een oppervlakte van een honderd achttien ha vijf en zeventig are en vijftien meter nagenoeg aaneengesloten gelegen in het koninkrijk Nederland provincie Limburg gemeenten Schaesberg (69 ha 49 are 45 meter), Nieuwenhagen (3 ha 2 are 70 meter) en Kerkrade (46 ha 23 are).

De verkoopster was alleen erfster van de heer Georg Baron de Rosen zoals beschreven in zijn testament, opgemaakt door notaris Moors in Kerkrade op 5 juni 1883. De verkoopprijs bedroeg f180.000,- gulden. Mevrouw de Spirlet had reeds f 38.250,- gulden in kontanten ontvangen. De rest van f141.750,- moest in tien gelijke aaneengesloten jaarlijkse aflossingen betaald worden waarvan de eerste op 15 maart 1900 inging. Rente van $3\frac{1}{2}\%$ per jaar moest eveneens afgelost worden.

De gehele verkoop werd vrij van hypotheek afgesloten. Verder zat op het verkochte geen erfdienstbaarheid, buiten de gemeentelijke wegen en paden. Alle bestaande verpachtingen moest de koper wel overnemen.

Verder was de koper verplicht de in Heerlen gevestigde naamloze vennootschap "Maatschappij tot Exploitatie van Limburgsche Steenkolenmijnen" het recht te geven tot gebruik van de in het noordelijk deel gelegen weg tussen de aan hem verkochte percelen akkerland. Dit laatste met de plicht van onderhoud door genoemde onderneming.

Bestaande verpachting bestond uit een perceel akkerland ter grootte van 3 ha 31 are en 20 meter dat aan landbouwer Peter van Melik uit Scheyd gemeente Schaesberg voor verdere 25 jaar werd verpacht voor f 113,40

Groeten uit Schaesberg

Kasteel Strijthagen

per jaar met de restrictie dat de verpachting zonder bericht ophield op 1 oktober van het jaar nadat van Melik zou zijn overleden.

De kosten van de overeenkomst en een kopie (afschrift) van de akte moesten betaald worden door de koper wetende de heer Honigmann. Voor recht wegens koop moest hij f 3600,- betalen en wegens overeenkomst omtrent huur f 1,20. De akte werd ondertekend op 4 februari 1899 in café Frank te Scheyd gemeente Schaesberg in het bijzijn van de heren Pierre Vliegen (hoofd der school) en Mathieu Quaedvlieg burgemeester, beide wonende in bovenvermelde plaats en gemeente.

In het midden van de trappartij aan de vijverkant is nog het wapen van Honigmann te zien. Het bestaat uit "Schlegel und Eisen", vanwege de

mijnbouwkundige achtergrond en twee bijen- (honing) korven de naam symboliserend.

Frits Honigmann bestemde Strijthagen tot zijn zomerverblijf. Als zodanig deed het kasteel achttien jaar dienst en wel tot 1917, toen het weer van eigenaar veranderde en eigendom werd van de Oranje-Nassau Mijnen. Strijthagen kreeg geen nieuwe bewoner meer. Het zag er naar uit, dat het voorname landgoed het lot van kasteel Schaesberg zou delen en zou vervallen tot een ruïne.

Gelukkig is Strijthagen deze roemloze ondergang gespaard gebleven, doordat de bekende kunstenaar Aad de Haas met zijn familie er zijn intrek nam. De directie van de Oranje-Nassau Mijnen, met zekerheid op voorspraak van directeur ir. C. Raedts, die er voortdurend op uit was om het culturele leven in Limburg daadwerkelijk te bevorderen, stelde het verlaten kasteel aan Aad de Haas, in 1972 overleden, ter beschikking. De weduwe de Haas-Koelman (onlangs overleden) bleef er met haar kinderen tot 1975 in wonen.

Wiel M.H. Miséré

SCHAESBERG

Proem sjiek

Sjiek, sjiek - proemèsjiek

Loat de breuj mar zauwele

Proem sjiek - et bakke diek

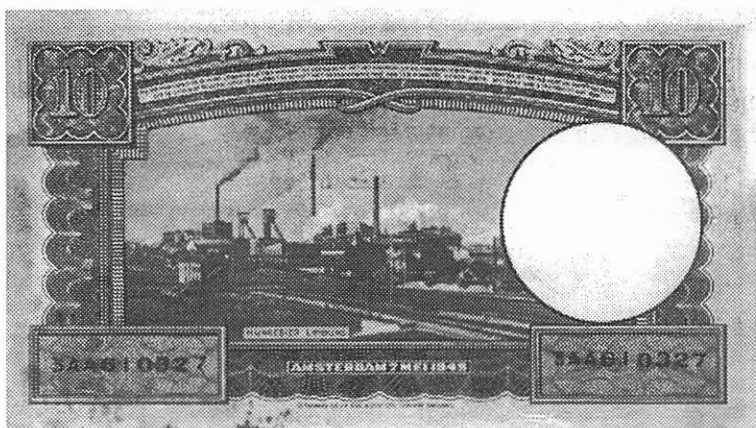
'n koempelmoel mot knauwele

Mijnbouw en numismatiek (munt- en penningkunde)

Op 7 mei 1945 werd te Londen een 10 gulden biljet uitgegeven met op de achterzijde een afbeelding van de Oranje-Nassau mijn I.

Aan de voorzijde staat de beeltenis afgedrukt van Koning Willem I. De biljetten werden gedrukt bij Thomas de la Rue & Coy Ltd. London England in opdracht van de toenmalige minister van Financiën dr. G. Huysmans en werden ten gevolge van technische omstandigheden in

1947 in omloop gebracht. De biljetten zijn gedateerd Amsterdam 7 mei 1945 en dragen de handtekeningen van de heren Trip en Westerman Holstijn respectievelijk president en secretaris van de Nederlandse Bank. In 1949 kreeg het tientje al een nieuw gezicht namelijk 'de molen bij Wijk bij Duurstede' van Jac. v. Ruysdael, terwijl in 1956 het 'ON I' tientje werd ingetrokken.

In de krant stond het volgende: "Het is een zinrijke gedachte geweest, op de achterzijde van het nieuwe 10-gulden-bankbiljet een der Nederlandse mijnen af te beelden. De grondslag der Nederlandse welvaart is de mijnindustrie; deze geste van de Nederlandse Bank is 'n erkenning". De Oranje-Nassau Mijnen waren zeer vereerd zoals in de Oranje-Nassau

Post (bedrijfsblad) werd vermeld: "Dat juist de Oranje-Nassau I het voorrecht genoot te worden afgedrukt is ons inziens te danken aan het feit, dat de eerste en oudste zetel van de Oranje-Nassau Mijnen als de bakermat kan worden beschouwd van de Limburgse mijnbouw. Immers legde niet de toenmalige Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid Mr. J.C. de Marez Oyens, bij de behandeling van de Mijnwet 1903 de verklaring af: 'Aan deze Maatschappij komt de verdienste toe, de stoot te hebben gegeven aan de uitbreiding van de mijnindustrie in Limburg'?" Er werd overigens een afbeelding van de Oranje-Nassau I gebruikt van omstreeks 1936. Hierop ontbreken schacht III, de toen Nederlands hoogste schoorsteen 'de lange Lies' ('de lange Jan' was kleiner), de koeltorens en het administratiegebouw.

Wiel M.H. Miséré
SCHAESBERG

Harmonieorkest van de Staatsmijn Wilhelmina tijdens rondgang door Terwinselen op Koninginnedag

Mijnbouw en filatelie (postzegels)

Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Nederlandse Staatsmijnen werd op 16 april 1952 een bijzondere postzegel in omloop gebracht. Ontwerp van de postzegel en staalgravure was van H. Levigne. Letters en cijfers van A. van Vossen. De postzegel is grijsblauw heeft geen watermerk en een uitgiftewaarde van 10 cent.

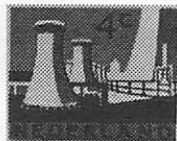

De zegel is uitgegeven van 16 april tot en met 15 mei 1952 en had een geldigheid tot 31 december 1953. Er zijn 23.679.000 zegels in omloop gebracht middels plaatdruk van Joh. Enschedé & Zonen.

Op 27 april 1962 kwamen 5 zomerzegels uit waarvan de zegel met de waarde 6 cent + 4 cent een brok gesteente met afdrucken van ammonieten vertoonde. Een aardige bijkomstigheid bij dit zegel is, dat de holle afdruk van de ammoniet bol wordt als men de zegel omdraait. De postzegel werd ontworpen door Cor van Weele en heeft geen watermerk. Van 27 april tot en met 9 juni 1962 werden 906.397 zegels uitgegeven waarvan de toeslag voor cultureel en sociaal werk bestemd was. De kleur van de postzegel is grijs en vervaardigd middels rasterdiepdruk door Joh. Enschedé & Zonen.

Op 7 januari 1963 werd een serie postzegels in omloop gebracht. Op de 4 cent zegel van deze landschapszegels staan koeltorens van de Staatsmijnen afgebeeld. Deze zegel is een ontwerp van A. van Vossen en heeft een blauwgrijze kleur. Er zijn 249.834.800 zegels in omloop gebracht, die geldig waren tot 31 december 1985. De zegels

hebben een watermerk bestaande uit verticale ringen en zijn vervaardigd
middels rasterdiepdruk door Joh. Enschedé & Zonen.

Wiel M.H. Miséré
SCHAESBERG

Der Ploemme Frents van der Ocherwèg

is inne keël jenuw wie zienne blèch,

jeblotsjd, jebuuld, jekratsd der tsin

mar 't zitst vreks jouwe kaffieë drin

KOELWÖAD

A

Aabore d'r kaol
Aadriefmotor
Aandriefrol
Aafbówe
Aafdekker
Aafdepe, (inne sjach)
Aafhaange
Aafkloppe (d'r berg)

Aafluëte (mit ing lamp)

Aafsjikke (materiejaal)
Aafsjtrieker, absjtreifer

Aafvare (mit d'r ieësjte
trek/tsóg)

Aafveurband
Aafveursjtrek

Aahaange

Aakniëte

Aatrekke (inne pijler)

Abber (abbau) hammer

Absjlaag

Steenkool aanboren
Aandrijfmotor
Aandrijfrol bandmachine
Ontkolen
Bovenste rij schietgaten
Afdiepen
Ontkoppelen
Door kloppen met een hamer het
gesteente controleren op veiligheid
Een werkpunt met een lamp
controleren op mijngas
Materiaal naar ondergronds sturen
Afstrijker, dient om kolen van het
transportband af te strijken
Afdalen met de eerste trek

Afvoerband
Afvoergalerij
Koppelen van mijnwagens
Aantekenen van een werkpunt
In een pijler met ontkolen beginnen
Boorhammer
Loonvoorsschot

**Inne absjlaag sjete
in d'r kweersjlaag
Achoog, achje**

Akkoad (wirke i akkoad)

**Een ronde schieten
in de steengang
Bevestiging van een verbinding tussen
twee defecte luchtslangen
Op accoordloon werken**

B

**Baan (hootbaan)
Bandklauw**

Bandkop

**Bandmasjieng
Bandrol
Bandtróg**

Barjeer

**Bats
Beer
Beergank**

Beitsboet

**Benzienlamp
Berg
Berggees (d'r berggees
meld zich)
Bergsjlaag (sjprónk)**

**'t Bówwerk bergsjlaag
zette
Bevare (d'r sjach)**

**Galerij (toevoergalerij) voor hout
Klauw voor het verbinden van twee
stukken transportband
Ruimte voor aandrijfmotor
transportband
Aandrijfmotor transportband
Rol waar het transportband over loopt
Constructie waar het transportband
over loopt
Vangijzer om te voorkomen dat wagens
van een helling of de kooi lopen
Grote kolenschop
Tegengewicht van een liftkooi
Gang voor geleiding van het
tegengewicht
Gebouw waar hout geïmpregneerd
wordt
Veiligheidslamp
Dak van een mijngang
Geluid van schuivend gesteente
Bergslag volgens het beloop van het
uitgehouden gesteente
De ondersteuning loodzette recht
plaatsen op de bergslag
Controleren (de schacht)**

**Bewettere (d'r
kweersjlaag)
Bezette (de boor löaker)
Bleëk
Blinkbaan (ing blinkbaan
zette)
Bloasdoek, sjpuitlinne**

Bloasleëpel, bloassjup

**Bloasmasjieng
Bloasreuër
Bloaspijler**

**Boavenóp
Bore (d'r krans)
Boemmele
Boemmelsjích
Boettere, Sjafte
Bók**

Bokser

**Bóng (vuër oet te vare,
vuër naat werk)
Bool
Boorhammer
Boorzuil
Bów
Bówwe
Böwhuifier (noabreëker)
Bówwerk ('t bówwerk
sjteet)
Brak
Brankdam
Bretje**

Ventileren (steengang)

**Van een explosieve lading voorzien
Koffieblik
Muur bouwen in afgekoold gedeelte,
waarachter men de pijler laat instorten
Jutedoek boor de veiligheid bij het
blazend vullen van een pijler
Beweegbaar mondstuk van een
drukluichtleiding
Blaasmachine
Beweegbare blaasbuis
Pijler, die blazend gevuld wordt met fijn
nat gesteente
Bovengronds
Een kring boorgaten boren
Willekeurig verzuimen
Willekeurig verzuim
Boterham eten
Ondersteuning van het dak door
opgestapelde stenen, houtblokken of
stukken rail
Inrichting om de mijn wagens in of uit
de lift te duwen
Verlofbriefje om de dienst voortijdig te
beëindigen, bv. bij nat werk
Dikke houten plank in een "buun"
Boorhamer
Boorzuil met perslucht
Ondersteuning van ijzer of hout
Een ondersteuning plaatsen
Onderhoudshouwer
De hele ondersteuning van een galerij.
De pijler is klaar
Losse steenlaag boven de kolenlaag
Brabdam
Plankje**

Brent ('t brent)

Brikt, d'r peiler brikt, d'r ouwe brikt

Bróch, d'r pijler geet tse bróch

Broech

Broechpijler

Broechsjiel

Brous

Buun

Buunloak

Buunplaat

Waarschuwing direct voor de ontsteking van de dynamietladingen

Het afgewerkte gedeelte van een pijler stort in

De pijler stort in

Breuk

Breukpijler

Extra stempel om breuk van een oud pand te bevorderen

Douche

Verplaatsbare (vloer) ondersteuning in opbraak of schacht

Gat voor het plaatsen van een ijzeren stijl

Draaischijf voor mijnwagens

D

Daagsjiejch

Daagsjtieger

Damduur

D'r ouwe sjete

D' r ouwe rove

Dujje (d'r pijler dujt)

Durchbróch (va water)

Durchsjaag

Durchtrekke (de richting)

Dagdienst

Afdelingsopzichter ondergronds (dagdst)

Veiligheidsdeur in een mijngang

Een ontkoolde pijler met springstof doen instorten

De ondersteuningen weghalen in een ontkoolde pijler

Er zit werking in het gesteente

Doorbraak

Doorbraak van de ene naar de andere pijler

De horizontale richting van een pijler of galerij bepalen

F

Fertsoegsplaet

Fietseboet

Flok

Fliekere

Flok

Flöts

Foemel

Front

Fülloch

Zijwandbeschermpjes

Rijwielstalling

Houten wig of keg

Aandacht vragen d.m.v. een lichtsignaal

Houten wig of keg

Steenkolenlaag

Zacht gesteente vermengd met wat kool

Kolenfront

Laadvloer ondergronds

G

Gallerei

Galoppes

Generaal akkoord

Gerlachshtiel

Gesjieër

Gerus

Gerusgank

Gesjos

Gesjosbuksjke

Gesjosdoeës

Gesjoskis

Gesjos fassé

Gesjosmaggezien

Getsûg

Getsûghoak

Getsûgwaan

Gezenk

Galerij

Post, die in versneld tempo klaar moet zijn

Doorlopend akkoord voor langere periode

Ijzeren stijl in een pijler

Gereedschap

Lift (constructie)

Kooigang

Munitie

Munitieboekje

Blikken doos voor schietmateriaal

Munitiekist

Munitie meenemen

Munitiemagazijn

Gereedschap

Afsluitbare haak voor gereedschap

Mijnwagen voor het vervoeren van gereedschap

Daling

Gitonnaasj	Geleidingsrail
Glück auf	Mijnwerkersgroet
Grieze (sjtee)	Zeer harde zandsteen (gres)
Grónksjtrek	Horizontale galerij, die de kolenlaag volgt
Grül	Blik, pot
H	
Hampelmaan	Tuimelblok
Hammer	Hamer
Hammerpin	Pin voor luchthamer
Hammer en sjlegel	Hamer en hak (mijnwerkerseembleem)
Hanksjtreeb	Handpijler
Hammerzeel	Seinkabel
Hanklap	Handbeschermer
Hao jóng	Geijkte roep ondergronds om iemands aandacht te trekken
Haof róng	Halfronde goot in de pijler voor kolenvervoer
Haosreem	Riem om de nek voor het dragen van de mijnlamp
Haosplak	Halsdoek
Haspel	Kleine lier
Hengebank	Losvloer bij een mijnschacht
Hengebuun	Vertikaal verplaatsbare vloer, te gebruikembij het afdiepen van een schacht
Hengede	Dakgesteente
Hengepómp	Waterpomp, die met het water meezakt
Henkzeel (gef ins get henkzeel)	Laat eens een beetje vieren
Hieël	Haak van een sleepketting
Hieëring	Stelspeel voor het opkrukken van een stijl
Hoak	Ophijsbare haak in de kleedruimte

Hobel
Hónk

Kolenschaaf
Wilgenhoutenmand voor
kolentransport, (voorloper van de
mijnwagen).

Hookiezer

Hoekijzer om een ijzeren stijl met een
kap te verbinden

Hoot (ich bin an 't hoot)

Hout, ik werk in de houtvoorziening

Hootbaan

Toevoergalerij

Hootbók

Houtbok om een stapel hout te stutten

Hoofplei

Plein waar het hout opgestapeld ligt

Hoots-jóng

Sleper, die het hout naar het werkfront
brengt

Huijer

Houwer

Huijerkursus

Opleiding tot houwer

Huijersloeën

Houwersloon

I

Ibróch (d'r ibróch sjete)

Een wigvormig gat schieten in de
steengalerij

lezerbók

Ondersteuning van stukken rail

lezerkontroleur

Kontroleur van ijzeren uitbouw materiaal

lkerve

Een mangat maken in de kolenlaag van
een pijler

Injektere

Waterdicht maken of verstevigen van
wanden met cementspoeling of kolen
met perslucht en water bespuiten voor
stofbestrijding

Inspekter

Inspecteur

Ivalshook (beij ing
sjuüering)

Invalshoek van storingen tussen
kolenlaag en gesteente

J

Jakobssjtiel

IJzeren stijl ter ondersteuning

Jojo

Stuwschijftransporteur

K

**Kabel (inne nuije kabel
óplokge)**

Kaffeboet

Kalksjroam

Kap

Kapbów

Kapsjóng

Kauw (wesjkauw)

Keël

Keps

Kerf

Kerve

**Koempel (d'r Joep is
miene koempel)**

Kettebaan

Keultoeëre

Kiebbel

Kiebbelmajoor

Kiel

Kiep (sjtool)

Kieërrol

Klapbuun

Klauw

Kling

Klok

Klop

Kloppe

Klöpper

Kabel, de liftkabel vernieuwen

**Lokaal waar de koffie wordt verstrekt
Kalklijn voor het aangeven richting in
een pijler**

Horizontaal steunstuk voor het dak

Ondersteuning met "kappen"

Kapschoen bij een stempelvrij front

Badlokaal

Opzichter

Opvangsteun op de schachtbodem

Mangat in steenkoollaag van pijler

Een mangat maken

Joep en ik werken samen

Kettingbaan

Koeltoren

**Ton voor personen/stenen vervoer bij
het afdiepen van een schacht/privaatton**

**Zorgen voor het ontsmetten/reinigen
van de privaattoonnen**

Houten wig of spie

**Mechanisme voor het kippen van
mijnwagens**

Spanrol, keerrol van een transportband

**Deksel voor het afsluiten van de
schacht**

Tapse spie met twee klauwen

Korte houten stempel

**Zware steenklomp in het dak van de
laag**

Sein met seinhamer

Seinen met de seinhamer

Seinhamer

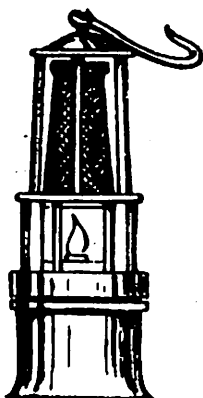
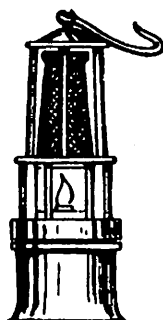
Klum	Ladderconstructie in schacht, opbraak of neerbraak
Knab, an d'r knab zieë	Werken aan de kool
Knabbe	Dikke brokken kolen
Knar	Ratelboor
Kneejlap	Kniebeschermer
Knepper	Ontsteker bij het schieten
Kni-jlap	Kniebeschermer
Knippere	Kleine resten wegschieten
Knipval	Gevaarlijke constructie in een pijler
Knoa	Bevestiging van de kabel aan de lift
Knudsj	Kort stuk paal
Koaker	Galerij uitbouw in kokervorm
Koakerblok	Tapse betonblok
Koal	Steenkool
Ich bin an d'r koal/an d'r knab	Ik werk aan het kolen front in de pijler
Koale make/sjikke	De kolenproductie zo hoog mogelijk opvoeren
Koalebóng	Kolen voor deputaatkolen
Koalefront	Kolenfront in de pijler
Koalehuijer	(Kolen)houwer
Koaleloag	Kolenlaag
Koaleplóg	Kolenploeg
Koalepos	Werkpunt aan het kolenfront
Koaleriffel	Dunne steenkoollaag
Koalesjtub	Kolenstof
Koalesjup	Kolenschop
Koaletsóg	Kolentrein
Koaleveld	Kolenveld
Koalewaan	Mijnwagen
Koalewoof	Fanatieke houwer
Koalezif	Kolenzeef
Koelmoeër	Muur voor omheining mijnterrein
Koel	Mijn
Koelgaas	Mijngas
Koelgees	Geluid van bewegend gesteente

Koelfiets	Mijnfiets
Koelpiet	Mijnwerker
Koelbóks	Broek van keperflanel voor ondergronds werk
Koelhemme	Hemd van zware flanel voor ondergronds werk
Koelkap	Veiligheidspet voor ondergronds
Koellamp	Mijnwerkerslamp voor ondergronds
Koelplei	Plein op de mijn, bovengronds
Koelpolies	Mijnpolitie
Koelhoor	Iemand, die meent dat de mijn zonder hem niet draait
Koelsjpoeëk ('t koelsjpoeëk meld zich)	Geluid van schuivend gesteente
Koelpastoeër	Praatjesmaker
Koelpungel	Bundel mijnkleding in een blauw-grijs geruite handdoek
Koelsjeël	Niet goed kunnen zien van het werk ondergronds
Koelsjtamp	Inwijding ondergrondsmijnwerker. Slag met hamer op een kolenschap, die tegen het zitvlak werd gehouden
Koelsjoon	Hoge werkschoenen met stalen neus voor ondergronds
Koelsjtieëvele	Mijnlaarzen
Koeltuut	Mijnsirene
Koelwórm	Mijnworm
Koelzit	Op de hurken zitten
Koelzökke	Speciale dikke sokken om te dragen in mijnschoenen
Koelsjtub	Mijnstof
Koelsjtúb	Mijnjas
Koelwaan	Mijnwagen
Koempel	Mijnwerker (kollega mijnwerker)
Koep	Diepste gedeelte van de schacht
Kontrabeer	Tegenwicht van een liftkooi
Kontrol	Ingangscontrole

Ich mó't óp kontrol	Ik moet mij melden bij de controle arts
Kontrolboed	Plaats, waar de controlepenningen werden afgehaald en teruggebracht
Kontrolleur	Ziekencontroleur, die de mijnwerkers kwam opzoeken indien men zich ziek gemeld had
Kontrolerende	Controlerend arts
Konsessioeën	Mijnconcessie
Kophoot	Kophout
Koplamp	Mijnlamp, die bevestigd werd op de helm
Kóppel	Koppeling van mijnwagen
Kóppelreur	Koppeling voor luchtslangen
Kopsjtreeb	Doodlopende pijler
Körf	Liftkooi
Körfke, kwetsjknutsj	Dubbel kruis van houten palen voor opvulling bouwwerk en gesteente
Krans, d'r krans sjete	Een ronde lading tot ontploffing brengen
Kratsband	Schraapband
Kübbel/kiebel	Privaatton
Kübbelmajoor	Ophaler van de kübbels
Kweersjlaag	Dwarsgang, steengang
Kretser	Krabber (wordt gebruikt in steenwerk om stenen op de schop te trekken, transporteur)
Kwetsjhoot, sjteeknuppel	Ronde houten paal van ongeveer een meter lengte die werd
Kop en zoale sjete	Plafond (dak) en vloer wegschieten

***Kole en Sjlam kanste beij d'r Wiel Nievelstein han
Markstraat 19, Waubach, tel: 505***

L

Laadbak

Schuddende bak in de steengang waar de steenkool in valt en vervolgens in de mijnwagen

Laadbret

Wordt geplaatst tussen twee wagens om te voorkomen dat tijdens het laden kolen tussen de wagens vallen

Laadjóng
Laadwaan

Iemand, die alles regelt bij een laadbak
Mechanische laadschop voor het vullen van wagens of voor het deponeren van de kolen op een transportband

Laadsjtek

Stok voor het inbrengen van springstof in een boorgat

Lampeboed

Gebouw waar de mijnlampen werden bewaard

Langsbów

Stutwerk in de lengterichting van een pijler

Langswirke

Ontkolen voor het maken van een voetpad langs het kolenfront in de pijler

Leëge

Lege mijnwagen

Leempatroeën

Met leem afgedekte dynamietlading

Leësband

Leesband waarop de stenen uit de kolen worden gehaald

Leësjóng

Iemand die werkt aan een leesband

Löfsjiejch

Verplichte verlofdienst

Loag

Kolenlaag

Löave

Verplicht niet werken wegens overproductie

Loeëd (sjteet oet 't loeéd)

Staat niet recht/de juiste richting

Loeëndaag

Loeënhal

Lóflamp

Lófreur

Lófsjtieger

Lófsjtrek

Losfloer

Lot

Lottebank

Lotteruëster

Lottetoer

Lotteventilator

Luët

Lottekuëning

Lófsjach

Leddergank

Uitbetalingsdag, loondag

Hal waar het loon uitbetaald wordt

Lamp die werkt op perslucht

Persluchtleiding

Opzichter belast met de ventilatie

Luchtgalerij

Losvloer (bovengronds)

Luchtkoker , ventilatietiebuis

IJzeren band om lotten met elkaar te verbinden

Ventilatioerooster

Reeks ventilatiebuizen

Ventilator

Mijnwerkerslamp

Onderhouds monteur luchtkokers

Luchtschacht

Aangebrachte ladders in een (hoofd) schacht

M

Mark

Markeboed

Marksjeider

Markebret

Meële

Mees

Meesmasjieng

Meesterhuijer

Menuisie, gesjos

Metje

Middagstjieger

Mijnpenning

Kantoor waar de "mark" werd afgehaald resp. ingeleverd

Mijnmeter

Penningbord

Benaming van overeenkomstige kolenlagen

Holte in de kop van een houten stijl

Machine voor het maken van een "mees"

Meesterhouwer

Springstof

Zitje van dik linnen in mijnwagen voor personenvervoer

Opzichter middagdienst

Middel	Een laag gesteente in een kolenlaag
Middagsjiejch	Middag/ late dienst
Milksboed	Melkkantine
Moeld	Kom, uitholling
Moenietsiejoeën	Springstof
Momentsjuët	Meerdere schoten (ladingen) die tegelijk ontploffen
Möp	Onderste gedeelte van een materiaalwagen
Moetriching/lijn	Bepalen van de hoogtepunten. aangevend de schuinite van een aan te leggen helling
Motersjtjel	Stijl om een schudgootmotor op zijn plaats te houden
N	
Naas	Steenbank aan het begin aan of einde van een pijler
Naat (d'r pap hat de naat)	Vader heeft nachtdienst
Heë hat naat werk	Hij werkt waar het nat/ werk vochtig is
Nachsjech	Nachtdienst
Noabreëker	Iemand die nabreekt
Noarichte/noabreëke	Hoger maken van een galerij
Noasjtokke	Nabreken van het vloergesteente
Noavöadere	Na de dienst doorwerken
Noeëdsjalter	Noodschakelaar om het transportband stil te zetten
Nommedaag (ich han d'r nommedaag)	Ik heb middagdienst
Nómmere	Indelen van de mensen in de pijler

Embleem
Ondergrondse Vakschool

O

Obersjtieger	Hoofdopzichter
Oetbów	Betimmering
Oetbówwe	Betimmeren
Oetgank	Maandafrekening
Oetvare	Van ondergronds naar bovengronds gaan
Óngeni	Ondergronds
Óngerband	Onderband
Óngerbandvöaderung	Vervoer van kolen op het onderband
Ongerkette/boavekette	Onder/bovenketting van een kolentransporteur
Óngertsóg	Ondersteuningen aan het kolenfront
Óngerlangs sjtoeës	Laagste punt van de steenkoollaag in een galerij
Óngerzeel	Onderkabel van de lift
Ópkome (wie laat kunste eróp?)	Hoe laat kom je naar boven?
Óphouw	Ophouw (helling) van beneden naar boven
Ópbraak	Schacht tussen twee verdiepingen, van beneden naar boven
Op d'r plei	Op het mijnterrein
Óphang	Kabelbevestiging bovenkant lift
Opkloppe	Sein "lift naar boven"
Opkome	Hoe laat kom je naar boven?
Opssjtelpate	Wand van platen naast een schudgoot of transporteur, om te voorkomen dat kolen naast de schudgoot vallen
Opsjtuëre	Doorduwen beladen kolenwagens in de lift
Op 't bret	Mededelingenbord over de prokuctie

Opvaange	Voorkomen dat gesteente boven de kolenlaag blijft nabreken
Ópvangiezer/ Ópvangklem/ Ópvangrol Ópvangklaauw	Dienen voor het op vangen van kolenwagons in de lift
	Veiligheidsklaauw (treedt in werking als de liftkabel breekt)

P

Pank	Strook kolen die in een dienst door een houwer moet worden ontgonnen
Pansjup	Grote platte kolenschop
Pantser	Kolentransporteur
Pantserketting	Ketting, waarmee de kolentransporteur getrokken wordt
Patroeën	Dynamietpatroon
Peëdssjtaal	Ondergrondse paardenstal
Pin	Beitel voor pneumatische hamer
Pitsjtang	Nijptang
Pikeur	Pneumatische hamer
Plat	Plat halfroond ondersteuningshout
Plóg	Kolenstaaf
Plógketting	Ketting voor trekken van de kolenschaaf
Poef	Fijn kolengruis
Poekkele	Iemands rug wassen
Pólver	Kruit
Pómpekamer	Pompenkamer
Pómpemasjienis	Pompmachinist
Pómpeloak	Gat voor de zuigkorf van een pomp
Poshuijer	Posthouwer
Pos	Post
Pot	Zware mijnlamp
Praam	Remhout
Pungel	Bundel mijnkleden in blauw/grijs

Prem

Opgaande galerij

R

Raam

Ijzeren raam waarop een schudgootmotor wordt bevestigd met "raambouten"

Raamsjtjel, raamkette

Stempel/ketting waarmee een motorraam wordt vast gezet

Remhoot

Stuk hout om een mijnwagen af te remmen

Remknuppel

Stuk hout om mijnwagens af te remmen

Rempin

Pin om een wiel van een mijnwagen vast te zetten

Revier

Ondergrondse afdeling

Reviertsjtieger

Afdelings opzichter

Richting

Richting, rechte lijn

Riffel (koale-, sjtee)

Dunne kolen of steenlaag

Rinkbów

Soort tunnelbouw

Roetsj (Roetsjetoer)

Schudgoot

Roetsjeboot

Koppelingsbout voor een schudgoot

Roetsjekeerke

Glijwagen voor een schudgoot

Roetsjemoter

Aandrijfmotor met tegencilinder voor een schudgoot

Roetsjesjluétel

Sleutel om de bouten aan een schudgoot vast te draaien

Rolsjtok

Schachtwiel

Roofbetel/ roofkette

Gereedschap (beitel of ketting), benodigd bij het roven

Roofhoak

Haak om materiaal onder het geroofd gesteente weg te trekken

Rove

Ondersteuning weghalen in het

Rover

afgewerkte gedeelte van een pijler

Rungde

Mijnwerker, die belast is met "rove"

Krans van boorgaten

Rütttelhammer
Reur
Op 't reur kloppe
Roetsjeboot

Persluchtbuis
Persluchtbuis
Seinen
Verbindingsbout in een schudgoot

S

Seindroad

Gevlochten metalen draad waarmee de seinen bediend werden (licht of geluid)

Seinfleut

Seinfluit

Seinhammer

Seinhamer/seinhandel

Seingeëver

Seingever

Silvester

Dommekracht

Sjach

Schacht

Sjachbók

Schachtbok

Sjachhód

Veiligheidshoed met brede rand bij werken in een schacht

Sjachhuijer

Schachthouwer

Sjachkiebel

Afdiepton

Sjeëtje

Tussenschacht

Sjiech

Dienst, einde dienst

Sjachkübbel

Afdiepton

Sjiechloeën

Dagloon

Sjiek

Pruimtabak

Sjien

Ziekenkaart

Sjin

(stuk) Rail

Sjisbuun

Beveiliging van het transportband tijdens het schieten

Sjisdoeës

Blikken doos voor schietmateriaal

Sjisdroad

Dunne schietkabel

Sjisduur

Beveiligingsdeur tijdens het schieten

Sjiskis

Munitiekist

Sjishuijer

Schiethouwer

Sjisloak

Beschermingsnis in de wand tijdens het schieten, of boorgat voor de springstof schietpatroon

Sjravele	Werken onder moeilijke omstandigheden
Sjnotnaas	Olielamp (oudste mijnverlichting)
Sjisloak	Beschermingsnis in de wand tijdens het schieten
Sjismeester	Schietmeester/instructeur
Sjispatroeën	Dynamietpatroon
Sjete (d'r krans sjete)	Kringvormig aangebrachte dynamietladingen tot ontploffing brengen
Sjlaagwetter	Mijngas
Sjienwerper/blietser	Lamp voor toezichhoudend personeel
Sjlambazzeng/sjlamkoel	Slikbassin
Sjlam	Kolenslik
Sjlegel	Beitel met losse steel(zie ook "hammer en sjlegel") het mijnwerkersembleem
Sjlemme	Watergalerij vrij maken van slik of met water en zand een sleuf vullen
Sjeffel	Inhoudsmaat voor de putaatkolen
Sjlepper	Sleper
Sjlied	Open mijnwagen
Sjlódderzeel	Onderkabel van de lift
Sjloeb	Kapschoen
Sjlösser	Bankwerker
Sjupper	Uitmeter bij de verkoop van deputaatkolen
Sjpiraal	Schroef van Archimedes voor het omhoog brengen van kolen
Sjpits (verpakhoots)	Platte houten lat voor beveiliging achter de betimmerng
Sjpreits	Schoor
Sjprunk, d'r sjtiel hat inne sjprunk	De steun staat iets uit het lood
Sjtiksjt of	Zuurstofarme lucht
d'r Sjtaat	Staatsmijn Wilhelmina
Sjtaal	Ruimte voor de aandrijfmotor van een transportband

Sjteesjup	Kleine schop die gebruikt werd in lage pijlers
Sjtalhuijer	Houwer die werkt aan het begin of einde van een pijler
Sjteebërg	Steenberg (mijnsteen)
Sjteebók	Ondersteuning/opvulling door opeen gestapelde stenen
Sjteehuijer	Steenhouwer (voorman in het steenwerk)
Sjteeknuppel	Ronde houten paal van ongeveer 1 m. lang
Sjteeriffel	Dunne steenlaag
Sjteesjup	Schop die gebruikt werd in het steenwerk
Sjteewerk	Hij werkt in een steengang
Sjtieger	Opzichter
Sjtiegerboed	Opzichterskamer
Sjtiel	Steun, stut, stempel
Sjtieteller	Controleur ijzeren uitbouwmateriaal
Sjtiklóf	Zuurstofarme lucht, koolzuurgas
Sjtoeët	Zijwand van een galerij
Sjtok	Gesteente onder en boven de kolenlaag
Stoksjoos	Wegschieten gesteente onder en boven de kolenlaag
Sjtol	Galerij, grondgalerij
Sjtreeb	Kolenpijler
Sjtrek	Mijngang, afvoergalerij
Sjtrekiezer	Verbindingsijzer in een betimmering
Sjtrosboom, gitonnaasj	Geleidingsrail voor de lift in de schacht
Sjtoeës	lat zie "kap"
Sjup	Schop
óp de sjup goa	De behoefte doen op de schop
Sjtub	Stof
Heë hat sjtub	Hij heeft stoflongen
Sjtubbril	Stofbril

Sjtubbuun

Sjtubmaske

Sjtuk

't Sjtuk droethouwe

Sjtuëróng

Sjudbak

Sjüttelbaas

Sjüttele

Sjütteles/

sjütteltoer

Sjüttelmoter

Sjüttelroetsj

Sjüttelsjtreeb

Sjwatse

Ich bin an d'r sjwatse

frens

Sjwartssjtiel

Sjwel

Sjwoare hammer

Sjtokke

d'r Sjtok

d'r Sjtok sjete

Stofgrendel aan het dak van de galerij
ter beveiliging tegen mijnexplosie

Stofmasker

Deel

Deel van de kolenlaag dat in een dienst
moest worden afgemaakt

Storing, breuk in de kolenlaag

Schudbak

Voorman in de pijler ploegbaas

Kolen vervoeren d.m.v. een schudgoot

Reeks aan elkaar koppelde schudgoten

Aandrijfmotor van een schudgoot

Schudgoot

Pijler met schudgoten als
transportmiddel voor de kolen

Zwarte

Ik werk op een kolen post

IJzeren stempel met stelspieën of
klauwen

Dwarsligger

Voorhamer

Een verhoging weghalen

Verhoging in een vloer

Een "sjtok" wegschieten

T

Tap

d'r Tap aazette

Toesj

Ton, kiesel

Begin van de afsluiting van een pijler

Begin maken van een blaas- of vulpijler

Roffel op een buis voordat een sein
gegeven wordt

Ton voor het vervoeren van personen
of materialen bij afdiepen van een
schacht

Trek	Reis van een liftkooi
Trómpe	Ijzeren armen aan een open mijnwagen
Trekdroad	Draad voor afstands bediening (stoppen) van transportmiddelen zoals bv transport band
Tsolsjtok	Duimstok
Tsünder	Tijdontsteker
Tsünderdoeës	Munitiedoos
Tsündapperaat	Elektrische onsteker
Tsündkabel	Verbinding tussen ontsteker en dynamietpatroon
Tsündsjuëtel	Losse hefboom voor de bediening van de onsteker
Tussjesjach	Schacht tussen twee verdiepingen met personenvervoer
Tute	Fluiten van een stoomfluit bij wisseling van de dienst
Tsoeghoep	Takel

U

Umbówwë	Het verleggen van transportmiddelen enz. in een pijler
----------------	---

V

Vaarhuijer	Meesterhouwer
Vaarfóng	Sleper
Vaarsjteek	Stok met kleine hamer voor opzichters en hoger personeel
Vaarsjtieëger	Meesteropzichter
Vaarweg, vaarsjtrek	Voetpad in een mijngang

Valpiep
Verbandmeester
Verbandsboet
Verbandtsüg
Verlofsjiejch
Verpakke

**Verpakhoots/
verpakiezer**
**Verwerpe de koalloag
verwurpt zich**
Vetkoal
Vöadere

Vöadermasjieng
Vöadermasjienis
Vöadersjiejch

Vöaderóng
Vöaderzeel
d'r Voelle

inne Volle
Vulle

**Vulsjtreeb/
vulsjtrek**
Vuëreweer
Vuërbówwe,
An 't front weëd
vuërgbówd
Vuërkoale

Vuërsjlaag
Vuërs jpanhoak
Vuërsjpansjin

Stortkoker voor vuilstenen
Verbandmeester
Verbandkamer
Verbandmateriaal
Verlofdienst
**De betimmering opvullen met stenen,
hout of ijzer**
**Hout of ijzer voor vullen van de
betimmering**
Verspringen
De kolenlaag verspringt
Vetkool
**Kolen delven. kolen naar boven
brengen**
Ophaalmachine
Ophaalmachinist
**Dienst waarin de kolen werden
gedolven**
Kolenwinning
Stalen liftkabel
**Dunne laag zachte natte leisteel onder
of boven de kolenlaag**
Tot aan de rand gevulde mijnwagen
**Opvullen met stenen van ontkoolde
gedeelte van een pijler**
Vulpijler

Aan het werkfront
**Uitbouwen, aanbrengen van een
beveiliging bij het verder drijven van een
galerij**
**Weghalen van de kolen voordat men
begint met het verwijderen van de
stenen**
Mijnegasontploffing
Voorspanhaak
Voorspanrail

Vuërtsóg	Eerste afdaling van een lift vóór het personenvervoer
Vuërvare	Afdalen van een controleur (meestal op zondag)
ee Vieëdel	Twée uur overwerk
Vieëdele	Overwerken

W

Waterpatroeën	Springstofpatroon gevuld met water als stofbestrijding
Wentelkoaker	Wentelkóker voor kolentransport en een opbraak
Wesjkauw	Badlokaal
Wessjerij	Kolenwasserij
Wesselsjiech	Ploegendienst
Wesselwaan	Lege wagen die voor een volle in de plaats komt of omgekeerd
Wetterduur	Deur voor kering van de lucht i.v.m. lucht circulatie
Wettersjlaag	Mijngasontploffing
Wettersjtieger (sjtieger va de lóf)	Ventilatiecontroleur
Winkel	Hoekijzer om een ijzeren stijl met een kap te verbinden
Winkelich lekge	De kappen in een gallerij in de juis te richting leggen

Z

Zaddel	Rug van een plooi in een kolenlaag
Zeëgboed	Zagerij
Zeel	Stalen liftkabel
Zeeltsóg	Takel met henneptouw
Zeelkontrol	Controle van de liftkabels

Zeelvaart	Personenvervoer bij het wisselen van de diensten
Zenke	Uitdiepen
Zerk	Gevaarlijk stuk gesteente in het dak van een gang
Zierol	Zijrol van een transportband
Zimpel	Doodlopende pijler
Zeверij	Plaats waar de kolen op dikte worden uitgesorteerd
Zoal	Verdieping/vloer
Zoalbaan/grónksjtrek	Grondgalerij
Zoegkorf	Zuigkorf
Zoegleiding	Zuigleiding
Zoempf	Waterput bij de hoofdschacht
Zóndessjiejch	Zondagsdienst
Zów	Watergoot ondergronds
Zómpsjtrek	Waterbassin voor pompenkamer, tevens bezinkbassin
Zóalig	Waterpas, horizontaal
Zóalsjuët	Nabreken vloergesteente
Zenksjeëtje	Neerbraak
Zinke	Spoor laten zakken in een steengang

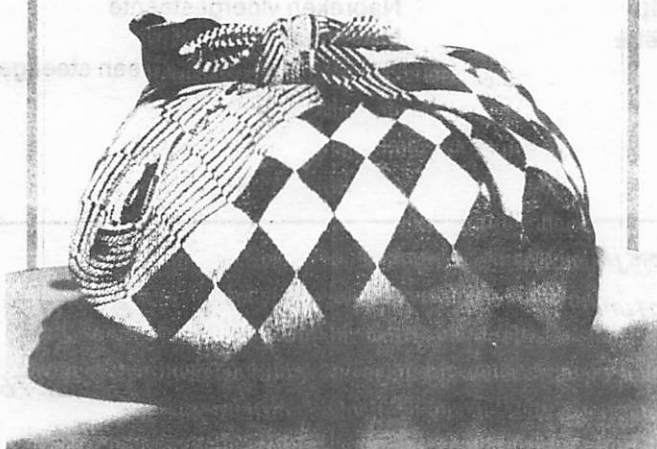
*Schwatte sjlam en kole,
lot Ier naturlich hole durch*

(W. Nievelstein)

Dur Witte van 't Bep

*Hovenstraat 76
Lauradorp*

D'R KOELPUNGEL

BIBLIOGRAFIE

- AERNSBERGEN, Frische, VAN, Hans en Nellie ontdekken kolenland. S.l., Joh. Enschedé en Zonen, 1952.
- AULAND, Frans, Het vuur in de grond. Brugge, K.Beyaert, 1955.
- BEERTEN, Marcel, Fait-divers, In: Mensen strijden elke dag. Novellen van Limburgse schrijvers. Brussel, A.Manteau, s.d., p.153-169.
- BEERTEN, Luc, De put. Een stomme film. Nijmegen, Sun, 1988.
- BERNARD, P.H., Levens op de heide. Tijdspiegel, Jg.3, 1948, p.95-96.
- BONI, Armand, Dorp en cité. Sint Niklaas Waas, M. Van Haver, 1956.
- CAPEK, Karel, De eerste ploeg (Ceskoslovensky spisovatel). Den Haag, Leopold, 1986.
- CAPEL, Willem, Glück auf, Kompeltje. Roman uit het mijnwerkers-leven in Nederland. Haarlem, Gottmer, cop.1947.
- CESBRON, Gilbert, Les Saints vont en enfer. Paris, Robert Laffont, 1952.(Le livre de Poche 129)
- CLAES, Jef, De meesters der Kempen. Brugge, Excelsior, s.d.
- CLAES, Victor, Mijnramp. Averbode, Goede Pers, 1940.(Vlaamse Filmkens 502)
- CLERCQ, Charles, DE, Een mijnwerker getuigt. Donker leven in Zuid-Oost-Vlaanderen en Henegouwen. Gent, Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen, 1980.
- COOKSON, Catherine, Onder de rook van de mijn (The Menagerie). Utrecht, De Lanteern, s.d.
- CRONIN, A.J., The Stars Look Down. Sevenoaks, New English Library, 1983.
- CRONIN, A.J., De citadel (The Citadel). Brussel, Arbeiderspers, s.d.(Reinaert Reeks 1)
- DAS, Jan, Mensen leven rond schachten. In: Mensen strijden elke dag. Novellen van Limburgse schrijvers. Brussel, A.Manteau, s.d., p.79-107.
- DUSAR, Albert, Tusschen twee winters. Leuven, Davidsfonds, 1945.(Volksreeks 332)
- EEDEN, Frederik, VAN, De kleine Johannes. Derde deel. Brussel, Manteau, 1978.

- EERENBEEMT, Noud, VAN DEN, De berenkuil, Amsterdam, Arbo, cop.1968.
- FAUST, Bernhard, De strijd om de mijn (Gottesgabe). Amsterdam, Volksche Uitgeverij Westland, 1944.
- FLANDERS, John, Het spook der Fancymijn. Averbode, P.L.Robbe-rechts, 1935.(Vlaamsche Filmkens 237)
- GABRIELS, Barbara, Zwart goud.In: Gedenkdagen der ontdekking van steenkolen in de Kempen 2-12 augustus 1951. p.62-77.
- GEMMEKE, Jos, Vlucht uit Soslavia. Leuven, De Clauwaert, 1962.
- GENDT, Robert, DE, Laat hun lampjes branden. Een spel van de mijn in drie bedrijven. Antwerpen, Lux, s.d.
- GHYSEN, Jos, Requiem voor Kristine. Leuven, De Clauwaert, 1958.
- GHYSEN, Jos, Requiem voor Kristine. Hasselt, Heideveld, cop.1964.(Vlaamse Pockets 144)
- GHYSEN, Jos, Fragment uit een nog te voltooien roman.In: Tijdspegel. Jg.6, 1956, p.306-308.
- GILBERT O.P. Bauduin des mines. Bruxelles, Librairie Generale, cop.1939.
- GORTER, Herman, Pan. Amsterdam, Pegasus, 1979.
- HANLIN, Tom, Het stijgende water. Roman uit de mijnwerkers-wereld (Miracle at Cardenrigg). Utrecht, De Lanteern, s.d.
- HANS, A., Meester Hubert Goffin. Antwerpen, L. Opdebeek, 1952.
- HEIJERMANS, Herman, Glück auf. Een spel van de mijnen in vier bedrijven, zeven tafreelen. Amsterdam, Maatschappij voor goede en goedkoope lectuur, s.d.(Toneelbibliotheek)
- HEIJERMANS, Herman, Droomkoninkje. Een verhaal voor grote kinderen. Amsterdam, Em. Querido's Uitgeverij, 1983.(Salamander 73)
- HEMERT, Willy, VAN, Dagboek van een herdershond. Complete editie. Brussel, Elsevier, 1984.
- HOLLEWIJN, Bèr, Brandende aarde. Een brok geschiedenis van de mijnstreek. Heemstede, Hofboekery, s.d.
- HOLLEWIJN, Bèr, Slaven van het zwarte goud. Limburgse roman. Naarden, Strengholt, 1978.
- HOSTIE, Rita, De mijn geëst door O.Bronckaers. Brussel, Firmin Desmet, 1949.(met inleid. door H.THANS)
- HUBERMONT, Pierre, Dertien man in de mijn. Antwerpen, Het Lichtschip, 1936.

- KACIU, Casimir. Het verhaal van Witte Janek die zwarte kolen kapte in Winterslag (Opowiadanie o białym Janku zu Winterslagu).
- KORTOOMS, Toon. Dit zwarte goud. Utrecht, De Lanteern, s.d.
- KUSTERS, Wiel. Een oor aan de grond. Amsterdam, Em. Querido's Uitgeverij, 1978.
- LADENS, Leo. De put. Tongeren, George Michiels-Broeders, 1928.
- LAMBRECHTS, Lambrecht. Het wingewest. Amsterdam, S.L. Van Looy, 1914.
- LAST, Jef. Van een jongen die een man werd. 2 delen. Baarn, De Nederlandsche uitgeverij, s.d.
- LAWRENCE, D.H., Sons and Lovers. Harmondsworth, Penguin, 1986. (Penguin Classics)
- LAWRENCE, D.H., Zonen en minnaars. Amsterdam, Contact, 1972.
- LAWRENCE, D.H., Als vrouwen liefhebben. 's Gravenland, De Drie-hoek, 1947.
- LAWRENCE, D.H., Lady Chatterley's Lover. Harmondsworth, Penguin, 1979.
- LAWRENCE, D.H., Lady Chatterley's minnaar. Amsterdam, Contact, 1964.
- LEMMENS, Gerard. 't Koalemen'ke. Mijnwerkersleven. St. Odiliënberg, Corrie Zelen, s.d.
- LEYNEN, Hubert. Kwelduivel. Gent, Snoeck-Ducaju en Zoon, 1944.
- LEYNEN, Hubert. En 't werd dag. Hasselt, Heideland, s.d.
- LEYNEN, Hubert. Mina. Gent, Snoeck-Ducaju en Zoon, 1944.
- LLEWELLYN, Richard. Hoe groen was mijn dal (How green was my valley). Amsterdam, Elsevier, 1946.
- LLEWELLYN, Richard. Hoe groen was mijn dal. Amsterdam, Elsevier, 1977.
- LODO, C., De mijnramp. In: Voor ons volk. Jg. 7, 1929, nr.1, p.1-16.
- LOOI, Minus, VAN, Balrozekken. Maldegheem, Victor De Lille, 1923-24. (Duimpjes-uitgave 114)
- LOOI, Minus, VAN, Koolputtersvolk. Diest, Pro Arte, cop. 1946.
- LOOI, Minus, VAN, Koolputtersvolk. S.l., Corrie Zelen, 1977.
- LUYTEN, Gie, et al., Mijn-poëzie. Beringen, Litera, 1982.

MALOT, Hector, Alleen op de wereld. Amsterdam, Van Goor Jeugdboeken, 1978. (Oud Goud 3)

MALOT, Hector, Alleen op de wereld. Brussel, D.A.P. Reinaert Uitgaven, 1966. (Heroica Bibliotheek 7)

MELIS, Jan, De wraak der Alvermannekens. Fantastisch spel in twee tafereelen, Maldegem; Delille, 1928.

MUNCK, Monda, DE, Het voorlaatste uur. In: Tijdspiegel. Jg. 6, 1951, feb., p.45-48.

MUNCK, Monda, DE, De tegenstander zonder gelaat. In: Liber Amicorum Mter Jan Gruyters, S.l., s.n., 1957, p.177-191.

NIJSTEN, Wim, Ik zwarte blanke slaaf. Het levensverhaal van een mijnwerker. Maasbree, Corrie Zelen, cop.1977.

NIJSTEN, Wim, et al., Mijnwerkers. Verhalen om te onthouden. Nijmegen, Link, 1980. (Boek van de arbeid 1)

NOLTING, G., Knoekenflip. Een mijnwerker vertelt. Kerkrade, J. Bindels, s.d.

ORWELL, George, The Road to Wigan Pier. Harmondsworth, Penguin, 1985.

ORWELL, George, The Road to Wigan Pier. 31 January-25 March 1936. In: The Collected Essays, Journalism and Letters of George Orwell, Volume 1. An Age like this 1920-1940, Harmondsworth, Penguin, 1987, p.194-243.

PHILIPS, Reimond, Lőrinc Ferenc. S.l., Davidsfonds, 1939.

PROJECTGROEP MIJNWERKERSGESCHIEDENIS, Mijnen. Limburgse koolputters spreken, Berchem, EPO, 1981.

QUINTANA, Anton, De vuurman. Amsterdam, Van Goor, 1987.

ROUX, Walter Joz., De dorre vlakte. In: Mensen strijden elke dag. Novellen van Limburgse schrijvers. Brussel, A.Manteau, s.d., p.57-78.

RUTTEN, Felix, Onder den rook der mijn. Novelle uit Limburg, Amsterdam, L.J.Veen, s.d.

SAGAN, Françoise, Een slaafse hond (Le chien couchant). Antwerpen, Elsevier Manteau, 1981. (Elseviers Literaire Serie).

SCHREURS, Jacques, Mijn moeder Elisabeth. Roman uit de mijnwerkerswereld. Baarn, De Boekerij, 1947.

SCHREURS, Jacques, Kroniek eener parochie. De kraai op den kruisbalk. Eerste deel. Brussel, Het Spectrum, s.d.

SCHREURS, Jacques, Kroniek eener parochie. De mensch en zijn schaduw. Tweede deel. Brussel, Het Spectrum, s.d.

SCHREURS, Jacques. Kroniek eener parochie. De weg zijner zonen. Derde deel. Brussel, Het Spectrum, s.d.

SEGRS, Gustaaf, Kolen in de Kempen. Gent, A.Siffer, 1907.

SPAANDONK, Bruno, VAN, Branko. In: Tijdspiegel. Jg. 3, 1948, nov., p.229-231.

STEBBENBACH, Leo. Wind van opstanding. Tongeren, Louis Frère, 1909.

SWARTENBROEKX, René. Reis tussen twee dromen. Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1974.

SWARTENBROEKX, René, De lege cel. Averbode, Altiora, 1986.

SWERTS, Lambert, Mathias. Hasselt, 't Pardoent, 1933.

SWERTS, Lambert, Baltus. Turnhout, J. Van Mierlo-Proost, 1937.

SWERTS, Lambert, Baltus. Hasselt, Heideland, cop.1963.(Vlaamse Pockets 98)

TERLINDEN, Hugo, VAN, 't Geluk komt over eigen wegen. In: Tijdspiegel. Jg. 8, 1953, nov., p.301-304.

TERLINDEN, Hugo, VAN, 't Geluk komt over eigen wegen(vervolg). In: Tijdspiegel. Jg.8, 1953, nov., p.333-336.

THANS, Hilarion, Heide. Mechelen, Sint Franciscus. s.d.

THANS, Hilarion, Heide. Hasselt, De Limburgsche Drukkerijen, 1936.

THANS, Hilarion, Zwarte Kempen. Brussel, A.Van Campenhout, 1943.

THIJS, Ger, De huilende man. Amsterdam, De Harmonie, 1984.

VANDEBEECK, Th., De Alvermannekens. Averbode, Norbertijner Abdij, 1925.

VANDELOO, Jos, Het kruis dat wij dragen. In: Mensen strijden elke dag. Novellen van Limburgse schrijvers. Brussel, A. Manteau, s.d., p.109-132.

VANDELOO, Jos, Een mannetje uit Polen. In: Een mannetje uit Polen. Antwerpen, Manteau, 1985, p.57-71.

VANDELOO, Jos, Opa's droom. Schoorl, Conserve, 1987.(Novellenreeks 3)

VENKEN, J.H., Om het schippershuis. Hasselt, Heideland, 1955.

VERNE, Jules, Het zwarte goud. Brussel, Elsevier, 1964. (Jules Verne Wonderreizen 6)

VIRRES, Georges, De gloeiende heide. Roermond, J.J.Romen & Zonen, 1929.

VITAL, Alex., In vlamme diepten. Averbode, Goede Pers, s.d., (Vlaamse Filmkens 184).

VOLDERS, Maurice, De diamant op de Maartsneeuw. In: Tijdspiegel. Jg. 8, 1953, feb., p.61-64.

VOLLMER, Walter, De broeders (Die Pöttersleute). Antwerpen, Boekengilde Die Poorte, 1941.

WEDDINGEN, L., VAN, Het raadsel van de Borinage.

WERK GROEP MIJNWERKERSGESCHIEDENIS, In de mijn is iedereen zwart. Antwerpen, EPO, 1984.

WERNER, E., Glück auf, Antwerpen, Patria, s.d.

ZOLA, Emile, Germinal. Paris, Garnier-Flammarion, 1986.

ZOLA, Emile, De mijn (Germinal), Amsterdam, Wereld-bibliotheek, 1957.

Gedichten, verschenen in bloemlezingen e.d.

ACHTERLAND, Gerrit, Limburg, In: Bronsgroen. Groot Limburgs verzenboek. Gedichten van en over Limburg. Leopoldsburg, Litera v.z.w., 1982, p.7. (Phaedra reeks 17)

BOEREN, L., Mijnongeluk te Waterschei Limb. In: Liederengazet.

BOEREN, L., De St.-Niklaas van den Mijnwerker. In: Liederengazet. Hasselt, Jos. Lisen, s.d.

BOEREN, L., Klaaglied van een Mijnwerker. Hoort toch naar mijne bede. In: Liederengazet.

COOMANS, René, De mijn 3. In: Handen voor de dageraad, Leopoldsburg, Litera v.z.w., 1981, p.9.

COUNE, L., Sint-Barbaralied. In: Wij vieren onze patroonsfeesten. Brussel, A.C.W., s.d., p.28.

CRIJNS, Willy, Geduld. In: Tijdspiegel. Jg. 13, 1958, nr.10, nov., p.224.

CRIJNS, Willy, Heidebloei. In: Tijdspiegel. Jg. 13, 1958, nr.10, p.224.

CRIJNS, Willy, De Stem der Mijn. In: Tijdspiegel. Jg. 13, 1958, nr. 10, nov., p.224.

CRIJNS, Willy, De mijnlamp. In: Tijdspiegel. Jg.13, 1958, nr.9, okt., p.205.

DAUTZENBERG, Jean Michel, De Berghwerker. In: Mijn en Spoor in Goud. Jubileumuitgave. Maastricht, Veldeke, 1952, p.330.

DELSING, Rob, Zwart goud. Amsterdam, De Amsterdamsche Keurkamer. s.d.

EUSSEN, H.A., Der kaolderjong. In: BREIJ B., De mijnen gingen open, de mijnen gingen dicht. Baarn, In den Toren, 1981, p.35.

EYCKEN, R., VAN DER, Limburg, land van toekomst. In: Naar Oostland willen wij rijden... Gedichten. Hasselt, Heideveld, 1954, p.38.

FLORIZOONE, Gery, Beringen-Mijn. In: Bronsgroen. Groot Limburgs verzenboek. Gedichten van en over Limburg. Leopoldsborg, Litera v.z.w., 1982, p.55. (Phaedra reeks 17)

Het zwarte goud. In: Notenbalken. Millen, Tilkin, s.d., p.101.

HOEWAER, Trudo, Kempenland. In: Spiegel van Limburg. Volksalmanak voor de beide Limburgen. Deel II. Antwerpen, De Koepel, 1952, p.29-31.

KEMP, Mathias, Alsdorf 1930. In: Mijn en Spoor in Goud. Jubileumuitgave. Maastricht, Veldeke, 1952, p.332.

LAMBRECHTS, Lambrecht, De wiegende Mijnwerker. In: De vroolijke Limburger. S.l., Sint-Lambrechtsgilde, s.d., p.13.

LAMBRECHTS, Lambrecht, Terugkeer naar de Kempen. In: Kanteklaar. Een onuitgegeven bundel. Antwerpen, Stichting Mercator-Plantijn v.z.w., 1982, p.63.

LEENDERS, Paul, Lied voor Limburg. In: Spiegel van Limburg. Volksalmanak voor de beide Limburgen. Deel II. Antwerpen, De Koepel, 1952, p.58-59.

LEENDERS, Paul, Limburg mijn land. In: Tijdspiegel. Jg.16, 1961, nr.5-6, mei-juni.

LEEUWEN, Freek, VAN, De mijnslaaf. In: K.G. BOON, et al., Het boek van de arbeid. Amsterdam, De Arbeiderspers, 1957, p.199.

LUYTEN, Gie, De mijnwerker. In: Bronsgroen. Groot Limburgs verzenboek. Gedichten van en over Limburg. Leopoldsborg, Litera v.z.w., 1982, p.99-100. (Phaedra reeks 17)

OOSTVELDT, Jozef, VAN, Bij het overlijden van Jef Hermans, een mijnwerker van Kiewit aan de koolgas bezweken. In: En toch schijnt de zon! S.l., s.n., 1969, p.67-68.

RANDWIJK, H.M., VAN, Mijnramp. In: K.G. BOON, et al., Het boek van de arbeid. Amsterdam, De Arbeiderspers, 1957, p.196.

Rijke gouw. Genk. In: Een handwijzer voor wandelaars en toeristen. p.16.

SAUWEN, Arnold, De Mijnwerkers. In: De Zingende Krekel. Antwerpen, L.Opdebeek, 1929, p.23-24.

SCHOOF, Henri, Getijden in Limburg. In: Naar Oostland willen wij rijden... Gedichten. Hasselt, Heideveld, 1954, p.26-27.

SCHREURS, J., Nieuwe ballade. In: Wij vieren onze patroonsfeesten. Brussel, A.C.W., s.d., p.33.

SCHREURS, J., Mijnwerkersgebed. In: Wij vieren onze patroonsfeesten. Brussel, A.C.W., s.d., p.29.

SMIT, Gabriël, Mijnramp. In: KEMP, M., Mijn en Spoor in Goud. Jubileum-uitgave. Maastricht, Publiciteitsbureau Veldeke, 1952, p.331-332.

SWERTS, Lambert, De Limburgse mijnen. In: Tijdspiegel. Jg.10, 1955, nr.4, apr., p.105.

THANS, Hil., Schone Heide. In: Tijdspiegel. Jg. 1952, nr.1, p.14.

THANS, Hil., Arme Heide. In: Tijdspiegel. Jg. 7, 1952, nr.1, p.14.

THANS, Hil., Rijke Heide. In: Tijdspiegel. Jg.7, 1952, nr.1, p.14.

VANDROMME, Mieke, z.n. In: Bronsgroen. Groot Limburgs verzenboek. Gedichten van en over Limburg. Leopoldsborg, Litera v.z.w., 1982, p.155.(Phaedra reeks 17)

VERBEECK, Louis, Gebed voor Limburg en zo. In: GHYSEN, J. en VERBEECK, L., De muzen hebben hun ekskuzen. Hasselt, Heideveld, 1969, p.60.(Vlaamse Pockets 49)

VERHEYDEN, Frans, Loflied voor Limburg. In: Bronsgroen. Groot Limburgs verzenboek. Gedichten van en over Limburg. Leopoldsborg, Litera v.z.w., 1982, p.165-166.(Phaedra reeks 17)

VRIESLAND, Victor, E., VAN, Klopsignalen. In: Maatstaf. 1972, nr.20, nov., p.401.

ZEGGELEN, W.J., VAN, De mijnwerkers boven de grond. In: KOMRIJ, G., De Nederlandse poëzie van de negentiende en twintigste eeuw in duizend en enige gedichten. Amsterdam, Bert Bakker, 1983, p.135.

Onuitgegeven-bronnen

HOUTHALEN, ARCHIEF THALIA, zonder signatuur: KEYSER, Frans.
Ik verkoos de mijn.

SINT-TRUIDEN, MUSEUM INDUSTRIEEL ERFGOED, zonder signatuur: STEAD, Peter, Visiting the Miners, Verslag over de filmretrospectieve "Bergarbeiter im Spielfilm" (19-24 april 1982).

Naslagwerken

ABASTADO, Claude. *Germinal*. Emile Zola. Paris, Hatier, 1970. (Profil d'une oeuvre 8)

ASSEN, Tom, Oscar Bronckaers. In: *Kunstenaars van heden*. Antwerpen, Uitgave Artistenfonds, Rockoxhuis, 1960, p.131-148.

BACHIRACH, A.G.H., et al. *Moderne Encyclopedie van de Wereldliteratuur*. Antwerpen, De Standaard, cop.1980.

BEKMAN, Bernard, *Het tweede bedrijf*. Heerlen, Hub.Leufkens, 1946.

CORDIER, Jacques, *Von Zola zu Malva*. In: *HOGENKAMP, B., Bergarbeiter im Spielfilm*. Oberhausen, Verlag Karl Maria Laufen, 1982, p.14-31.

DELWICHE, Michel en GROFF, Francis. *Les gueules noires*. Bruxelles, Les Eperonniers, 1985.

DOORSLAER, Bert, VAN, *Steenkool in Limburg*. Hasselt, Provinciaal Archief- en Documentatiecentrum, 1982.

DROOGMANS, Joz., *De Letterkunde en de Groot-industrie ook in het Kempisch Kolenbekken*. In: *Tijdspiegel*. Jg.12, 1957, nr.10, dec., p.277-293.

DROOGMANS, Joz., *Genk in de literatuur*. In: *Tijdspiegel*. Jg.17, 1962, nr.3, maart-april, p.77-85.

DROOGMANS, Joz., *Minus van Looi*. In: *Tijdspiegel*. Jg.7, 1952, nr.6, juni-juli, p.126-129.

DUSAR, Albert, Oscar Bronckaers. In: *Tijdspiegel*. Jg.28, 1973, nr.3.

EELAART, Wim, VAN DEN, *Zeven eeuwen mijnen en mijnwerkers in Limburg*. Maasbree, Corrie Zelen, 1980.

FRISCHE, Paul, *In en om de mijn*. Amsterdam, Em.Querido, 1959. (Geïllustreerde Salamander 18)

HEIJBOER, Pierre, *Het zwarte leven. Geschiedenis van onze mijnen en mijnwerkers*. Weesp, Fibula-Van Dishoeck, cop.1985.

HOGENKAMP, Bert en STORCK, Henri, *De Borinage. De mijnwerkersstaking van 1932 en de film van Joris Ivens en Henri Storck*. Leuven, Kritak, 1983.

KLOMP, Miep, *De mijn gaat dicht*. Amsterdam, W.Versluys Uitgeversmaatschappij, s.d. (Versluys basis informatie)

Limburgse bekroonden. Jaak Ballingsprijs voor toneel 1951. Verslag der jury. In: *Tijdspiegel*. Jg.6, 1951, nr.10, dec., p.225-227.

LINDEN, Renaat, VAN DER, Beelden van en over Charles De Clercq. Mijnwerker-Volksschrijver. Gent, Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen, 1983.

LUYCKX, H. et al., Lexicon van de Nederlandse Letterkunde. Auteurs, anonieme werken, periodieken. Brussel, Elsevier, 1986.

MAASSEN, P., De Mijnen in de Nederlandse Letterkunde. In: KEMP, M., Mijn en Spoor in Goud. Jubileum-uitgave. Maastricht, Publiciteitsbureau Veldeke, 1952, p.330-333.

OFFERGELT, H., Toneelbeoefening in de mijnstreek. In: Tijdspiegel. Jg.12, 1957, nr.10, dec., p.253-259.

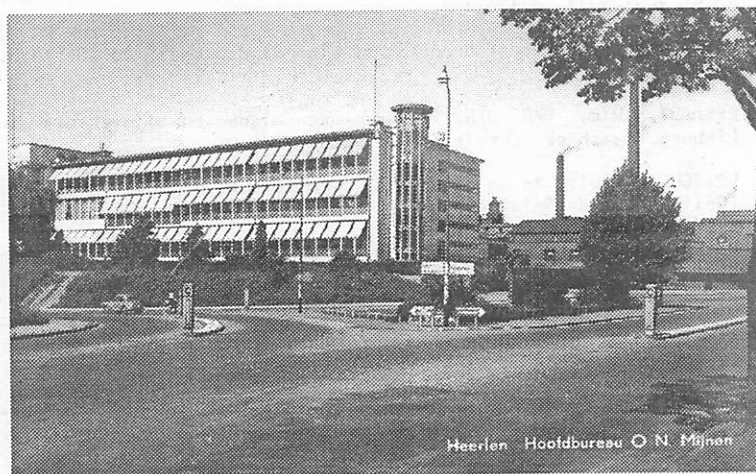
PERSOONS, Felix, Hoe Minus van Looi schrijver werd. In: Tijdspiegel. Jg.5, 1950, nr.2, feb., p.36-38.

RAEDTS, C.E.P.M., De positie van de mijnwerker in de historische ontwikkeling. Verslag van de Dag van de Volkscultuur. Maastricht, Culturele Raad Limburg, 1972, p.43-55.

REBOUL, Pierre, La mine dans la littérature du XIXe siècle. In: Charbon et Sciences Humaines. Paris, Mouton, 1966, p.427-442.

REPRIELS, Engelbert, De mijnwerker en zijn werk. Maasmechelen, Smeets, s.d.

STRIJTHEM, Ann, VAN, Charles De Clercq. Mijnwerker en volksdichter, In: Het Teken. Jg.57, 1984, nr.4, okt., p.118-122.

KRONIEK 1997

Januari 1997

7. Het is zeer koud. Veel waterleidingen bevroren. Overuren gasfitters In Rimborg springt de transportleiding riool/waterzuivering. Een stuk van het kerkhof en zijn omgeving raakt bedekt met een stinkende smurrie. Een geluk dat het koud is.
Vanaf 1 februari mogen de café's in het weekeinde een uur langer open blijven, tot 3 uur 's nachts.
Heerlen verwacht voorlopig geen herindeling. Zou Landgraaf nu in rust kunnen voortbestaan ?
- 10 Is de verlengde openingstijd van café's in het weekend niet een uitnodiging tot baldadigheid en overlast ? Raadsleden zijn bezorgd.
- 11 De wolken boven Pinkpop en Megaland blijven donker. De milieuvergunning schijnt niet te kloppen. Maar wellicht wint de traditie het desondanks.
- 13 Strijthagen: wellicht wordt het een regionaal kunstencentrum met Itzak Gallili Dance als eerste bewoner.
- 14 De koude houdt aan. Moeten de minima een koudetoeslag krijgen ? De loodgieters hebben het druk.
- 15 Hondenschool Vooruit moet van de rechter zijn werkzaamheden stoppen
16. Ondanks een lichte daling van 31 personen blijft Landgraaf met 41.561 bewoners de derde gemeente in grootte van OZL.
- 17 Vluchtelingenwerk. Het bestuur stapt op vanwege een vernietigend rapport over zijn functioneren. Hoezo ? Was deze stichting niet een van de beste in OZL ?
- 20 Gaat de gemeente Landgraaf zijn burgers informeren via Internet ? Er zijn voorzichtige plannen.
- 22 Er worden plannen gemaakt voor een nieuwe oostelijke randweg in OZL om de verschillende mijnterreinen met elkaar te verbinden. Dat betekent toch samenwerking van de gemeentebesturen.
- 25 De Mijnspoorweg: zal de Raad van State toestaan dat een deel van het Kisselbos hiervoor wordt opgeofferd ? Het IVN hoopt van niet.
- 29 Ondanks de donkere wolken is de voorbereiding van Pinkpop in volle gang. Busmaatschappij Hermes heeft Hermes Events opgericht dat met speciale PINPOP-SHUTTLES vanaf 65 opstap-

plaatsen in het land de festivalgangers gaat aanvoeren.

- 30 **Station Landgraaf: NS zoekt ijverig naar een huurder: de VVV ? de Politie ? een uitzendbureau ?**

Het bestuur vluchtelingenwerk denkt niet aan terugkeren. Het slechte rapport heeft teveel schade aangericht.

Februari 1997

1. **Pinkpop: bezwaarmakers boos vanwege start kaartverkoop terwijl bezwaarprocedure nog loopt.**
Er komen officiële uitlaatplekken voor honden in iedere wijk
Bezwaren tegen Mijnspoorweg definitief afgewezen
2. **Met zebrapaden, gelijkwaardige kruisingen en verhoogde voetgangersoversteekplaatsen wordt de verkeersveiligheid in Oude Heide bevorderd**
De busbaan langs de Heerlenseweg komt er nu zeker. De raad is akkoord
4. **Waar halen we nieuwe vrijwilligers voor het vluchtelingenwerk ?**
Het herindelingspook rammelt weer met zijn kettingen. Nu vanuit Den Haag.
Sjir Kockelkoren (CDA) stapt uit de gemeenteraad. Peter Berben volgt hem op.
5. **Heerlen lokt Landgravers door zonder overleg duurdere woningen te bouwen. BenW protesteren.**
De Raad van Sate doet pas eind april uitspraak over Megaland en Pinkpop. Overste Hof is tevreden. Gemeente zegt dat alles gewoon doorgaat.
11. **Strijthagen: misschien wordt het een café-restaurant onder leiding van een Engelse ondernemster. Ook Humanitas, Kasteeltuinen Arcen hebben belangstelling; en dan ligt er nog het plan voor een kunstencentrum.**
- 14 **Het bisschoppelijk centrum voor Huwelijk en Gezin opent per 1 maart zijn deuren.**
Problemen bij D66: raadslid Bertram stapt over naar fractie Horbach. Ine Aasted heeft dit al eerder gedaan.
- 20 **Hoewe Leenhof wordt gerenoveerd en verbouwd tot wooncomplex met behoud van haar historisch uiterlijk.**
- 22 **Station Schaesberg: als er vóór 1 juli gaan huurder gevonden is zal het gesloopt worden.**

- 22 Watertoren Rimburch: er komt een prijsvraag waaraan ieder die denkt een goede bestemming voor dit monument te weten kan meedoen.
- 24 **De verkeersdrukte in de Grensstraat zal zeker nog 10 jaar doorgaan.**
NS verlaagt de huursom van station Landgraaf.
- 25 Het CDA wil het dialect extra promoten.

Maart 1997

4. De uitbreiding van BS De Speurheus wordt uitgevoerd in de vorm van schoolwoningen. Een primeur voor Landgraaf.
5. **Zal vanwege bezuinigingen het volkstuintencomplex aan de Einsteinstraat moeten plaatsmaken voor een winstgevender bestemming ?**
6. Wat doen we met de Maria-school aan de Voëgelsjtang ? Volgens de PVDA is het iets voor het OCGL.
7. **Vluchtelingenwerk blijft stuurloos. Er wordt wel gepraat.**
Wie wordt de Landgraafse vrouw van het jaar 1997 ?
8. Gemeente Landgraaf wil bezuinigen op postbezorging. Bezorgers PTT vinden dit broodroof.
9. **Els Bus op tweede plaats bij nederlandse kampioenschappen Scrabble.**
Lily van Herten voruw van het jaar.
10. Processiecomité Nieuwenhagen bestaat veertig jaar en ziet nieuwe toekomst.
- 14 **Plannen voor viering 15 jaar Landgraaf worden duur gevonden. Een viering moet er wel zijn.**
Wat staat ons te wachten als Pinkpop niet doorgaat ? Rellen?
Bankroet van de gemeente ? Maar het gaat door: de gemeente zal zo nodig een gedoogvergunning afgeven.
- 20 Landgraaf wordt weer etappeplaats in de ronde van Nederland. Het contract is getekend.
- 26 **Problemen bij gemeenschapshuis Carré. Fanfare en Trommel- en fluitencorps hebben al een ander onderkomen gezocht. Er is een conflict met bestuur en beheerder. Wie zal wijken ? Moet de rechter eraan te pas komen ?**
- 27 Vluchtelingenwerk: misschien komt er een beroepskracht.

April 1997

- 1 De basisscholen in Schaesberg worden "herschikt". Wendelwiek en Slagboom fuseren per 1 augustus, de Carroussel verhuist naar de Lichtenberg. Wat er met de vrijkomende gebouwen gebeurt is nog niet duidelijk.
5. De aanleg van de nieuwe busbaan langs de Heerlenseweg wordt vertraagd. Eerst moet de gemeente met de bezwaarmakers om de tafel.
8. Wat is er precies bij Carré aan de hand ? De gemeenteraadsfracties vragen om uitleg.
- 14 De Raad van State vernietigt de milieuvergunning voor Megaland. Pinkpop gaat toch door op grond van een gedoogbeschikking van de gemeente.
- 16 Schutterfeesten komen in gevaar omdat de terreinen niet voldoen aan de milieu-eisen. Er wordt gepraat.
- 19 Megaland: de Auto/motor-doe-dagen worden verplaatst naar het terrein rondom het gemeentehuis.
- 29 Gemeente schaft hondendrollenzuiger aan. Moeten ook niet hondenbezitters hieraan meebetalen ?
- 30 Pinkpop: mag Landgraaf een gedoogvergunning afgeven ? Omwonenden overwegen kort geding.

Mei 1997

- 2 Hondenschool Vooruit krijgt nieuw oefenterrein zal Pacco zich erbij neerleggen ?
- 12 Megaland: ook kleinschalige evenementen worden afgeblazen in verband met de vernietiging van de milieuvergunning.
- 13 Megaland: Het wereldmuziekfestival dat voor 16 en 17 augustus gepland staat kan vanwege de vernietiging van de milieuvergunning niet doorgaan. Misschien wijkt men uit naar Tegelen.
- 15 De raad van State accepteert de gedoogbeschikking van Landgraaf. Pinkpop kan doorgaan.
- 20 Pinkpop is een succes. Er zijn 45000 bezoekers. De geluidsoverlast blijft binnen de perken. Iedereen is lief voor elkaar.
- 25 Rondom het gemeentehuis vindt voor het eerst de Tropical parade plaats. De belangstelling valt tegen.
- 28 Vluchtelingenwerk: Welzijnswerk Landgraaf vangt van nu af de

- vluchtelingen in landgraaf op.
- 29 **Carré: er komt een commissie van goede diensten.**
- 30 **Hondenpoepbestrijding: alleen de hondenbezitters moeten betalen.**
Strijthagen: komt er een afspiegeling van het Moorse Alhambra rondom het kasteel ?

Juni 1997

3. **Is er een deal mogelijk tussen Pinkpop en Overste Hof ? De gemeente hoopt van wel.**
Gemeente werkt aan een visie op verenigingsleven en accommodaties in verband met toekomstig beleid. De accommodaties moeten effectiever gebruikt worden. Er komen minder voetbalvelden. De verenigingen worden ondergebracht in multifunctionele centra. Begonnen wordt met de Residentie in Abdissenbosch, An de Put in Waubach en de Brandpoort in Nieuwenhagen. Lang niet iedereen is akkoord.
- 5 **Gemeente hoopt zalencentrum De Brandpoort te kunnen kopen in het kader van het accommodatieplan..**
- 10 **SP-raadslid van Bakkum stapt om gezondheidsredenen uit de raad.**
H.Berg volgt hem op.
- 12 **Multifunctioneel centrum An der Put: de financiële onderbouwing moet beter.**
- 14 **Rondom het oude gemeentehuis van Schaesberg is de nieuwbouw bijna klaar.** Tussen een aantal moderne appartementengebouwen zijn gemeentehuis en villa Quaedvlieg opvallend mooie monumenten.
- 23 **Verkeersbeleid: tussen Pasweg en Europaweg-Noord komen vijf minirotondes als BenW de raad meekrijgen.**
- 26 **Strijthagen: de Landgraafse Raad krijgt voorlichting over de mogelijkheid van kasteeltuinen.** Er blijven overigens nog heel wat andere gegadigden.
- 28 **Dialect: het CDA vindt dat loketmedewerkers het dialect in zekere mate moeten beheersen.**

Juli 1997

- 3 **De Brandpoort: de onderhandelingen over aankoop door de gemeente zijn in een impasse vanwege de hoge vraagprijs.**

7. **In het Centrum voor Huwelijk en gezin komt een hulpdienst voor mensen met vragen over de zin van het leven.**
- 10 Voor het eerst wordt Biespop gehouden, een festival voor jeugd met en zonder handicap.
- 11 **De verkiezingen kondigen zich aan. PVDA wijst Harry Leunessen als zijn lijsttrekker aan**
- 25 De ronde van Nederland kondigt zich aan. De publiciteit komt op gang. *Mag de ontgrinding nabij de Heihof doorgaan ? Zo ja op welke voorwaarden ? De bewoners roeren zich.*
De belangstelling voor de kernissen wordt verontrustend laag.
- 26 **Casino Landgraaf gaat dagelijks kienavonden houden. Oneerlijke concurrentie voor kienende verenigingen ?**
- 30 Accommodatieplan voetbalvelden: het overleg gemeente/voetbalclubs verloopt stroef. Clubs vinden gemeente te dwingend.
- 31 **Hoe staat het met internet in Landgraaf ? Er zijn nog slechts plannen.**

Augustus 1997

- 1 Megaland: Overste Hof legt beslag op de rekeningen van Megaland om zijn claim op schadevergoeding veilig te stellen.
- 8 **Jan Gulpers overlijdt. Hij was van 1970 tot 1995 raadslid van Schaesberg en Landgraaf. Een belangrijke en zeer verdienstelijke Landgraver.**
- 12 Harmonie Laura bestaat vijftig jaar. Vandaag verschijnt het Jubileumboek.
- 16 **De kienavonden in Casino Landgraaf worden extra-gecontroleerd op onderhouden van de loterijwet.**
- 20 In Exit in G komt de eerste Limburgse popmuziekschool. Per 1 september starten de lessen.
- 22 **Voor het eerst laat een lesbisch bruidspaar zijn verbintenis in het samenlevingsregister van de gemeente Landgraaf vastleggen.**
- 25 Megaland: in verband met de moeilijkheden door de vernietigde milieuvergunning zullen de Stones bij hun volgende tournee niet naar Landgraaf komen.
- 29 **Pastoor Hacking van Nieuwenhagerheide overlijdt.**
Megaland: misschien wordt volgend jaar een groot Lunapark gehouden. Als de vergunningen in orde zijn hoopt men trouwens per jaar vier megamanifestaties te kunnen houden. Overste Hof is niet

gelukkig met het idee.

- 30 Landgraaf is weer finishplaats van de ronde van Nederland Het evenement wordt opgekluisd met de Landgraafse Zomerfeesten.

September 1997

- 2 Strijthagen: Informatietuinen Appeltern legt zijn plannen voor aan de raadscommissie.
Plannen van Heerlen met slaaphuis doorkruisen Landgraafs plan voor Zorgboulevard.
- 6 **Verkeersbeleid: Landgraaf steekt 700000 gulden in nieuwe fietspaden**
- 8 Strijthagen: BenW adviseren de raad te kiezen voor de plannen van Kasteeltuinen Arcen. De commissie grondgebiedszaken aarzelt nog.
- 10 Megaland: gemeenteraad vindt plannen te groots.
Op de Kamp: raad gaat akkoord met uitbreiding
- 11 IVN Ubach over Worms bestaat 25 jaar
- 12 Station Landgraaf: er is waarschijnlijk een huurder gevonden, een begrafenisondernemer.
- 13 De Grensstraat wordt gerenoveerd en is voorlopig voor alle verkeer gesloten. Eerste gevolg: verkeerschaos in Rimburch.
- 15 **De onderhandeling over de verkoop van de Brandpoort worden heropend. De kans op een akkoord is reëel.**
- 18 Er komt een hoorzitting over de aanleg van de dam in het Wormdal.
- 19 **De ontgrinding bij de Heihof mag nog altijd niet beginnen**
- 22 Strijthagen: als Kasteeltuinen Arcen hun plannen kunnen uitvoeren zullen ze jaarlijks 100000 gulden geven voor Landgraafse cultuur.
- 29 **Vluchtelingenwerk: Najerek Dorkshideh gaat het werk weer opstarten.**
Ze zoekt nieuwe vrijwilligers.

Oktober 1997

- 1 Strijthagen: milieubeweging is fel tegen kasteeltuinen. Ze verwijt de coalitie keuze voor het "grote geld"
KAVO Waubach bestaat 60 jaar
Er dreigt een conflict over het beheer van de Brunssummerheide door natuurmonumenten. Een brief van de recreanten hierover is erg heftig. De gemeente stelt hierom de eigendomsoverdracht aan

natuurmonumenten uit

- 3 **Vanwege verdeeldheid in de raad wordt het voorstel van BenW over de kasteeltuinen voorlopig teruggedenomen.**
Het aantal voetbalvelden zal toch worden teruggebracht ondanks de protesten van de verenigingen.
- 7 Strijthagen: burgerprotest tegen de kasteeltuinen neemt georganiseerde vorm aan. Kasteeltuinen is niet verrast, want de zaak ligt gevoelig.
- 10 **Strijthagen: dankzij het CDA en ondanks Vrouwenappel beslist de raad positief over de komst van Kasteeltuinen naar Landgraaf. Natuurorganisaties kondigen bezwaarprocedures aan.**
- 24 Bakkerij Förster ontwerpt "bonnetgebak" voor actie renovatie kerk Nieuwenhagerheide.
- 25 **De schoolgids van BS Het Valder wordt genomineerd voor beste schoolgids van Nederland.**
- 27 Eykhagencollege is de beste school voor vwo in OZL
- 28 **Ed Gubbels wint de Veldeke dialectprijs 1997 voor poëzie.**

November 1997

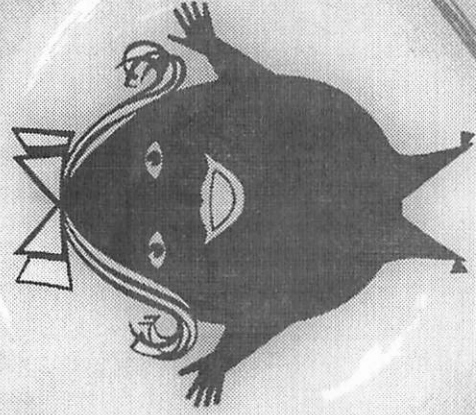
- 5 Misschien komen er toch enkele koffie-shops in Landgraaf
- 7 **Er komt geen extra-geld voor de renovatie van mijnkolonie Leenhof**
- 8 Heerlen zal geen bezwaar aantekenen tegen uitbreiding Op de Kamp
- 11 **Er komt een Opvoedwinkel in Landgraaf. Het Juliana Welzijns-fonds geeft een subsidie van 30000 gulden.**
- 14 GBBL en CDA voelen niets voor een koffiешop. BenW teleurgesteld.
- 18 **Megalandbeheer spant kort geding aan tegen Overste Hof om beslag op rekeningen opgeheven te krijgen.**
- 20 Waarom is het CDA tegen een opvanghuis voor ex-psychiatrische patienten aan Op de Heugden ?
- 24 **De Brandpoort zal door de gemeente worden doorverkocht aan groene beleggers.**
- 29 Het Landgraafs Straatnamenboek is op de markt: geschreven door H.Rade en uitgebracht door het OCGL.

December 1997

- 2 Landgraaf koopt De Residentie, zorgt voor restauratie en verhuurt het

aan de huidige “uitbater”. Het verenigingsleven van Abdissenbosch is veilig gesteld.

3. **Het service-gilde brengt een brochure uit over de mijnbouw.**
- 4 **Megaland: rechter bepaalt dat de door Overste Hof geëiste dwangsom te hoog is.**
- 7 **Grote vrijwilligersdag in het raadhuis. Het is er reuzedruk en er wordt heel wat uitgewisseld. Onze oudredacteur Verbunt wordt onderscheiden.**
- 11 **In verband met het 15 jarig bestaan van de gemeente is er een conferentie over “Besturen op menselijke maat”. Prof. Dr P.W.Tops uit Tilburg heeft een onderzoek ingesteld naar de bestuurscultuur in onze gemeente. Het is vastgelegd in een boekje dat de titel draagt “Het Mirakel van Landgraaf”. Wat wij hier gewoon vinden wordt daar een wonder genoemd.**
- 17 **Het Humanistisch Verbond zoekt vrijwilligers om voor mensen zonder geloof de uitvaart te verzorgen.**
- 19 **Zal Landgraaf fl. 100000,- bij elkaar krijgen voor het multifunctioneel centrum van pater Feiter in Lissabon. Het comité Lisboa zet alles op alles. Iedereen is ingeschakeld. Een grote slotavond van de actie wordt op 20 december gehouden in de burgerzaal van het Raadhuis.**
- 20 **Het stadsgewestpark Gravenrode komt tot ontwikkeling. Kerkrade en Landgraaf samen zullen het park tot stand brengen en intrichten.**
- 22 **De actie Lisboa is een succes. Het beoogde bedrag is ruimschoots binnengekomen. Iedereen is trots.**

LAURA EIERKOLEN

glansrijk
de hardste!